

ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΜΗΝΙΑΙΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΜΕΛΕΤΗΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ : ΝΙΚΟΣ Ι. ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗΣ

ΤΟΜΟΣ ΕΙΚΟΣΤΟΣ
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ - ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1955
(ΤΕΥΧΗ 235 - 240)

ΛΕΥΚΟΣΙΑ - ΚΥΠΡΟΥ

ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

Ψηφιοποίηση: Βιβλιοθήκη Πανεπιστημίου Κύπρου

ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΙΔΡΥΘΗΣΑΝ ΤΩ 1934

ΕΚΔΙΔΟΝΤΑΙ ΤΗΝ ΠΡΩΤΗΝ ΕΚΑΣΤΟΥ ΜΗΝΟΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ : ΝΙΚΟΣ Ι. ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗΣ

ΕΙΣ ΤΟΝ ΤΟΜΟΝ ΤΟΥΤΟΝ ΣΥΝΕΙΡΓΑΣΘΗΣΑΝ

Οἱ Κύριοι: Ἀβρααμίδης Α., Ἀγγελομάτης Χρ. Ἐμ., Ἀλεξίου Λευτέρης, Ἀλιθέρης Γλαῦκος, Ἀναγνωστόπουλος Γ., Ἀρβανιτάκης Γ., Βλάχου Α. Σ., Βράχας Φρ., Βωνιάτης Νίκος, Γαβριηλίδης Χάρης, Γεωργίου Δ., Γιάκος Δ., Γιαλουράκης Μαν., Δέλιος Γ., Διαμαντόπουλος Γ. Ι., Δόξας Τάκης, Δρουσιώτης Πυθαγόρας, Ἑλληνας Ν., Εὐαγγελίδης Δ. Σ., Εὐθυμίου Θ., Εὐσταθίου Ζήνων, Ἡλιάκης Ἄντ. Κωνστ., Ἰγερίνος Δ., Ἰωάννου Α. Σ., Καλοζώης Μ., Καραγιώργης Β., Καρατζᾶς Ἄντ., Κάρμιος Χρ., Κεσσαλῆς Ν., Κούλας Δ., Κουρρᾶς Ν. Χατζηϊωάννου, Κρανιδιώτης Νίκος, Κριναῖος Παῦλος, Κυπριώτης Τάκης, Κυπρολέων Ἄνδρ. Γεωργιάδης, Κύρρης Κ., Λαβίθης Κ., Λαβραῖος Α., Λυσιώτης Ἐάνθος, Μαραγκός Γ. Ν., Μαρκίνας Κλαῦδιος, Μελάς Τώνης, Μικελλίδης Ν. Α., Μιχαηλίδης Κ. Π., Μορτάλης Α., Μουντές Μ. Γ., Μπεκκές Ὅμηρος, Νταθός Π., Οἰκονομίδης Γιάννης Σταυρινός, Παγώνης Λουκῆς, Παπαδόπουλος Γ. Κ., Παπαιωάννου Δ. Χ., Παπαχρυσσοστόμου Χρ., Παφίτης Χρ., Περνάρης Ἄντης, Πιλαβάκης Κ. Π., Πράτσικας Γιώργος, Προβελέγγιος Ρόδης, Προυσῆς Κώστας, Σάββας Χρ., Σαββίδης Α., Σεφέρης Γ., Σημηριώτης Νίκος, Σολωμονίδης Χρ., Σοφοκλέους Θ. Α., Σπάνιας Νικόλαος, Σπυριδάκης Κ., Σταμπόλης Γ., Στεφανίδης Τάσος, Στεφάνου Ἀλέξης, Στεφάνου Λύντια, Σωφρονίου Σ. Α., Τσακιρίδης Β., Τσιάκος Τάκης, Φάνος Γ., Φραγκόπουλος Θ. Δ., Φραγκοῦδης Τ., Χάρης Πέτρος, Χατζηϊωάννου Κ. Π., Χατζησωτηρίου Φῶτος, Χιονίδης Νίκος, Χριστοφίδης Ρένος, Χρυσάνθης Κύπρος.

Αἱ Κυρίαὶ καὶ Δεσποινίδες: Ἀρκαδίου Μαρία, Βιένα Χαρά, Δαλμάτη Μαργαρίτα, Ζευγώλη Σμ. Γρ., Ζησοπούλου Σ. Κυριάκη, Ζόλδερ Ἀνθούλα, Ἰερωνυμίδη Λούλα, Μεγαλάκη Φρ. Εὐθυμιάδη, Νταλκᾶ Ντόλλη, Πριονιστῆ Λιλή, Ροδίνη Αὐγή, Ρουσιᾶ Μαρία, Σταύρου Χρυσταλλίνη, Σωτηροπούλου Μ., Ταρσούλη Ἀθηνᾶ, Χαραλάμπους Τούλα.

Περιέχονται ἐπίσης κείμενα τῶν: Aufrer Gaston, Βάντι Ἄννας, Bellonci Maria, Chehade George, Eliot T. S., Frost Robert, Hughes James Langston, Langer Fr., Lederer Joe, Λουκρητίου Τίτου, Marletta Paolo, Moravia Alberto, Moreas Jean, O' Connor Mary, Pound Ezra, Rokeah David.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΟΥ Κ' ΤΟΜΟΥ

ΠΟΙΗΜΑΤΑ

Α. ΠΡΩΤΟΤΥΠΑ

- Ἀβρααμίδη Α.:** Πάφος 444.
Ἀλιθέρα Γλαύκου: Φθινοπωρινή ἀπολογία 9, Ἀπαυδημός 9, Στρατόπεδα αἰχμαλώτων 10, Μέρει τοῦ Ἀλαμέϊν 107, Ἑσσεϊ 415, Ὑποθήκη 415, Η. Μ. S. Midway 416, Σημειώματα 1941—43 418, Νόστος 460.
Ἀρβανιτάκη Γ.: Σούρουπο νάνα 220.
Ἀρκαδίου Μαρίας: Εἰδύλλιο 309, Θὰ στήσω πάλι 309.
Βωνιάτη Νίκου: Οἱ Μῆδοι 72, Οἱ γέρονι τοῦ Ἰθίκου 119, Ὁ δρόμος πρὸς τὴ Θούλη 358.
Γεωργίου Δ.: Χαμένη εὐτυχία 16, Καταστροφή 86.
Δαμάτη Μαργαρίτας: Ἀργῶ 213.
Διαμαντοπούλου Γ. Γ.: Δειλινοὶ στίχοι 114, Ἀνοιξιὰτικο 315.
Δρουσιώτη Π.: Ἡ Λευκὴ πεταλούδα 377.
Εὐθυμίου Θ.: Εἶναι ἡ γυναίκα π' ἀγαπῶ 34.
Εὐσταθίου Ζ.: Ἀπαρησάσθω ἑαυτὸν 153, Στὸ πέρασμά σου 202.
Ζεγγῶν Γ. Σμ. Γρ.: Ἡ κοιμωμένη τοῦ Χαλεῖ 30.
Ζόλδερ Ἀνθούλας: Ποιὸς 135.
Ἡλιάκη Ἀντ. Κωνστ.: Ἀγροτικὸ 392.
Ἰγερίνου Δ.: Ἀνύψωση 34, Ἰθάκη III.
Καλοζῆ Μάκη: Στὸ θέατρο τῶν Σόλων 58, Ἡ ἀδελφοῦλα μου Λάβλεις 58, Στὴν ἄλτατεια Μεταξᾶ 58, Τὸ δάκρυ τοῦ Ὀδυσσεά 425.
Κούλα Α.: Σαλαμίνα III.
Κουρῶ Ν. Χατζηγιάννου: Θέλω 135, Ἀνθρώπινες πληγὲς 470, Ἡ μοῖρα του 470.
Κρανιδιώτη Νίκου: Λευκὰ μέτωπα 377.
Κριναίου Παύλου: Τιμαθῶ ἡ Ἄσσυρία 79.
Κυπριώτη Τάκη: Εὐπνημα 426.
Κύρρη Κ.: Χώρα τοῦ οὐνεῖρου 199.
Λαβρῆς Α.: Ἀποχωρισμὸς 380.
Λυσιώτη Ξάνθου: Πεφταστέρι 337, A. joy for ever 337.
Μαρινα Κλαυδίου: Οἱ νεκροὶ τοῦ ποθοῦν 200, Καῦμοι τῆς Ταβέρνας 426, Τετραστίχο 464.
Μελᾶ Τώνη: Τὸ φύραμα τῆς ἀπαντοχῆς 226.

- Μικελλίδη Ν. Α.:** Μνημόσυνο 250, Γυναίκα μὲ τὰ νερένια μάτια 362.
Μιχαηλίδη Κ. Π.: Ναυσικᾶ 76.
Μορτάλη Α.: Ἑλπίδα 266.
Μουντέ Μ.Γ.: Ἡ μουριά τοῦ Ζαχαρίου 119.
Μπικιῆ Ὀμήρου: Στέφανος ἀρετῆς III.
Νταθεῦ Π.: Γράμμα ἀπὸ τῆ Σεούλ 186.
Οἰκονομίδη Γ. Σταυρινεῦ: Θλίψη 174, Νύχτες Καλοκαιριοῦ 174, Ἐξοχικὸ 470.
Παγώνη Λουκῆ: Διαιώσιμη 341, Συναίσθηματα 342.
Παπαδεπούλου Γ. Κ.: Δεύτερος θάνατος 109, Κούριον 226, Πρωτογιούνης 293.
Παπαχρυσστόμου Χρ.: Περιπλανώμενος 262.
Παφίτη Χρ.: Γράμμα στὸν ἀγνωστὸ σύντροφο 438.
Περνάρη Ἀντη: Δούρειος ἵππος 57.
Προβελέγγιου Ρόδη: Σχέδια γιὰ ἓνα καλοκαίρι 291, Ναύπλιο 1955 457.
Ροδίτη Αὐγῆς: Νὰ προσμένουμε 232, Νοσταλγίες 338.
Σαββίδη Α.: Ἀπογοήτευση 210, Ἐξω ἀπ' τὸ νοσοκομεῖο 460.
Σημηριώτη Νίκου: Embarkement pour Cythere 82.
Σταύρου Χρυσταλλένης: Τολέδο 382.
Στεφανίδη Τάσου: Γιὰ νὰ πεθάνουμε ἀξιοπρεπῶς 18, Ἐθνικὴ περηφάνια 318, Ἀπὸ τὰ μέρη τοῦ θανάτου 396.
Στεφάνου Ἀλέξη: Ποίημα 292.
Στεφάνου Λύντιας: Νεκρὴ θάλασσα 108.
Ταρσούλη Ἀθηνᾶς: Στὸν Τέλλο Ἄγρα 156.
Τσακίριδη Β.: Τὸ τραγοῦδι ποῦ ἔλειψε 358.
Τσιάνου Τάκη: Τὸ Καράβι 475, Συγγνώμη 476, Τῆς θάλασσας 476.
Φάνου Γ.: Εἶσαι 420.
Φραγκοπούλου Θ. Δ.: Εἰς ἀρχέτυπα νόστος 247, Κοίλη Συρία Ἀνοιξη 1955 249.
Χριστοφίδη Ρένου: Θαλασσινὸς ρεμβασμὸς 61, Εἶναι καιρὸς 61, Ἐγκαρτέρηση 378, Ὁ πύρνος τοῦ Ὀθέλλου 444, Γυρεύοντας τ' ἀστέρια 463, Συνήθεια 463.

B. ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΙΣ

Aufrèr Gaston (μεταφρ. Κ. Χρυσάνθη): Ρουκέτες 229, 'Απάντηση στο νότιον άνεμο 230, Τοπίο 230.

Chehade George (μεταφρ. Θ. Δ. Φραγκόπουλου): Ποιήματα 390.

Frost Robert (μεταφρ. Ν. Σπανιά): Μ' ένα θήμα πίσω 254, 'Ο λόγος του Θεού προς τόν 'Ιώβ 254.

Hughes James Langston (μεταφρ. Α. Σ. 'Ιωάννου): 'Ο Νέγρος που μιλάει για τὰ ποτάμια, 17, Μαζί τους κι' ἐγώ 17.

Λευκρητίου Τίτου (μεταφρ. Λευτέση 'Αλεξίου): Για τὴ Φύση 386.

Moreas Jean (μεταφρ. άνθ. Ζόλδερ) Στροφές 182.

O' Connor Mary (μεταφρ. Κ. Χρυσάνθη): Μιά τόση δά σταλιά οὐρανὸ 317, 'Ανθακωρύχος 317, Κλείσει τὴν πύλη 318, Οἱ μούσες τοῦ ποιητῆ 318.

Pound Ezra (Μεταφρ. Α. Σ. 'Ιωάννου): Ode pour l'election de son sèpulture 77. (Μεταφρ. Ν. Σπάνια): Et eram in uno et uno in due 348, Χωρισμὸς φίλου 348, Francesca 349, Περαιτέρω ὁδηγίες 349.

Rokeah David (μεταφρ. Ν. Κρανιδιώτη): Προσευχὴ 393, Τὸ τραγούδι τοῦ Φθινόπωρου 394.

ΠΡΟΖΑ

Κουρρά Ν. Χατζηϊωάννου: Στοχασμοί 36.

Σεφέρη Γ.: «'Απὸ τὸ 'Ημερολόγιο τοῦ 46» 157.

ΘΕΑΤΡΟ

Χατζησωτηρίου Φ.: Σύνθια 267.

ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

Α. ΠΡΩΤΟΤΥΠΑ

Βλάχου Α. Σ.: Παράδειγμα 421.

Δαλμάτη Μαργαρίτας: 'Η ἀδελφούλα μου ἢ τριανταφυλιά 227, 'Η Λύπη 383.

Κυπρελέοντα Α. Γεωργιάδη: 'Η ζωὴ ξαναρχίζει 115, Τὸ πανηγύρι 203.

Λαβίδη Κώστα: Τὸ κομμένο χέρι 167, Διαφορὰ στήθους 215.

Νταλιᾶ Ντόλλης: Τὸ ξένο παιδί 67, 129.

Πριενιστῆ Διλή: 'Η 'Επιστροφή 461.

Ρουσιᾶ Μαρίας: Τὸ κορίτσι μὲ τὰ ματογυᾶλια 27, 83, 'Ο Πειρασμὸς 295.

Σταύρου Χρυσταλλένης: Μέσα ἀπὸ τὸ χρονο 12, 'Ο ἄνθρωπος ποὺ βρῆκε τὸν ἑαυτὸ του 265.

Σωτηροπούλου Μ.: Κοῦκλες 350.

Χαραλάμπος Τούλας: 'Η ζωὴ μιὰς ἀμαρτωλῆς 259.

B. ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΙΣ

Βάντι 'Αννας (μεταφρ. Μαργαρίτας Δαλμάτη): Κακοτυχία 175.

Bellonci Maria (μεταφρ. Μ. Δαλμάτη): Adieu a la Pologne 352.

Marleita Paolo (μεταφρ. Μ. Δαλμάτη) Στὸ κάστρο 275.

Moravia Alberto (μεταφρ. Μ. Δαλμάτη): Τὸ κινέζικο θάξο 439.

ΧΡΟΝΙΚΑ

Γιαλευράκη Μαν.: Chartres 359.

ΜΕΛΕΤΕΣ

Α. ΠΡΟΤΥΠΕΣ

'Αγγελομάτη Χρ. 'Εμ.: Τὸ θέατρο στὴν 'Ελλάδα κατὰ τὸν πόλεμο 263.

Δέλιου Γ.: 'Ο ποιητῆς "Όσκαρ Βλαντισλάς Μιλὸς 125.

Καρατζᾶ 'Αντ.: Πορεία πρὸς τὸ φῶς 211.

Κρανιδιώτη Ν.: Εἰκοστὸν ἔτος 11, 'Η πνευματικὴ ἀνάπτυξη τῆς Κύπρου μιὰ ἐθνικὴ ἐκδήλωση τῆς τοπικῆς ζωῆς 59, Περί Τέχνης 110, Πορεία πρὸς τὴν ἀθανασία 155, Τὸ Θαῦμα 201, Θέματα τῆς Κυπριακῆς Λογοτεχνίας 251, Πνευματικὰ προβλήματα τῶν νέων 294, Οἱ ρίζες 379, 'Ηθικὸν σύμβολον 419, Τὸ θαῦμα τῶν παιδικῶν χρόνων 459.

Κύρρη Κ.: Τὸ μέλλον τοῦ ἀνθρώπινου στοχασμοῦ 24.

Μιχαηλίδη Κ. Π.: Μέτρο Μορφῆ Θεός—Τρεῖς 'Ελληνικὲς ἀρχές 13, 'Η ἔννοια τῆς ἐλευθερίας 255, 'Η ἔννοια τοῦ "Εθνους 465.

Πράτσια Γιώργου: 'Απὸ τὸν Ζουμπέρ στὸ Ρεμπώ 19, Πῶλ Κλωντέλ 221, 'Εξομολογητικὰ Βιβλία 303.

Προβελέγγιου Ρόδη: Φιλελληνισμὸς καὶ πρωτογονισμὸς 339.

Προυσιῆ Κώστα: Διονύσου νέα πάθη 427.

Σπάνια Ν.: Ezra Pound 342.

Σταμπούλη Γ.: "Ενα ποιητικὸ βιβλίο τοῦ Κ. Χρυσάνθη 31.

Σωφρονίου Σ. Α.: Βέλθανδρος καὶ Χρυσάντζα 73.

Φραγκόπουλου Θ. Δ.: 'Η Λογοτεχνία τοῦ Λιβάνου καὶ ὁ Γεώργιος Σεχαδὲ 389.

Χάρη Πέτρου: Τὸ κίνημα τοῦ Ψυχάρη 112.

Χατζηϊωάννου Κ. Π.: Λασκαράτος ὁ ὀρθολογιστῆς 62.

Χιονίδη Νίκου: 'Η σημασία τῆς κριτικῆς 471.

B. ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΙΣ

Elliot T. S. (μεταφρ. Ν. Χατζηγιάννου Κουρρά): Οί τρεις φωνές της ποίησης 120, 183.

Langer Fr. (μεταφρ. Γ. Ν. Μαραγκοῦ) Τὸ ἔργο τοῦ Ν. Καζαντζάκη 173.

Lederer Joe (μεταφρ. Χ.) Τὰ ἑκατὸ χρόνια τοῦ "Όσκαρ Οὐάιλντ 80.

ΚΡΙΤΙΚΗ

Α. ΠΟΙΗΜΑΤΑ

Γιάκου Δ.: Κρ. 'Αθανασούλη «Μέ τοὺς ἀνθρώπους καὶ με κανένα» 365.

Δόξα Τάκη: Δ. Χαμπουλιδή «Μελι-χρὲς μνήμες» 190.

Εὐαγγελίδη Δ. Σ.: Κ. Παπακων-σταντίνου «Ἐκ Βαθέων» 44.

Κρανιδιώτη Νίκου: Κώστα Μόντη «Τὰ τραγούδια τῆς ταπεινῆς ζωῆς» 43, Τάσου Στεφανίδη «Ἀνησυχίες» 139.

Κύρρη Κ.: Κρ. 'Αθανασούλη «Μέ τοὺς ἀνθρώπους καὶ με κανένα» 93, Κ. Χρυσάνθη «Στέφανος Ἀρετῆς» 189.

Χιονίδη Ν.: Κύπρου Χρυσάνθη «Μι-κρὲς Πατρίδες» 323.

B. ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

Γαβριηλίδη Χάρη: Ν. Καζαντζάκη «Ὁ Χριστὸς ξανασταυρώνεται» 281.

Γιάκου Δ.: Μ. Δαβαρούκα—Πανα-γιωτοπούλου «Ὅταν κλείουν τὰ παρά-θυρα» 366.

Κούλα Δ.: Μ. Πεχλιβανίδη «Τὰ χρυ-σὰ Βιβλία» 140.

Πράτσοια Γ.: Π. Παλαιολόγου «Ἐ-αρινὴ πνοή» 319.

Προβελέγγιου Ρόδη: Ν. Καζαντζά-κη «Ὁ Καπετὰν Μιχάλης» 138, Ἄγγελ-λου Βλάχου «Ὁ κύριός μου Ἀλκιβιά-δης» 188.

Προυσῆ Κώστα: Ἀγγελικῆς Γκούρα «Ὁ Ἐμπορας» 41, Δέσποινας Πατρι-νοῦ «Δανάη Βράλα» 41, Ἀντιγόνης Μεταξά «Ἡ ἔφημεριδοῦλα τῆς Θεῆας Λένας» 41, Μαρίας Λήδα, Κροντηρά «Παραμύθια καὶ ἱστορίες» 402.

Χιονίδη Ν.: Εὐας Βλάμη «Γαλα-ξεῖδι» 280.

Γ. ΜΕΛΕΤΕΣ

Καραγιώργη Β.: Ν. Platon "A guide to the Museum of Heraclion" 448.

Κούλα Δ.: Γιάννη Μιχαέλου «Ἡ ποίηση τοῦ Καβάφη» 44.

Κύρρη Κ.: Ν. Κρανιδιώτη «Ὁ ποιη-τῆς Γ. Σεφέρης» 234.

Πράτσοια Γ.: Κ. Οὐράνη «Ἰταλία» 321, Κ. Οὐράνη «Δικοί μας καὶ ξένοι» 399, Θεμ. Ἀθανασιάδη Νόθα «Ψυχά-ρης ὁ ἔνοστος προφήτης τοῦ Δημοτικι-σμοῦ» 401, Κ. Οὐράνη «Γλαυκοὶ Δρό-μοι» 477, Κ. Οὐράνη «Δικοί μας καὶ ξένοι Β'» 479.

Προβελέγγιου Ρόδη: Γ. Θεοτοκά «Δοκίμιο γιὰ τὴν Ἀμερική» 91, Δ. Τσάκωνα «Χριστιανικὴ κοινωνιολογία καὶ Ἑλληνικότης» 278, Μπάμπη Κλά-ρα «Τὸ πιστεῦω ἑνός ἀπλοῦ ἀνθρώπου» 322.

Προυσῆ Κ.: Κλ. Μαρκίνα «Νοστολ-γία» 40, Α. Α. Πάλλη «Ξενητεμένοι Ἑλ-ληνες» 93, D. Petropoulos "La compa-raison dans la chanson populaire grecque" 446, Δ. Πετροπούλου «Ὁι ποιτάρηδες στὴν Κρήτη καὶ στὴν Κύπρο» 448.

Σελωμονίδη Χρ. Σ.: Ν. Χιονίδη «Στιχογραφικὴ» 481.

Χατζηγιάννου Κ. Π.: Ἐταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν «Ἐπετηρὶς ΚΓ'» 39 Γ. Θ. Ζώρα «Γεώργιος Τραπεζούν-τιος» 403, Γ. Μέγα «Ἡ Θυσία τοῦ Ἀ-θραάμ» 404.

Χιονίδη Ν.: Γερ. Σπαταλά «Ἡ το-νικὴ στιχογραφία—στιχογραφία ἀρχαία Ἑλληνικὴ» 42.

Δ. ΘΕΑΤΡΟ

Κ. Ν.: Μία ἀξιέπαινη προσπάθεια 140.

ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

Ἀναγνωστοπούλου Γ.: Εἰσηγητικὴ Ἐκθεσίς Β' Διαγωνισμοῦ Πεζογρα-φῆματος Ζ. Εὐσταθίου 35.

Βράχος Φρ. Π.: Παράδοση καὶ παι-δεία 37.

Γαβριηλίδη Χάρη: Σέρ Λῶρενς Ὁ-λίβιερ 313, Ρ. Ντῶκινς 319.

Δ. Μ.: Ἄννα Βάντι 175, Maria Bel-lonci 352, Alberto Moravia 439.

Ι. Α. Σ.: James Langston Hughes 17, Ezra Pound 77.

Ἰερωνυμίδη Λούλας: Λεωνίδας Ζώ-ρας 33, Θ. Καρυωτάκης 87, Γεώργιος Καζάσογλου 231, Μὲ τὸν Γ. Ἀθάνα 310, Γιάννη Παπαϊωάννου 361, Γ. Γε-ωργιάδης 395, Μ. Παλλάντιος 443, Μὲ τὸν Ἥλια Βενέζη 445, Α. Κουνάδης 464.

Κ. Ν.: Δημοσθένης Σεβέρης 137.

Κ. Γρ.: Ἡ Ἐκθεση Ζωγραφικῆς Τά-κη Φραγκοῦδη 477.

Κακριῦ Χρ.: Ἡ μάχη τοῦ πνεύμα-τος 397.

Κουρρά Ν. Χατζηγιάννου: 'Η παιδεία καὶ τὸ δόγμα «'Η Τέχνη γιὰ τὴν Τέχνη» 233.

Κρανιδιώτη Νίκου: David Rokeah 393.

Κύρρη Κ.: Τὸ πρόβλημα τῶν ἀρ-
χέων μας 187.

Λαβίτη Κ.: Τεχνικές εὐθύνες 278, 'Η
ποίησι καὶ τὸ κοινὸ 398.

Παπαγιάννου Δ. Χ.: Βιβλιογραφία
Χ. Παπαγιάννου 136.

Πιλαθάκη Κ. Π.: "Ίλαντρον καθά-
τ'ζιν 141.

Πράτσια Γ.: Κυπριακὴ πνευματικὴ
ἀνθήσι 363, ἕνας Βορειοηπειρώτης ποι-
ητῆς 475.

Σεφκλέους Θ. Α.: Εἰσηγητικὴ "Ἐκ-
θεσι Δραματικοῦ Διαγωνισμοῦ Χρ.
Καρμίου 381.

Σπυριδάκη Κ.: 'Ο 'Ηγούμενος Κύκ-
κου Χαράλαμπος καὶ ὁ χειρόγραφος
κώδιξ τῆς ὑπ' αὐτοῦ διαχειρίσεως τῶν
οἰκονομικῶν τῆς Μονῆς Κύκκου 38,
Χαρίλαος Παπαγιάννου 136.

Ταρσούλη 'Αθηνᾶς: Τέλλος "Ἄγρας
180.

Χρυσάνθη Κ.: Gaston Aufrère 229,
Mary O' Connor 316.

ΔΙΑΦΟΡΑ

Προκήρυξη Β' Ποιητικοῦ Διαγωνι-
σμοῦ Ζ. Εὐσταθίου 47, 'Η κριτικὴ γιὰ
τὸ βιβλίον τοῦ Ν. Κρανιδιώτη «Μορφές
τοῦ Μύθου» 48, Τὸ "Υπουργεῖον Παι-
δείας διὰ τὰ «Κυπριακὰ Γράμματα»
96, 'Ο Σύλλογος 'Αποφοίτων στὸ Ζῦλ
Ρομαίν 143, Δραματικὸς Διαγωνισμὸς
Χρ. Καρμίου 239, Προκήρυξη Διαγω-
νισμοῦ Διηγήματος ΕΠΟΚ 284, 'Η κρι-
τικὴ γιὰ τὸ νέο βιβλίον τοῦ Ν. Κρανι-
διώτη «'Ο ποιητῆς Γ. Σεφέρης» 327,
Δεύτερος Ποιητικὸς Διαγωνισμὸς Ζ.
Εὐσταθίου 412, Δραματικὸς Διαγωνι-
σμοῦ Χρ. Καρμίου 412.

ΚΑΛΙΤΕΧΝΙΚΑ ΝΕΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

'Ιερωνυμίδου Δούλας: Λογοτεχνικά,
θεατρικά καὶ μουσικά νέα 46, 95, 142,
190, 235, 282, 325, 370, 409, 450, 482.

Φ. Τ. Μ.: 'Εκθέσεις ζωγραφικῆς 45,
94, 141, 239, 482.

Η ΑΓΓΛΙΚΗ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΖΩΗ

Γαβριηλίδη Χάρη: Φιλολογικά καὶ
καλλιτεχνικά νέα 236.

Η ΓΑΛΛΙΚΗ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΖΩΗ

Πράτσια Γιώργου: Φιλολογικά καὶ
καλλιτεχνικά νέα 88, 366, 405.

Η ΙΤΑΛΙΚΗ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΖΩΗ

Δαλμάτη Μαργαρίτας: Φιλολογικά
καὶ καλλιτεχνικά νέα 45, 84, 237, 282,
324, 449.

ΕΙΔΗΣΕΙΣ: 48, 96, 143, 239, 284,
327, 412, 484.

ΝΕΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ 143, 191, 284,
331, 372, 412, 451.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ: 48, 96, 144, 192,
240, 284, 332, 372, 412, 452, 484.

ΕΠΑΝΟΡΘΩΣΕΙΣ 96, 332, 372,
412, 452.

ΠΙΝΑΚΕΣ ΖΩΓΡΑΦΙΚΗΣ

Van Gogh: Χωριότης 198.

Βιέννα Χαράς: Οἱ δύο φίλοι 56.

Γιρέκο "Ἐλ: Αὐτοπροσωπογραφία
246.

"Ἐλληνα Ν.: 'Ο γέρος 8.

Ζησοπούλου Σ. Κυριάκη: 'Εστιᾶς
239.

Κεσανλῆ Ν.: Τὸ Σκεπτόμενο ἄ-
γαλμα 141.

Μενεγάκη Φρόσως Εὐθυμιάδη: Φι-
γούρες ἀπὸ τὸ Μαρόκο 26.

Σάββα Χρ.: Νατὺρ μὸρτ 106.

Ταρσούλη 'Αθηνᾶς: Τέλλος "Ἄγρας
152, 'Ο Τέλλος "Ἄγρας στὸ κρεβάτι
τῆς ἀγωνίας 172, Μονὴ Μαχαίρα 336.

Φραγκοῦδη Τάκη: Νησιώτικο 290,
Ζευγάρια στὸ Πάρκο 456.

ΕΙΚΟΝΕΣ

Σαιντ Μπέθ 20, Τζώρτζ Κουρτελέν
22, Θ. Καρωτάκης 87, Μωρίς Μπεντέλ
89, Δ. Σεφέρης 137, Gaston Aufrere
229, Γ. Καζάσογλου 231, Γ. 'Αθάνας
310, Σέρ Λῶρενς 'Ολίβιερ 313, Mary
O' Connor 316, Γιάννης Παπαγιάννου
362, David Rokeah 393, 'Η Πριγκίπισσα
Μπιμπέσκο 408, 'Ηλίας Βενέζης 445.

Ψηφιοποίηση: Βιβλιοθήκη Πανεπιστημίου Κύπρου

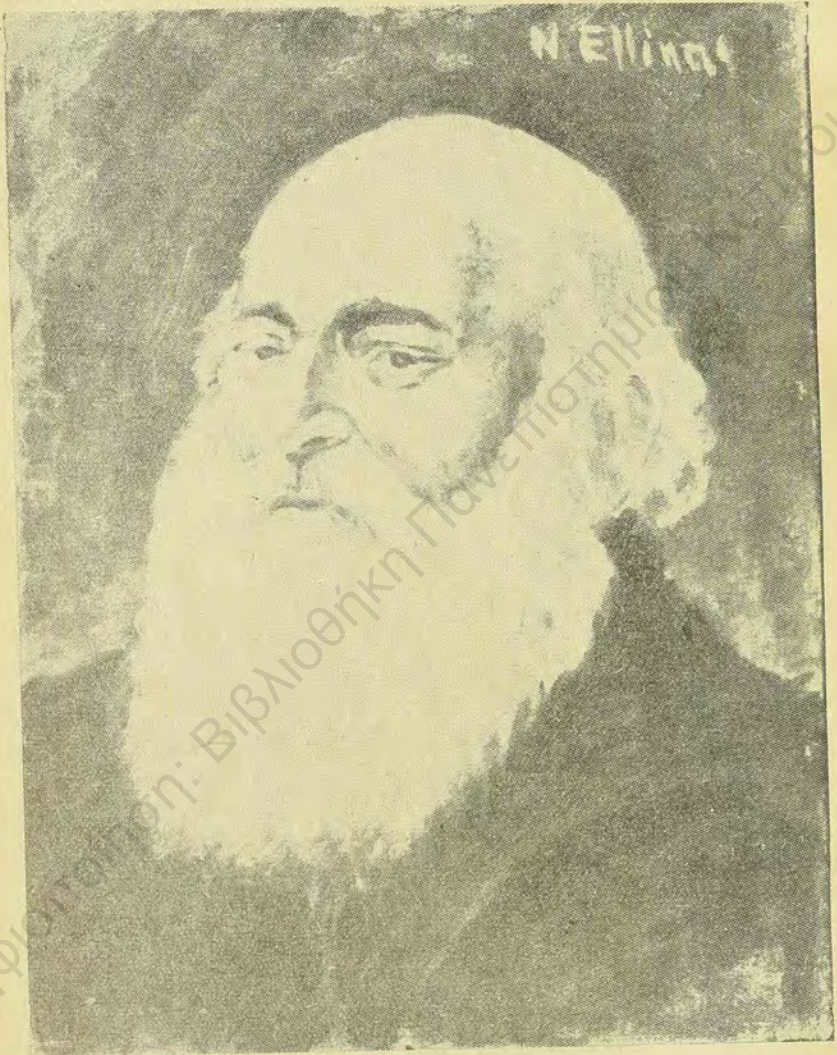
Ό Ν. Έλληνας γενήθηκε στη Λεμεσό τὸ 1931.

Μετά τὴν ἀποφοίτησή του ἀπὸ τὸ Γυμνάσιο Λεμεσοῦ, τὸ 1950, πῆγε στὴν Ἀγγλία. Ἐκεῖ παρακολούθησε μαθήματα ζωγραφικῆς στὸ Σερ Τζὼν Γκάς Κόλετζ τοῦ Λονδίνου, ὅπου φοιτοῦσε ὡς τὸ τέλος τοῦ περασμένου ἀκαδημαϊκοῦ χρόνου.

Φέτος φοιτᾷ στὸ St. Martin's School of Art.

Οἱ πίνακές του εἶναι ρεαλιστικοὶ στὴ μορφή—σχεδὸν φωτογραφικοί, μὲ ζωηρὰ καὶ εὐχάριστα χρώματα καὶ μὲ πολὺ ἀνθρώπινο αἶσθημα. Τὸ κόκκινο, καὶ οἱ ἀποχρώσεις του, κυριαρχοῦν σ' ὅλα τὰ ἔργα του. Τὸ σχέδιό του εἶναι πάντα προσεκτικὸ καὶ λεπτὰ ἐπεξεργασμένο. Τρέφει ιδιαίτερη ἀγάπη στὸ πορτραῖτο.

Ν. ΕΛΛΗΝΑ :

Ὁ γέρος.

ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΒΡΑΒΕΙΟΝ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ
ΛΕΥΚΟΣΙΑ-ΚΥΠΡΟΣ

ΕΤΟΣ Κ'

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ, 1955

ΑΡ. 235

ΦΘΙΝΟΠΩΡΙΝΗ ΑΠΟΛΟΓΙΑ

Θέματ' αγαπημένα:

Γυμνοὶ κλῶνοι,
σκιές ποῦ ριγοῦν στὸν ἥλιο τοῦ κιτρίνου
κι ἀπελπισμένου τούτου φθινοπώρου,
μετακαλεῖτε ἀηδόνια καὶ ζαφεΐρια.
"Ὅμως βαρὺς ὁ νόμος κ' ἐνιαῖος
στὴν ἀφθαρτὴ μας διαδοχὴ καὶ δίκη
καὶ καταδίκη...

Καὶ στερνὸ μας χρέος
νὰ ποῦμε τὸν ἀπλὸ μας λόγο, ποῦ εἶναι
σὰν ὑποθήκη καὶ λογοδοσία,
χωρὶς ἐπισημότητες καὶ δίχως
ἐνταξὴ ἀνωτερότητας.

Νὰ ποῦμε
τὸ λόγο τὸν ἀπλὸ στ' αγαπημένα
θέματα, αὐτὴ τὴν ὥρα, ποῦ ριγοῦνε
κλῶνοι γυμνοί, χωρὶς τὴν προσδοκία
τῆς ἀνοιξῆς· τὴν ἐπαναφορὰ μας
στὸ ἴδιο σημεῖο ποῦ χάθηκες, Βεατρίκη,
στὸ ἴδιο σημεῖο τοῦ ἔρωτα, Βεατρίκη!

Μὰ ὁ χρόνος εἶναι φαντασία καὶ ψευδος·
κι' ἀλήθεια ἢ μιὰ Στιγμὴ ποῦ γράφω στίχους.

Α Π Α Υ Δ Η Μ Ο Σ

Μὲ κατακλύζει ἡ φαντασία...

Ναυάγια,
ὄγκοι νερῶν, ὑδάτινοι ὄγκοι, μαῦρα
σύννεφ' ἀπελπισμοῦ καὶ θολὸς ἥλιος.

"Ὀνειρα, μνήμες, θύελλες, τὰ μαλλιά σου
καὶ κάτι ὄρειο καὶ σκληρὸ νὰ φέγγει
στὸ διάφανο συντέφι τῆς μορφῆς σου.

—Πνεῦμα τῆς Ἀρετῆς, Πνεῦμα τοῦ Πόνου,
κυρίαρχο Πνεῦμα ποῦ ὀδηγᾷς τὴ νύχτα
στὸ θάραθρο τῆς Αἰωνιότητάς μου,
σῶσε κ' ἐλέησε τὴν Ψυχὴ μου ἀπόψε.

ΣΤΡΑΤΟΠΕΔΑ ΑΙΧΜΑΛΩΤΩΝ

Είναι σχεδόν παιδιά'
 μὰ ὁ Φύρερ εἶπε:
 «Θὰ ντύσω καὶ νεκροὺς νὰ πολεμήσουν!»

Τ' ἀφηρημένα μάτια τῆς Σαχάρας...
 Οἱ ἀντικατοπτρισμοὶ τῶν φευγαλέων
 θουρίων... Ἡ πάτρια στέγη, τὸ «Über Alles»,
 καὶ τ' ὄραμα τῆς κοσμοκρατορίας.
 —Ποῦ πέταξε ἡ περισσότερὰ τοῦ Νῶε;

Οὐτ' ἓνα φύλλο πράσινο· κωφεύουν
 ὅσα «ὑπὸ τὰς φιλλύρας» εἰπωθήκαν.
 Ὅλα σωπαίνουν ὅπως τὸ τζιτζίκι
 στὸν κάθετο ἥλιο πὺρ ἢ σκιά πεθαίνει.
 Νωθρὰ τὰ μέλη... Ἄκνητοῦν οἱ ἀχτίτες
 κ' ἐχαρᾶκώθη ἡ Γῆ στῆ συλλογὴ τῆς
 κι ἀρνιέται νὰ ὑποκύψει στῆ μοιραία
 τροχιά τῆς, γύρω ἀπὸ τὸν ἥλιο!

Ἡ μνήμη

παραλληλίζει στῆ σοφὴ μου πείρα
 τὸ περιστατικὸ — μεγάλη ἀνάγκη
 κατέναντι τῆς βίας, ἡ προσφυγὴ τοῦ
 στῆν προστασία τοῦ Ἄνθρώπου! Ἐνα σπουργίτι
 κνηνημένο ἀπ' τ' ὄρνεο μιὰ μέρα
 μπερδεύτη μπρὸς στὰ πόδια μου· μὰ μόλις
 αἰστάνθη τὸ ἀναπόφευκτο — τὰ νύχια
 τοῦ γερακιοῦ τὸ εἶχαν γαντζώσει, ἀφήκε
 ψιλὴ φωνή, πὺρ ἐγὼ εἶχα μεταφράσει:
 «Μαμά μου!», πρώτη λέξη καὶ στερνὴ μας.]

Φτωχὰ παιδιά τῆς ἄθλιας Γερμανίας
 στῆν κάθετη βολὴ τοῦ Rā ἐτυφλώθη
 κ' ἡ Ἐλπίδα στῆν ψυχὴ τοῦ μαύρου ἀνθρώπου,
 κι οὔτε ὄνειρο, οὔτε προσμονὴ στὸν κλοιὸ σας.
 Στῆν κίτρινη ἀμμοθύελλα τῆς ἐρήμου
 ἀποναρκοῦνται ὅλα καὶ σβήνουν, ὅπως
 μὲς στὸ μηδὲν τῶν ἀριθμῶν ἡ ἀξία.

Καὶ ἠχεῖ, ἀγωνία καὶ τρόμος, ἔσχατη ὠρα
 τοῦ πεθαμένου σπουργιτιοῦ ἢ φωνοῦλα:
 «Μαμά μου!», καθὼς εἶχα μεταφράσει
 καὶ πρώτη καὶ στερνὴ χαρὰ τῶν ζώντων.

ΓΛΑΥΚΟΣ ΑΛΙΘΕΡΣΗΣ

ΑΠΟΨΕΙΣ

ΕΙΚΟΣΤΟΝ ΕΤΟΣ

Τὰ «Κυπριακά Γράμματα» μπαίνουν με τὸ τεύχος αὐτὸ στὸ εἰκοστὸν ἔτος τῆς ζωῆς τους.

Στὰ εἴκοσι αὐτὰ χρόνια πέρασαν ἀπὸ τὶς σελίδες τοῦ περιοδικοῦ ἐκπρόσωποι τριῶν φιλολογικῶν γενεῶν α) τῆς παλαιότερης, ποῦ ὕφ' ἴστατο ὅταν τὸ περιοδικὸ πρωτοβγήκε, β) ἐκείνης στὴν ὁποία ἀνήκουν οἱ ἐκδότες του, καὶ γ) τῆς νεώτερης γενεᾶς. Τὰ «Κυπριακά Γράμματα» παρουσίασαν τὸ ἔργο τῶν τριῶν αὐτῶν γενεῶν μὲ τὴν ἴδιαν ἀγάπη, τὴν ἴδια χαρὰ, τὴν ἴδια περηφάνεια. Οἱ ἐκδότες τοῦ περιοδικοῦ—ὅπως καὶ ἄλλοτε εἶχαν τὴν εὐκαιρία νὰ τονίσουν— δὲν ἀποβλέπουν σὲ ομάδες ἢ ἄτομα, σὲ φιλολογικὲς γενεές ἢ λογοτεχνικὲς σχολές. Πιστεύουν ἀπόλυτα στὴν ἐνότητα τῆς Τέχνης, καὶ ἰδιαίτερα—προκειμένου γιὰ τὴν Κυπριακὴ Λογοτεχνία— στὴν ἀδιάλειπτη καλλιτεχνικὴ συνέχεια, ποῦ κληροδοτεῖται ἀπὸ γενεὰ σὲ γενεὰ καὶ ἐκφράζει μὲ τὴν ἰδιαίτερη προοπτικὴ τῆς ἐσχάτης αὐτῆς τοῦ Ἑλληνικοῦ νότου—ἀδιάφορο ἂν σὲ ψηλότερο ἢ χαμηλότερο τόνο— τὸ ἴδιο βασικὸ καὶ ἀκατάλυτο πνεῦμα τῆς Φυλῆς. Τὰ «Κυπριακά Γράμματα» ἀποβλέπουν προπάντων στὴν Ἑλληνικὴ συνέχεια τῆς τοπικῆς παράδοσης, μιᾶς θαθύρριζης παράδοσης, ποῦ δὲν μελετήθηκε, δυστυχῶς, καὶ δὲν ἀξιοποιήθηκε ἀκόμη ὅσο ἔπρεπε.

Πανάρχαιες παραδόσεις καὶ θρύλοι, λαϊκὰ τραγούδια καὶ ἄλλα φιλολογικὰ θησαυρίσματα, γραφικὰ ἔθιμα, χοροὶ, πολύτιμα ἀντικείμενα τῆς λαϊκῆς βιοτεχνίας, καὶ περισσότερο ἀπ' ὅλα ἡ ἱστορία αὐτοῦ τοῦ νησιώτικου λαοῦ μὲ τὶς ὑπέροχες σελίδες τῆς Ἑλληνικῆς του ἀρετῆς καὶ τοῦ ἀνεξάντλητου πλοῦτος τῶν αἰσθημάτων του θὰ μπορούσαν ν' ἀποτελέσουν ἕνα πλούσιο κεφάλαιο καλλιτεχνικῆς ἔμπνευσης ὄχι μόνον γιὰ τοὺς Κυπρίους, μ' ἀνεξάρτητα γιὰ ὅλους τοὺς Ἕλληνας λογοτέχνες.

Ὅλες αὐτὲς τὶς διάχυτες Ἑλληνικὲς ἀξίες τὶς σκορπισμένες σπάταλα ἀπὸ τὴν μιὰ ὡς τὴν ἄλλη ἄκρη τοῦ Νησιοῦ, μῆσα στὴ λαϊκὴ καὶ τὴν ἑνταχθὴν φιλολογία τοῦ τόπου, ἀλλὰ καὶ μέσα στὶς παραδόσεις καὶ τὴν ἱστορία του, προσπάθησαν τὰ «Κυπριακά Γράμματα», στὸ στενὸ κύκλο τῶν δυνατοτήτων των, νὰ ἀξιοποιήσουν καὶ νὰ προβάλουν.

Ὁ ἀγῶνας των πρὸς τὴν κατεύθυνση αὐτὴ ὑπῆρξεν ἀδιάλειπτος καὶ σκληρὸς. Πολὺ συχνὰ ἀντιμετώπισαν τὴν ἀδιαφορία καὶ ὄχι πολὺ σπάνια τὴν ἐχθρότητα. Συνάντησαν ἀτελεύτητες οικονομικὲς καὶ ἄλλες δυσχέρειες. Ἡ σταθερὴ ὅμως πίστη καὶ προσήλωση τῶν ἐκδοτῶν τους στὶς πνευματικὲς ἀξίες καὶ τὴ φιλολογικὴ παράδοση τοῦ τόπου καὶ ἡ ἀγάπη καὶ ἐκτίμηση τῶν συνεργατῶν, τῶν ἀναγνωστῶν καὶ τῶν ἄλλων φίλων τους, μπόρεσαν νὰ τὰ προστατεύσουν ὡς σήμερα ἀπ' ὄλες τὶς ἀντιξοότητες καὶ νὰ τὰ κρατήσουν εἴκοσι χρόνια τώρα στὴ ζωῆ!

Τὴ στιγμή αὐτὴ ἀναπολοῦμε μὲ συγκίνηση τὸ πρῶτο τεύχος τῶν «Κυπριακῶν Γραμμάτων» ποῦ ἐκδόθηκε πρὶν εἴκοσι χρόνια—στὶς 15 Σεπτεμβρίου 1934 (μολοντί συμπληρώθηκαν ἀπὸ τότε εἴκοσι χρόνια, τὸ περιοδικὸ τώρα μόλις μπαίνει στὸ εἰκοστὸν ἔτος τῆς ζωῆς του, γιατί διάκοψε τὴν ἔκδοσή του ἀπὸ τὸν Ἰούλιο τοῦ 1937 ὡς τὸ Μάιο τοῦ 1939). Καὶ περισσότερο ἀναπολοῦμε μὲ ἀγάπη τοὺς πρώτους ἐκδότες καὶ πολύτιμους μέχρι σήμερα συνεργάτες τοῦ περιοδικοῦ κ.κ. Κώσταν Προυσῆ καὶ Ἀντώνη Ἰντιάνο, ποῦ ὑπογραμμίζουμε ἀκόμη μιὰ φορά τὴ μεγάλη συμβολὴ τους στὴν ἱστορία τῆς λογοτεχνίας τοῦ τόπου μας.

Τὰ «Κυπριακά Γράμματα», μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς εἰκοσαετηρίδας τους, ἐάν—ὅπως ἐλπίζουμε— οἱ συνθήκες τὸ ἐπιτρέψουν, θὰ ἐκδοθῶν, περὶ τὰ τέλη Ἀπριλίου, σὲ πολυσέλιδο ἀναμνηστικὸ τεύχος, ἀφιερωμένο στὴν Ἑλληνικότητα τῆς Κυπριακῆς διανοήσης καὶ Τέχνης.

Δὲν ἀμφιβάλουμε ὅτι οἱ συνεργάτες καὶ φίλοι τοῦ περιοδικοῦ θὰ συμβάλουν στὴν ἐπιτυχία τοῦ τεύχους αὐτοῦ.

ΝΙΚΟΣ ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗΣ

ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΟ ΧΡΟΝΟ

Ἡ ἔρμη ἀπέραντη ἀμμουδιὰ ἔκαιγε. Πάνω στὸ ζεστὸ γαλάζιο οὐρανὸ οἱ γλάροι σεργιάνιζαν, κόβανε βόλτες, τάραζαν γιὰ λίγο τὴ μελαγχολία τοῦ καλοκαιρινοῦ τοπιῦ. Τὰ φύκια καὶ τὰ θαλασσόχορτα δένανε στεφάνια στὰ πόδια μας.

Μείναμε ἔτσι ζαπλωμένοι γιὰ ὥρες καὶ ὁ παλμός μας θαρρῶ, δέθηκε καὶ ἔγινε ἕνα μὲ τὸ ἀργόαλεμα τῆς θάλασσας καὶ τῆ βαρεῖα ἀνάσα τῆς γῆς.

Ἐκεῖνος ποῦ τὰ ἤξαιρε ὄλα, σήκωνε κάπου κάπου τὸ κεφάλι καὶ μοῦ μιλοῦσε γιὰ πράγματα ποῦ πέρασαν, γιὰ πράγματα ποῦ θάρθουν, γιὰ τὴν ἐπιστήμη, τὴν τέχνη, μὲ μιὰ σιγουριά ποῦ τοῦ τὴν εἶχε δώσει ἡ μόρφωση, ἡ πείρα, τὰ ταξίδια καὶ ἡ δεκάχρονη διαφορά τῆς ἡλικίας μας. Τὰ ἤξαιρε ὄλα. Τὸ τί σκεφτόμουνα, τὸ τί ἦμουν, τὸ τί ἐνοιωθᾶ. Καὶ ἐγὼ τὸν ἄκουα μισοζαπλωμένη στὸν καυτὸν ἥλιο καὶ δὲν ἤξαιρα τίποτε. Ἐνοιωθᾶ μόνο. Ἐνοιωθᾶ τὰ δυνατὰ του δάχτυλα νὰ μοῦ χαϊδεύουν τὰ χέρια, τὴ ζεστή του ἀνάσα στὶς χούφτες τῶν χειρῶν μου. Ἐνοιωθᾶ τὴ νοτισμένη ἄμμο, τὴν ἀρμύρα τῆς θάλασσας, τὴ σιγουριά τῆς γῆς, τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου πάνω στὶς βασανισμένες πέτρες, τὴ χαρὰ τῆς ὁμορφίης, τὸ φόβο τοῦ κινδύνου, τὸ δέος στὸν ἄγνωστο Θεό. Ὅλα αὐτὰ τάνιωθᾶ νὰ ζοῦν μέσα μου μὲ κάποια δύναμη, μιὰ δύναμη πρωτόγονη, μεγάλη. Περνοῦσαν μέσα μου βαθεῖα ὡς τὸ κόκκαλο, τάραζαν τὰ σπλάχνα μου τόσο πολὺ ποῦ θάθελα νὰ ξεχυθῶ σ' αὐτὸ τὸ ἄπειρο, νὰ γίνω ἕνα μὲ τὸν ἀέρα ποῦ βουίζει μέσα στὸ χορτάρι, νὰ γίνω ἕνα καὶ νὰ καῶ μέσα στὸ γαλάζιο φῶς καὶ τὴν κάμα τοῦ ἡλίου.

Ξαφνικὰ τὸ κορμί μου ὀλόκληρο ἀναρρίγησε, σὰν ἕνα κύμα θύμησης μὲ κτύπησε, μὲ παράσυρε σὲ τόπους μακρινούς καὶ ὅμως τόσο γνώριμους, σὲ μιὰ ἐποχὴ χαμένη στὸ χρόνο καὶ στὸ χώρο.

Καὶ τότε ἄρχισα νὰ μιλῶ ἀργά, παράξενα, αἰθόρμητᾶ, σὰ σὲ ὄνειρο.

Αὐτὸς ποῦ τὰ ἤξαιρε ὄλα γύρισε τὸ βλέμμα του παραξενεμένος καὶ περίεργος, δυσανεκτήμενος, γιὰτὶ αὐτὸ ἦταν κάτι καινούργιο, κάτι ποῦ δὲν περίμενε, κάτι ποῦ προσβάλλε τις γνώσεις του καὶ τὴ σιγουριά του. Μὰ ἐγὼ ἐξακολούθησα ἀτάραχη μὲ τὴν ἴδια πάντοτε σίγουρη μονότονη φωνή.

«...Ναί, θυμάμαι τοὺς τεράστιους γυμνοὺς βράχους, σκελετωμένους καὶ βασανισμένους μπροστὰ στὴ θαλασσινὴ ἀπειραντοσύνη. Τὸ ἀτέλειωτο ὄνειροπόλημα τοῦ πελάγου. Εἶχαμε βουτήξει στὸ νερό. Παίξαμε μὲ τὰ κύματα καὶ τοὺς ἀφρούς. Ζούσαμε ζέγνοιαστοι, περήσανοι τὴν ἀτέλειωτὴ γαλάζια μέρα. Ξαπλώσαμε τότε στὴν ξερὴ ἄμμο κι' ἄφησα τὸ γυμνὸ κορμί μου στὰ δυνατὰ μπράτσα τοῦ ἄντρα καὶ στὴ σιγουριά τῆς γῆς. Ξάφνου τράνταξε βαρεῖα ἡ γῆς. Ὁ ἀέρας τινάχτηκε, χτύπησε οὐρανὸ καὶ θάλασσα. Τὸ ἔδαφος ἔτριξε, ράγιζε σὲ ἀπαίσιες χαράδρες ἐξαφανίζοντας στὴ βαθεῖα του ἄβυσσο τις ἀχυρένιες στέγες τῶν ποωτόγωνων σπιτιῶν μας. Ἡ θάλασσα τραβήχτηκε καὶ τὰ ψάρια καὶ ὄλο ἐκεῖνο τὸ ἄγνωστο βασίλειο βρῆκε τὸ θάνατο στὸ φῶς καὶ στὸν ἥλιο. Ἐγὼ βρέθηκα τότε σαστισμένη, κολλημένη πάνω στὰ γυμνὰ βράχια, μὲ τις χούφτες τῶν χειρῶν μου βαμμένες στὸ αἷμα, καθὼς μάταια πάλαια νὰ κρατηθῶ, ὅταν τὸ τεράστιο κύμα, ἡ θάλασσα ποῦ ξαναγύρνούσε, μὲ τύλιξε σ' ἕνα ὑγρὸ τάφο...»

Τὰ μάτια του, τὰ μάτια ἐκεῖνα τῆς γνώσης, μὲ κοίταξαν γιὰ μιὰ στιγμή μὲ ἀπορία καὶ δέος. Τίναξε τότε τὸ κεφάλι πίσω, βρῆκε τὴ σιγουριά του, μ' ἄρπαξε ἀπ' τὰ χέρια.

«Ἐλα νὰ κολυμπήσουμε», γέλασε, «θὰ σὲ πείραζε ὁ ἥλιος».

Μὰ τὸ γέλιο σβῆστηκε, πέτρωτε στὰ χεῖλη του καὶ τὸ δυνατὸ κορμί του τῶνοισα νὰ συσπάται καὶ νὰ τραντάζεται, καθὼς τὰ δάχτυλά του σταμάτησαν στὶς χούφτες τῶν χειρῶν μου, στὶς χούφτες μου τις γιομάτες σημάδια καὶ οὐλές.

Πῆρα τότε τὸ ὠραῖο του κεφάλι, τὸ ξανθὸ του κεφάλι, ποῦ σὰν νιογέννητος ἥλιος δειλὰ ἀτένιζε τὴν πρώτη αὐγὴ, καὶ τὸ ἔφερα, τῶσφιξα στοργικά, μητρικά στὴν ἀγκαλιά μου.

Γιὰτὶ... γιὰτὶ ἦμουν αἰῶνες γεροντότερη του.

Γιὰτὶ γεννήθηκα χίλιους αἰῶνες πρὶν.

ΜΕΤΡΟ, ΜΟΡΦΗ, ΘΕΟΣ - ΤΡΕΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ

«Ἐφ' ὅσον ἐνδέχεται ἀθανατίζειν»
(Ἄριστ. Ἡθ. Νικ. Χ 7-8)

Οἱ λαοὶ ποὺ ἀγωνίστηκαν νὰ κλείσουν μέσα στὰ ἔργα τους τὸ ἀθάνατο νόημα τῆς ζωῆς δὲν ἀναπαύτηκαν ποτὲ πάνω στὴ μοῖρά τους. Μὲ τὴν ἔνθετη χαρὰ τοῦ πλάστη καὶ τὸ δαιμονικὸ πάθος τοῦ χαλαστῆ ἔσπασαν τὰ δεσμὰ τοῦ ὑποκειμενισμοῦ τους καὶ σκίζοντας τὸν ἀπαράβιαστο γιὰ ἄλλους πέπλο τῆς παραδόσης ἀντίκρουσαν μὲ φρίκη καὶ θαυμασμό τὶς αἰώνιες μορφές καὶ πάνω σ' αὐτὲς ζήτησαν νὰ πλάσουν τὸ ἄμορφο ὑλικὸ τῆς δικῆς τους ζωῆς.

1. Τί ἄλλο εἶναι οἱ Θεοὶ γιὰ τὸν ἀρχαῖον Ἕλληνα παρὰ τὰ ἔμφυχα ἀρχέτυπα μιᾶς κοσμικῆς τάξης; Γῆ καὶ θάλασσα, δέντρα ἢ ποτάμια, οὐρανὸς καὶ Ἄδης δὲν εἶναι ἄψυχα ὑλικά φαινόμενα ἀλλὰ ἓνα σύστημα ἁρμονικῶ μορφῶν, ποὺ μέσα ἀπὸ τὴν κάθε μιὰ ἀναδύεται τὸ αἰώνιο ἀρχέτυπὸ τῆς: ὁ Θεός.

Ὁ Θεὸς ὅμως δὲν εἶναι μόνο φυσικὴ ἀλλὰ καὶ ἠθικὴ ἐντέλεια. Ἄπ' αὐτὸν ξεκινᾶ ὄχι μόνο ἡ ἁρμονία τοῦ κόσμου ἀλλὰ καὶ τῆς ψυχῆς. Κάθε λειτουργία τῆς ψυχῆς, πάθος ἢ λόγος, ἀνδρισμὸς ἢ θηλύτητα, δὲν ξεοδεύεται ἀναρχομένη καὶ ἄμετρη. Πηγὴ τῆς καὶ μέτρο τῆς εἶναι ὁ Θεός. Οἱ Θεοὶ—προστάτες τοῦ ἐπαγγέλματος, ἐμπνευστὲς τοῦ καλλιτέχνη καὶ τοῦ δραματιστῆ, φωτιστὲς τῆς ἐστίας καὶ πολιούχοι, συνθέτων τὸ μυστικὸν Ὀλυμποῦ τῆς ψυχῆς, ὀδηγῶντας τὴ ζωὴ στὴ θεώσῃ τῆς, ὅπου ὅλα ρυθμίζονται σὲ πρότυπα ἀντικειμενικά.

2. Δίπλα στὸ ἀντικειμενικὸ καὶ ἀρχετυπικὸ ὄραμα τοῦ Θεοῦ στέκει τὸ ὄραμα τοῦ ἥρωα—ἡμίθεοῦ. Γιατὶ μέσα στὴν Ἑλληνικὴ συνείδηση ἀπὸ τὸν Ὅμηρο ὡς τὸν Πλάτωνα ὁ ἄνθρωπος παλεύει νὰ μοιάσῃ μὲ τὸν Θεὸ (ὁμοίωσις τῷ Θεῷ, Πλ. Πολιτ. Ι 613). Καὶ τὸν ἀγῶνα του αὐτὸν τὸν ὕψωνε μέσα στὸν κόσμον τοῦ μύθου στὸ πρόσωπον τῶν ἡρώων του.

Ἡ μεγαλόπνοη δύναμη τῆς ψυχῆς τοῦ λαοῦ δὲν ἄφησε ποτὲ τὸν Ἕλληνα νὰ μείνῃ στὴ φοβερὴ γύμνια τῆς ζωῆς καὶ νὰ ξεπέσει στὴν ἀρησὴ τῆς. Μέσα στὸ πυρόζωον καίμινι τῆς φαντασίας του τὸ παρελθὸν ἔγινε μῦθος, τὸ ἰδανικὸ νίκησε τὸ πραγματικὸ καὶ κράτησε ἄσδυστο τὸν πόθον τῆς τελειώσεως. Γιατὶ ὁ μῦθος γιὰ τοὺς Ἕλληνες ἦταν ἱστορικὴ συνείδηση καὶ μνήμη. (Ι. Κακριδῆ: Ὁ ποιητὴς καὶ ἡ μυθικὴ παράδοσις). Πάνω λοιπὸν στοὺς ὑπέροχους τύπους τῆς μυθικῆς του παραδόσεως ἐχάλκευε τοὺς τύπους τῆς δικῆς του ἀρετῆς ὁ Ἕλληνας, πάνω στὸν μῦθον τοῦ ἐπλαθε τὴν ἱστορία του. Ὅ,τι ἡρωϊκὸ ἔγινε στὴν πράξη ἦταν ἀντιμέτρημα πρὸς τὸ μυθικὸ, ὅ,τι μεγάλο ἔγινε στὴν τέχνη ἦταν λουσιμένο μέσα στὸ φῶς τοῦ μύθου (ἔπος, τραγωδία, γλυπτικὴ, ζωγραφικὴ).

Ὁ μῦθος τῶν Θεῶν καὶ τῶν ἡρώων δείχνει ἔτσι τὴν δύναμη, ποὺ εἶχε ὁ Ἕλληνας νὰ ξεπεράσῃ αὐτὸ ποὺ εἶναι, νὰ προχωρήσῃ ἀπὸ τὸ εἶναι στὸ πρέπει, ἀπὸ τὸ στατικὸ στὸ δυναμικὸ. Ὁ μῦθος ποὺ γίνεται ἱστορία στὸν Ἕλληνα δὲν εἶναι παρὰ ὁ ἀγῶνας τῆς ζωῆς νὰ γίνῃ ἰδέα. Ξεπερνώντας τὴ μοῖρά του μὲ τὸν μῦθον σπάζει τὰ δεσμὰ τῶν φαινομένων κι' ἀποκαλύπτει μπροστὰ στὰ ἔκθαμβὰ μάτια του τὶς αἰώνιες ἀρχετυπικὲς μορφές τῆς φύσεως καὶ τῆς ψυχῆς.

3. Παράλληλα ὅμως κι' ἀντίθετα παλεύει νὰ λυτρώσῃ μέσα του τὴν ψυχὴ καὶ τὸν κόσμον ὄχι μὲ τὸ ὄπλον τοῦ μύθου ἀλλὰ καὶ μὲ τὸ ὄπλον τοῦ λόγου. Ἐνας πρωτόφαντος πόθος τὸν συγκλονίζει, νὰ χαρῆ τὴν λευτεριά του ἀντικρίζοντας ὄχι τὶς μορφές ἀλλὰ τὶς ἐννοίες ποὺ συγκρατοῦν τὰ πάντα. Μέσα ἀπὸ τὴν πάλῃ τούτη του λόγου μὲ τὸν μῦθον, τῆς νόησης μὲ τὴν φαντασία ὠριμάζει ἡ προσωπικότητα καὶ τὸ ἔργο τῆς. Ἀπὸ τὸν Ὅμηρον ὡς τοὺς τραγικούς ἢ ἀντινομία τούτη κρατεῖ σὲ ἔνταση καὶ ἐγρήγορη τὴν ψυχὴ τοῦ ποιητῆ καὶ μεταμορφώνει διαρκῶς τὸ τραγοῦδι του. Ὁρθοτομώντας τὸν λόγο τῆς ἀλήθειας καὶ τῆς Δίκης ὁ ποιητὴς θέτει ὅρια στὴν φαντασία, κι' ἀντίθετα τὸ φῶς τῆς μορφῆς δὲν ἀφήνει τὸν λόγο νὰ ἀναλυθῇ σὲ σύστημα ἀφηρημένων ἐννοιῶν χωρὶς τέλος. Οἱ δὺ ἀντίπαλες δυνάμεις ἀλληλομορφώνονται καὶ βαθαίνουν. Ἡ σχέση τοῦ λόγου μὲ τὸν μῦθον φαίνεται ἀρνητικὰ στὴν σοφιστικὴ. Γιατὶ ἐδῶ ὅταν ὁ μῦθος μαραίνεται, (χάνει τὴν μεταφυσικὴ του πνοή) μαραίνεται καὶ ὁ λόγος (χάνει τὴν ἐσωτερικὴ του βεβαιότητα).

Ἐννοια καὶ μορφή, ἂν καὶ ἀντίθετα, ἀφοῦ γεννιοῦνται ἀπὸ δὺ ἀντινομικὲς τά-

σεις του Έγώ, την θεωρητική και την αισθητική, έχουν ἐν τούτοις ἓνα κοινὸ σημεῖο: ὑποτάζουν τὴν αὐθαιρεσία τοῦ ὑποκειμενικοῦ μέσα στὸν κανόνα τοῦ ἀντικειμενικοῦ, μορφώνουν τὸ εἰδικὸ μέσα στὸ γενικὸ, πλάθουν τὴ ζωὴ στὰ μέτρα τῆς ἰδέας. Λύτρωση τοῦ ἀτομικοῦ μέσα στὸ ἰδανικὸ, εἴτε τοῦτο εἶναι ἕνας νόμος, εἴτε ἕνας ἥρωας, εἴτε μιὰ ἀλήθεια, εἶναι ἡ μορφωτικὴ πορεία τῆς Ἑλληνικῆς ψυχῆς, ποὺ κλείνει τὸ νόημα τοῦ κλασσικοῦ. Γιὰ πρώτη φορὰ στὴν ἱστορία ὁ ἄνθρωπος ξεπερνᾷ τὴν ἰδιοτροπία του καὶ γίνεται πλάστης καὶ λυτρωτὴς τοῦ ἑαυτοῦ του. Γιατὶ πέρα ἀπ' τὸ γίνεσθαι τῆς ψυχῆς του, ὅπου ὅλα πέφτουν καὶ χάνονται, βρῆκε τὸν ὄρθιο σκοπὸ τῶν ὄντων. Πάνω ἀπὸ κάθε ἐφήμερη χρησιμότητα καὶ ἰδιοτέλεια σπάζοντας ξαφνικὰ τὰ δεσμά του ἀντίκρουσε μὲ δέος γυμνῆς μπροστὰ του καὶ ἀμετάθετες τὶς αἰώνιες ἀρχές: Ἀλήθεια, Ἀρετὴ, ὁμορφία.

Μῦθος καὶ λόγος, φαντασία καὶ νόηση δὲν εἶναι παρὰ δυὸ ἀντίθετοι δρόμοι, ποὺ τείνουν στὸ ἴδιο σημεῖο καὶ τρέφονται ἀπὸ τὸ ἴδιο πάθος. Τὸ πάθος νὰ δῆ ὁ Ἕλληνας τὸ σταθερὸ μ ε τ ρ ο τῆς φύσης καὶ τῆς ζωῆς (εἴτε αὐτὸ εἶναι Θεὸς Ὀμηρικός, εἴτε λόγος Ἑρακλειτικός, Ἐφῆβος Πινδαρικός ἢ Πλατωνικὴ ἰδέα). Μέσα στὸ αἰώνιο φῶς τοῦ ἰδανικοῦ λυτρῶναι ὁ Ἕλληνας τὸ βάρος τῆς ἀτομικῆς του ὑπαρξῆς καὶ ἀτέλειας καὶ γνωρίζει τὴ ζωὴ σὰν ἀγῶνα.

4. Τὸ τέλειο γι' αὐτὸν εἶναι ἡ μ ο ρ φ ῆ (τὸ πεπερασμένο). Τῆ μορφῆ ὁμως, ποὺ φέρνει μαζὺ τὴν τάξη (λογικὴ, πολιτικὴ, αισθητικὴ) τὴν μάχεται ἀδιάκοπα τὸ ἄμορφο χάος (ἄπειρο).

Τὸ Ἀπολλώνιο τοῦτο μ ε τ ρ ο, πάνω στὸ ὅποιο πλάθεται καὶ σώζεται τὸ ἄτομο καὶ ἡ πολιτεία γνωρίζοντας τὰ ὄριά τους, ἠθικὰ—(πολιτικὰ) αισθητικὰ, λογικὰ (γνώθῃ σαυτὸν), τὸ καταμάχεται ἕνας ἄ μ ε τ ρ ο ς φυσικὸς δ α ι μ ο ν ι σ μ ὁ ς, ποὺ ὀδηγεῖ στὴν ὑπερβολή.

Κάθε ὅμως ὑπερβάσιον τοῦ μέτρου σημαίνει ἀνατροπὴ τοῦ ἐσωτερικοῦ κανόνα κάθε ὑπαρξῆς. Ἡ ὕβρις τούτη, ποὺ στρέφεται ἐναντία πρὸ φυσικὴ καὶ θεῖα τάξη, πληρῶνεται μὲ ἄγχος καὶ καταστροφὴ.

Ὁ Ἕλληνας λοιπὸν ὑψώνοντας τὸ μῦθο θέλησε νὰ σωθῆ ἀπ' τὴν καταστροφὴ, πάλεψε νὰ ὑψώσῃ μέσα ἀπὸ τὸ χάος ἕνα κόσμον, μέσα ἀπὸ τὸν τυφλὰ κατασπαρασσόμενο τιτανισμό τοῦ ἕνα Ὀλυμπιακοῦ πάνθεο, νὰ νικήσῃ τὸν πόνον τῆς ἀέναης φθορᾶς μὲ τὴ χαρὰ τῶν ἀθάνατων μορφῶν.

Ἡ πάλῃ τούτη ἀνάμεσα στὸ Ἀπολλώνιο μέτρο καὶ στὸν ἄμετρο δαιμονισμό κρατᾷ σὲ ἔνταση τὸ ταυσιζόμενο τόσον κάθε ἱστορικῆς στιγμῆς στὴν Ἑλλάδα. Παιδιὸ τούτης τῆς πάλης καὶ ὑπέροχῃ ἔκφρασή της εἶναι ἡ τραγωδία.

Τὸ δημιουργικὸ—δαιμονικὸ ἔνστικτο τοῦ ἀρχαίου Ἕλληνα ἦταν τόσο ἰσχυρὸ, ποὺ δὲν μπορούσε νὰ ἡσυχάσῃ μὲ μιὰ δημιουργία—ἤθελε διαρκῶς νὰ ξεπεράσῃ τὸν ἑαυτό του· γι' αὐτὸ ἀρνιόταν ὅτι δημιούργησε γιὰ νὰ δημιουργήσῃ ξανά. Τούτῃ ἡ ἰλιγγιώδης πορεία γίνεται σὲ ἐλάχιστο χρόνο, στοὺς λίγους αἰῶνες τῆς ἀκμῆς—ἦταν ὅμως ἀρκετὴ γιὰ νὰ μᾶς δείξῃ τὶς δυνατότητες τοῦ ἀνθρώπου.

Εἶναι μιὰ πορεία, ποὺ βγαίνει μέσα ἀπὸ τὴν πολύμορφη καὶ ἀνειρήνευτη πάλῃ τῆς παράδοσης μὲ τὴν πρόοδο, τοῦ συνόλου μὲ τὸ ἄτομον, τοῦ λόγου μὲ τὸν μῦθον, τοῦ Ἰωνικοῦ μὲ τὸ Δωρικόν, τῆς πλαστικῆς τέχνης τοῦ Ἀπόλλωνα μὲ τὸ Διονυσιακὸ πάθος, ποὺ δὲν χωράει σὲ ὅρια, τῶν πολιτικῶν στάσεων καὶ τῶν συγκρούσεων ἀνάμεσα στὶς πόλεις. Μέσα ὅμως ἀπ' τὴν ἀλλεπάλληλῃ καταστροφῇ καὶ δημιουργίᾳ ὁ ἄνθρωπος ἀνέβαινε, κρατώντας σὲ ἐγρήγορη τὶς δυνάμεις του, πρὸς ὅτι μὲ ἀκράτητο πάθος ζητοῦσε, πρὸς τὸ ἀντικειμενικὸ ἀγαθόν. Θεὸς ἢ πόλις, ἄγαλμα ἢ νόημα προχωροῦσαν πρὸς τὴν ἐσωτερικὴ τους ἀκεραίωση, τὴν πραγμάτωσιν τῆς ἐντελέχειάς τους.

5. Τιτανισμὸς καὶ μέτρο, οἱ δυὸ τούτες ἀντίπαλες ἀρετὲς τῆς Ἑλληνικῆς ψυχῆς κατῴρθωσαν ἔτσι νὰ ἰσορροπήσουν μέσα στὴν Ἀθῆνα τοῦ 6ου καὶ 5ου αἰῶνα. Πάθος καὶ μορφῇ, ἄτομον καὶ σύνολον συνθέτουν μιὰ παλινδρομὴν ἀρμονία. Τὸ ἄ μ ε τ ρ ο ὅμως, ποὺ εἶναι ἡ οὐσία τοῦ τιτανικοῦ, ἔσπασε τοὺς φραγμοὺς τοῦ λόγου καὶ τότε τὸ ἄτομον κατὰστρεψε τὴν πολιτεία καὶ μαζὺ τῆς τὸ ἀντικειμενικὸ μέτρο τῆς ζωῆς κλονίζοντας τὸ μεταφυσικὸ βάθος του. Τότε ἔγινε ὁ κάθε ἕνας ἄνθρωπος τὸ μέτρο τῶν πραγμάτων (Πρωταγόρας), τὸ ὑποκείμενον μὲ τὴν ἄλογη ἰδιοτροπία του εἶδε τὸν ἑαυτό του καὶ μὲς ἀπ' αὐτὸν τὸν κόσμον σὰν μιὰν αὐταπάτην. Ἡ ὕ β ρ ι ς τούτῃ κατὰστρεψε τὸν λόγο καὶ τὸν μῦθον (σοφιστικῆ), γιατί

ξεπέρασε τὰ φυσικά καὶ θεῖα ὄρια, μέσα στὰ ὁποῖα τὸ κάθε ἕνα ἀπ' αὐτὰ σώζεται καὶ σώζει τὸ ἄλλο. Ὅταν ὁ Λόγος, ποὺ κρατᾷ ὄρθια τὴν ψυχὴ, πῆσι, οἱ ψυχικὲς λειτουργίαι χάνουν τὸ μέτρο τους, γίνονται ἐνέργειες μίας ὑποκειμενικῆς αὐθαιρέσις καταλήγοντας στὴ σύγκρουσιν καὶ τὴν αὐτοκαταστροφὴν. Δὲν ὑπάρχει πιά ἀλήθεια ἀλλὰ δόξα (γνώμη), δὲν ὑπάρχει δίκαιο ἀλλὰ πάθος, δὲν ὑπάρχει ὁμορφιά ἀλλὰ ἡδονή.

Τὴν φρίκην τοῦ θανάτου καὶ τὴν γυμνότητα τῆς ζωῆς, τὸν αἰώνιο χαμὸ τῆς ὑπαρξῆς μέσα στὴν ἄβυσσος τῆς ἀνυπαρξίας, τὰ φοβερὰ λόγια τοῦ Σειληνοῦ, ἀγωνίστηκε νὰ τὰ ξεπεράσῃ ὁ Ἕλληνας. Ὁ ἀγῶνας τούτος δὲν εἶναι παρὰ τὸ ἔργο του, ἡ γεμάτη μόχθος πορεία του ἀπ' τὸ ἐφήμερο στὸ αἰώνιο, ἀπ' τὸ ὑ π ο κ ε ι μ ε ν ι κ ὸ σ τ ὸ ἀ ν τ ι κ ε ι μ ε ν ι κ ὸ. Γιατὶ ὁ πόνος του γιὰ τὸ θνητὸ ὄχι μόνο δὲν τὸν ἐλύγισε ἀλλὰ ἔκαμε πειὸ δυνατό τὸν πόθο του γιὰ τὸ ἀθάνατο. Μέσα ἀπὸ τὴν πλάνη καὶ τὴν ἀσάθεια τοῦ γίνεσθαι, ὅπου ὅλα εἶναι ἄμορφα, ἀνόητα, ἀναρχα, ὠρθωσε τὴν τάξιν ἐνὸς κόσμου, ὅπου τὰ ὄντα σώζονται μέσα στὸ εἶδος τῆς, ἡ μάζα μέσα στὴν πολιτείαν, ἡ φύση στὰ πρόσωπα τῶν Θεῶν, ἡ ψυχὴ στὰ μέτρα τοῦ Λόγου.

Παίρνοντας ὅλους τοὺς δρόμους τῆς Ψυχῆς λαχτάρησε νὰ δῇ τὸ ἀρχέτυπο, ποὺ τὰ κρίνει ὅλα.

Ὁ δαιμονισμὸς του ὅμως ἦταν τόσο δυνατὸς, ποὺ θέλησε νὰ γνωρίσῃ κάθε δυνατότητα, γι' αὐτὸ τὰ ἔθεσε ὅλα καὶ τάρνηθηκε ὅλα. Μὲ τὴν χαρὰ τοῦ παιδιοῦ, ποὺ δημιουργεῖ καὶ καταστρέφει, γιὰ νὰ δημιουργήσῃ ξανά, περνώντας μέσα ἀπὸ μίαν σειρά ἐκπληκτικῶν ἐπιτευγμάτων, ἔφτασε στὸ ἀκρότατο σύνολο, ὅπου ἀρνήθηκε τὸν ἴδιον τὸν σκοπὸ του, τὸ ἀντικειμενικὸ ἀγαθόν. Τὴν ὕβριν ὅμως τούτη ἡ Ἀθήνα τῶν σοφιστῶν τὴν πλήρωσε μὲ μίαν καταστροφὴν.

6. Μέσα στὴν ζωὴ τῶν Ἀρχαίων Ἑλλήνων βλέπομε τὸν ἀγῶνα ἐνὸς λαοῦ νὰ μετρηθῇ μὲ τὴν αἰωνιότητα. Γι' αὐτὸ πορεύονται μεγαλόπρεπα σπάζοντας τὰ δεσμά τους, ἔτσι ποὺ νιώθουμε σὲ κάθε ἔργο τους τὴν πρωτόφαντη χαρὰ τοῦ ἀνθρώπου, ποὺ κατακτᾷ τὴν λευτεριά του. Λόγος καὶ μῦθος, πράξις καὶ θεωρία, ἄτομο καὶ σύνολο ἀποδεσμεύονται καὶ γίνονται αὐτόνομα, γιατί ἡ συζυγία τους ὄχι μόνο δὲν τὰ δουλώνει ἀλλὰ τὰ ἀναδείχνει. Ἡ λευτεριά, ποὺ σφραγίζει τὴν πορείαν τους, δὲν εἶναι παρὰ ὁ ἀγῶνας νὰ βρῇ τὸ κάθε ἕνα ἀπ' αὐτὰ τὸ ἐσωτερικὸ του κανόν.

Γιὰ πρώτη φορὰ μέσα στὴν ἱστορίαν ὁ ἄνθρωπος γ ν ω ρ ῖ ζ ε ι , π ρ ὶ ἄ τ τ ε ι , δ η μ ι ο υ ρ γ ε ῖ , δηλ. ζῆ πάνω ἀπὸ κάθε ἄλλη σκοπιμότητα τὴν ἀλήθειαν, τὸ δίκαιο, τὴν ὁμορφίαν σὰν αὐταξία. Ὅν, δίκαιο, καλόν, ὄσιον, δὲν εἶναι ἀφηρημέναις ἐννοιαις ὅπως κατάντησαν σήμερον, ἀλλὰ πρωταρχικῆς, μητρῆς τῆς ψυχῆς καὶ τῆς Φύσεως. Ἐχουν μέσα τους μίαν ἰερὴ νομοτέλειαν, ποὺ μπροστά της στέκει μὲ φρίκην καὶ θαυμασμὸν ὁ ἄνθρωπος νιώθοντας τὴν ἀνάγκην νὰ πλάσῃ τὸν ἑαυτοῦ του κατὰ τὸ μέτρο τους. Θεωρία καὶ τέχνη, πολιτεία καὶ μαντικὴ δὲν εἶναι παιχνίδια τῆς αὐθαιρέσις τοῦ ἀτόμου, ἀλλὰ λειτουργίαι ἱερῆς, ποὺ ἀνεβάζουν τὸν ἄνθρωπον πρὸς τὸν Θεόν. Ὅταν ὅμως τὸ ἄτομο συνεπαρμένο ἀπ' τὴν χαρὰ τῆς λευτερίας του ἔσπασε τὰ ἀγάλματα τούτα καὶ τὰ ἔρριξε ἀπ' τὸ μεταφυσικὸν τους βάθος, ὅπως ὁ Ἀλκιβιάδης, τότε οἱ ἀχαλίνωταις δυνάμεις τῆς ψυχῆς σὰν τοὺς μυθικοὺς ὀπλίταις τοῦ Κάδμου ἀλληλοπαράχτηκαν.

Ἀπὸ τοῦτο τὸν αἰματηρὸν σπαραγμὸν ἀναδύεται ἡ φιλοσοφία τοῦ Σωκράτη καὶ τῶν μαθητῶν του σὰν φάρμακον τοῦ πιὸ μεγάλου πόνου.

7. Ὁ κόσμος μέσα στὸν ὁποῖον ζοῦσε καὶ ἀνέπνευε ὁ ἀρχαῖος Ἕλληνας δὲν ἦταν ἕνα φυσικὸν περιβάλλον, οὔτε ἕνα ψυχικὸν γίνεσθαι, ὅπως ζητοῦσε τὸν περασμένον αἰῶνα ἡ ἐπιστήμη νὰ μᾶς τὸν παρουσιάσῃ, δηλ. ἕνα σύστημα ἀπὸ ἐνέργειαις ξεκομμέναις ἀπ' τὴν πηγὴν τους. Πιὸ πλατεῖα ἀπὸ τὴν στεγνὴ νόση ἦταν ἡ φαντασία, πιὸ δυνατὴ ἀπ' τὴ σκέψη ἦταν ἡ πίστις, πιὸ τέλεια ἀπὸ τὴ φυσικὴ ἢ μεταφυσικὴ. Μέσα ἀπὸ τὰ φαινόμενα βλέπει ὁ Ἕλληνας μίαν τάξιν Θεϊκῆς, ποὺ ἀποκαλύπτεται μὲ τρεῖς ὄψεις: αἰσθητικὴ (σὰν Ὀλυμπιακὸν δράμα), ἠθικὴ (σὰν Δίκην) καὶ λογικὴ (σὰν Λόγος—ἐντελέχεια ἢ ἀνάγκη). Φύση καὶ Ψυχὴ δὲν ἔχουν πρὶν ἀπ' τὸν Πρωταγόραν διασπαστὴ ἀλλὰ ζοῦν μέσα στὴν Ἀρχέγονον Ἐνότητα, ποὺ ἐπιβάλλει ἡ θεϊκὴ τούτη τάξιν.

Τὸ κάλλος ἐνὸς Θεοῦ, ἡ Δίκη, ποὺ ἐποπτεύει τίς πράξεις, ὁ Λόγος τοῦ Ἑρακλείτου εἶναι δυνάμεις ποὺ δροῦν μέσα στὴν Ψυχὴ καὶ στὴ Φύση, στέκουν ὅμως

πάνω απ' την γένεση και τη φθορά τους σαν αιώνιες πρωταρχές. Πάνω στο άθάνατο μέτρο τους μορφώνεται ή Ψυχή και ή Φύση και σώζονται απ' το χάος και το θάνατο.

8. Έτσι πάλεψαν και νίκησαν οι Έλληνες τη φρίκη του γίνεσθαι, τον τυφλό άλληλοσπαραγμό των ψυχικών και φυσικών δυνάμεων. Τον σπαραγμό όμως τούτον τον ζούμε έμεις σε τεράστιο βαθμό. Το σύγχρονο πνεύμα υψώνοντας τη νόηση πάνω απ' όλες τις ψυχικές δυνάμεις και διασπάζοντας όχι μόνο την ψυχή αλλά και την ίδια την νόηση με την ειδίκευση δε μπορεί να χαρή την πρώτη του ένότητα και μέσ' απ' αυτήν να δη την ένότητα του κόσμου. Όμοιος με τον μυθικό Πενθέα ο άνθρωπος του καιρού μας κατασπαράζεται από τις ίδιες τις άναρχούμενες δυνάμεις του, που δεν γνωρίζουν το μέτρο τους. Γιατί άνεθασμένος υπερβίαλα στην κορφή της γνώσης του νιώθει, ξαφνικά να πέφτη στην χαίνουσαν άβυσσο της άγνοιάς του και ποθώντας να σωθή άπολυτοποιεί τα σχετικά, κάνοντας έτσι μιá δεύτερη υπερβασία. Κι' όταν ακόμα άρπάζεται απ' το δίκαιο, το άληθινό ή το όμορφο, δεν κάνει τίποτε άλλο παρά να ζη μιá γοητευτικήν αύταπάτη. Γιατί μέσα τους δεν βλέπει τα αιώνια άρχέτυπα των όντων αλλά σαν τον Νάρκισσο πίνεγεται κοιτάζοντας το είδωλό του.

Μέσα όμως από το χάος του κατασπαρασσόμενου τιτανισμού οι Έλληνες είχαν την δύναμη να δούν το φώς μιάς θεϊκής τάξης και με το φώς τούτης της τάξης να νικήσουν την κατάρρα του γίνεσθαι και την αυτοκατάστροφη του άτομου. Γι' αυτό, αν μπορούσαν να μάς μιλήσουν θα μάς έλεγαν: "Άθλια κ' εφήμερα πλάσματα, που παγιδεύεστε μες τα δίκτυα του ίδιου του έαυτού σας, δεν βλέπετε πέρ' απ' τον έαυτό σας και πέρα απ' τα φαινόμενα την αιώνια ουσία, δεν βλέπετε την όμορφιά, που αναδύεται μέσ' απ' το χάος, τον άθάνατο Λόγο, που κρατεί μέσα του τα πάντα, την Δίκη, που τιμωρεί κάθε υπερβασία; Παντού ένας Θεός άγωνίζεται να ύποτάξη στο μέτρο του την άβυσσο. Άπάνω σε τούτο το μέτρο ταύστε το τόξο της ύπαρξής σας, για να κτυπήσετε την αιωνιότητα, για να χαρήτε μέσα από το πέλαγος του πόνου σας την αναδυόμενη λευτεριά σας.

Κ. Π. ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ

Χ Α Μ Ε Ν Η Ε Υ Τ Υ Χ Ι Α

Όταν δειλά και νοσταλγικά διάβαζα
στα μάτια σου,
διάβαζες κι' έσύ, Μαρίκα, στα δικά μου
τις ιδανικές εκείνες μορφές της μουσικής γραφής
που μιλούσαν τόσο άμεσα μέσα μας
και τόσο βαθειά,
όταν δε σ' είχα όριστικά σκλαθώσει
χωρίς κ' έσύ πραγματικά να με γεφτείς
τότε ή άέννηη κλεψύδρα σταματούσε το έργο της,
τότε ζούσα στο μυστήριο της Άγάπης και της ζωής.

Τώρα πιά μ' έχουν σκοτώσει οι πέτρινες
άγκάλες σου,
σαν το στάρι που τυραγνάνε και πλακώνουν
οί μυλόπετρες,
τώρα πιά έχεις στραγγαλίσει μέσα μου
άνεπίστρεπτα
τις ήδονικές εκείνες στιγμές της άβέβαιης
άναζήτησης,
τώρα πιά ό θησαυρός που άναζητούσα
χαμογελώντας και ιδρώνοντας
δεν είναι παρά ένας σβώλος που
πετάει στο χῶμα ένα παιδάκι.

Δ. ΓΕΩΡΓΙΟΥ

JAMES LANGSTON HUGHES

Ο James Langston Hughes είναι ένας από τους σύγχρονους Αμερικανούς ποιητές. Γεννήθηκε το 1902 στο Joplin του Μισσούρι και είναι νέγρος. Η ποίησή του είναι μία σιωπηλή διαμαρτυρία για τους αδικημένους αδελφούς του, τους νέγρους της Αμερικής, και κλείνει μέσα της τους ρυθμούς και τους μύθους της λαϊκής ψυχής της φυλής του. Δούλεψε ως καθηγητής των Αγγλικών στο Μεξικό, ως πολιταξιδευτής ναυτικός στους ωκεανούς, πήγε στο Παρίσι, στην Ιταλία, στην Ισπανία. Ξαναγύρισε στην Αμερική και εργάστηκε ως εισπράκτορας λεωφορείου. Η πρώτη του ποιητική συλλογή "The weary Blues" βγήκε το 1926. Από τότε δημοσίευσε τις ακόλουθες συλλογές ποιημάτων: "Fine Clothes to the Jew" (1927), "Dear Lovely Death" (1931), "The Negro mother" (1931), "The Dream Keeper" (1932), "A New Song" (1938). Έξτός από ποίηση έγραψε διηγήματα και θεατρικά έργα.

Μερικά από τα ποιήματά του μελοποιήθηκαν και πλούτισαν την λαϊκή μουσική των νέγρων της πατρίδας του.

A. Σ. I.

JAMES LANGSTON HUGHES

Ο ΝΕΓΡΟΣ ΠΟΥ ΜΙΛΑΕΙ ΓΙΑ ΠΟΤΑΜΙΑ....

Γνώρισα ποτάμια πολλά...
 Ποτάμια παμπάλαια όσο κι' ο κόσμος,
 ποτάμια που ή ηλικία τους ξεκινά
 πολύ πριν τὸ αἷμα πρωτοκυλήσει στις ανθρώπινες φλέβες.
 Κι' ἡ ψυχὴ μου με τὰ χρόνια θάβυθε
 σὰν τὰ ποτάμια αὐτά.

Λούσθηκα στὸν Εὐφράτη ὅταν πρωτογενιόνταν οἱ αὐγές,
 ἔχτισα τὴν καλύτερα μου δίπλα στὸν Κόγκο ποταμὸ
 καὶ με νανούρισε νὰ κοιμηθῶ,
 ἔσκυψα πάνω στὸν Νεῖλο κι' εἶδα
 νὰ ὀρθώνονται ἀπάνω του οἱ Πυραμίδες.

Ἄκουσα τὸ τραγούδι τοῦ Μισσισιπιῆ
 ὅταν τὸν κατέβαινε ὁ Ἄβραάμ Λίνκολν
 πηγαίνοντας κατὰ τὴ Νέα Ὁρλεάνη,
 κι' εἶδα τὴ λασπωμένη του ἐπιφάνεια
 νὰ γίνεται ὀλόχρυση στὸ ἡλιόγεμα.

Γνώρισα ποτάμια πολλά:
 παλιά, μουντὰ ποτάμια,
 κι' ἡ ψυχὴ μου με τὰ χρόνια θάβυθε
 σὰν τὰ ποτάμια αὐτά.

ΜΑΖΙ ΤΟΥΣ ΚΙ' ΕΓΩ ...

Μαζί τους κι' ἐγὼ τραγουδῶ τὴν Ἀμερική.

Εἶμαι ὁ πιὸ μαύρος ἀδελφός.
 Ὅταν ἔρχεται συντροφιά στὸ σπίτι
 με στέλλουν νὰ φάω στὴν κουζίνα.
 Ὅμως ἐγὼ γελῶ,
 καὶ καλοτρῶ,
 καὶ δυναμώνω ὀλοένα.

Αὔριο,
 ὅταν ἔρχεται συντροφιά στό σπίτι
 θά κάθουμαι στό τραπέζι
 καί κανέννας τότε
 δέν θά τολμᾷ νά μοῦ πεῖ
 «Πήγαινε νά φᾶς στήν κουζίνα».

Ἔξ' ἄλλου, θά δοῦν τήν ὁμορφιά μου
 καί θά ντραποῦν —

Μαζ' τους κι' ἐγὼ εἶμαι ἡ Ἀμερική.

Μεταφρ. ΑΝΔΡΕΑΣ Σ. ΙΩΑΝΝΟΥ

ΓΙΑ ΝΑ ΠΕΘΑΝΟΥΜΕ ΑΞΙΟΠΡΕΠΩΣ

Πόσο, ἄλλοτε, ἦταν ὠραία!
 Τότε πού ἡ κάθε μιά
 τοῦ κήπου μας μηλιά
 δέν ἦταν μιά ἀγχόνη!
 Τότε πού ἀναμέναμε τήν ἔλευσή σου.
 Κάθε καλοκαίρι...

Τώρα ἀνίκανοι νά ζήσουμε τὸ σήμερα,
 εἰς τὸ ἔπακρον ἀνιδιοτελεῖς κι' ἀνήσυχτοι
 —διαρκῆς ἀπειλή τοῦ ὑποσυνείδητου
 γιὰ κάποιο ἔγκλημα φανταστικό—
 καλπάζουμε πάνω στό ἄρμα τῆς φυγῆς,
 πρὸς ἐκεῖνο τὸ ἀπομακρυσμένο σημεῖο,
 πού τ' ὁμόρφηε ἡ καταχνιά τῶν χρόνων.
 Μάταια πασικίζει ὁ ἀγέρας ν' ἀνεμίσει τὰ μαλλιά
 τῶν πεθαμένων αἰσθημάτων μας,
 πού κείτονται ἐκτάδην
 πὰ στήν πυρακτωμένην ἄμμο τῶν βουθῶν ἐρήμων.
 Κ' οἱ βροχερῆς νύχτες τῶν δακρῶν
 εἶναι νά μὴ πάρουν ἓνα τέλος.

Μὰ ὄλοι ἐμεῖς,
 πού ἀπότυχαν τὰ ἔργα μας,
 Ἐμεῖς,
 πού δέν εἶχαμε τὴ δύναμη
 νά ξεκοιλιάσουμε τ' ἀδέρφια μας
 καί νά κλέψουμε τοὺς συνεταίρους μας,
 ὄλοι Ἐμεῖς,
 πού ἀπολησμονηθήκαμε
 στὸν κατάλογο τῶν ἀπολεσθέντων ἀντικειμένων,
 Ἐμεῖς,
 πού κάποτε πιστέψαμε
 στὴ χαρὰ μιᾶς εὐτυχίας μελλοντικῆς
 —ἀξιοθρήνητοι ποντοπόροι τῆς χίμαιρας—
 ἀναμένουμε, ἀκόμη, μὲ πονεμένο χαμόγελο,
 τὴν ἐκπλήρωση τῆς ὑπόσχεσῆς σου.

Ξέχασες;

Ἦταν νά μᾶς στείλεις τὴν ἀγάπη σου
 —πτερωμένη μελωδία σὲ χρυσὸ κλουβί—
 γιὰ νά πεθάνουμε ἀξιοπρεπῶς
 κατὰ πῶς ἀρμόζει σὲ ποιητές.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΠΡΑΤΣΙΚΑΣ

ΑΠΟ ΤΟΝ ΖΟΥΜΠΕΡ ΣΤΟΝ ΡΕΜΠΩ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑΙ ΕΠΕΤΕΙΟΙ

Ὅπως τὸ 1953, ἔτσι καὶ τὸ 1954, μερικά ὀνόματα συγγραφέων, ποὺ ἡ δόξα τους ἐξακολουθεῖ ν' ἀχτινοβολεῖ, καὶ ἄλλων ποὺ ἴσως ἀδίκῃ συγμονηθῆσαν, ἦρθαν καὶ πάλι στὸ προσκήνιο τῆς ἐπικαιρότητας, μὲ τὴ συμπλήρωσιν διακοσίων ἢ ἑκατὸ χρόνων ἀπ' τὴ γέννησίν τους ἢ τὸ θάνατό τους. Θ' ἀσχοληθούμε σύντομα μὲ τὶς πρὸ σημαντικῆς ἀπ' αὐτὲς τὶς ἐπετειοὺς.

Πάνε διακόσια χρόνια ποὺ γεννήθηκε ὁ Joseph Joubert (1754—1824). Δὲν εἶναι πολὺ γνωστὸς στὸ ἑλληνικὸ κοινόν. Κι' ὅμως ἔχει πραγματικὴ ἀξία. Ὡστόσο, ὅσο ζοῦσε, δὲ δημοσίεψε οὔτε γραμμὴ ἀπ' ὅσα ἔγραψε. Εὐτυχῶς δὲν κατὰστρεψε τὰ χειρόγραφα του. Οἱ «Σκέψεις» του καὶ ἡ «Ἀλληλογραφία» του, ποὺ τὶς ἀνακάλυψαν μετὰ τὸ θάνατό του, ὑπῆρξε τὸ μόνο λογοτεχνικὸ του ἔργο. Αὐτὸ ἔφτασε γιὰ νὰ μὴν ξεχαστεῖ ὁ Ζουμπέρ καὶ νὰ πάρει τὴ θέση ποὺ τοῦ ἄρμόζει ἀνάμεσα στοὺς γάλλους μοραλιστές, πλάι σ' ἕνα Ριβάρὸλ, σ' ἕνα Σαμφόρ. Μιὰ νέα, σχολιασμένη, ἔκδοσις ἔγινε, ἐδῶ καὶ λίγους μῆνες, καὶ διαβάζοντας τὰ κείμενα αὐτά, χαίρεσαι ἀληθινὰ τὴν ἀκριβολογίαν τῆς σκέψης, τὴν ἀπτική χάρη τοῦ ὕφους καὶ τὴ λεπτότητα τῶν παρατηρήσεων. Οἱ σελίδες ποὺ ἀφιερώνει στὴ φιλίαν εἶν' ἐξαιρέσιες, ὅπως περιφημῆς εἶναι καὶ οἱ σελίδες ποὺ ἀναφέρονται στὴν ποίησιν. Γιὰ νὰ θροῦμε κάτι ἀνάλογο πρέπει νὰ περιμενοῦμε, στοὺς καιροὺς μας, νάρθει ὁ Πῶλ Βαλερύ, ποὺ κατὰ κάποιον τρόπο, συνεχίζει καὶ συμπληρῶνει τὸν Ζουμπέρ. Οἱ «Σκέψεις» του καὶ ἡ «Ἀλληλογραφία» του εἶναι μιὰ ζωντανὴ ἀπεικόνισις τῆς κοινωνίας ποὺ τὴ γνώρισε ἀπὸ κοντά, μὲ τὴ συντροφίαν τῶν γοητευτικῶν γυναικῶν καὶ τὰ πορτραῖτα ποὺ φιλοτέχνησε, ὅπως ἐκεῖνο τοῦ Σατωμπριάν, ξεπερνῶν σὲ πνεῦμα καὶ σὲ χάρη κάθε ἀνάλογη σελίδα.

Σὰν ἄνθρωπος ὑπῆρξε τύπος κοσμικὸς, φίλος λεπτὸς κι ἀξυδερκῆς κ' ἐραστὴς φλογερὸς, ὅπως μαρτυρεῖ τὸ εἰδύλλιδό του μὲ τὴν ὀραία Πωλὶν Ντὲ Μπωμόν. Κλειστὸς ὡστόσο στὶς ἐκδηλώσεις του, μὲ κάποια ἔμφυτη δειλία, ποὺ τὸν ἔκανε, τὰ τελευταῖα χρόνια τῆς ζωῆς του, ν' ἀποτραβηχθεῖ ἀπὸ τὸν κόσμον, νὰ ζεῖ σὲ μιὰ θλιθερῆ μόνωσιν καὶ νὰ πεθάνει σχεδὸν λησμονημένος.

***

Παράξενη, ἀλλόκοτη μορφή ὁ Felicité de Lamennais (1782—1854), ποὺ, ἀφοῦ ὑπῆρθε, στὶς ἀρχὲς τῆς ζωῆς του, πιστὰ τὴν Ἐκκλησίαν, ἔπειτα τὴν ἀποκήρυξε, δίχως ὡστόσο νὰ πᾶναι νάσιος ἕνας θερμὸς πιστὸς. Στὶς τελευταῖες στιγμὲς του δὲ δέχθηκε κανένα ἱερέα γιὰ νὰ ξομολογηθεῖ καὶ νὰ κοινωνήσῃ. Κι ὅμως, μιὰ βδομάδα πρὶν κλείσει γιὰ πάντα τὰ μάτια του, ἔλεγε στὴν ἀνεψιά του, βλέποντας τὸ θάνατον νὰ πλησιάζει: «Νιώθω πῶς ὅλα τέλειωσαν· πρέπει νὰ ἐγκαρτερήσουμε τὴ θέλησιν τοῦ Θεοῦ· θὰ εἶμαι καλὰ ὅταν θ' ἀναπαυθῶ κοντά του».

Στὸ Σαιν—Μαλό τῆς Βρεττανίας γεννήθηκε ὁ Λαμενναί. Ἔχει ὅλα τὰ χαρακτηριστικὰ αὐτοῦ τοῦ τόπου. Εἶναι ὁ πιστὸς ποὺ ζεῖ ἀνάμεσα στοὺς πιστοὺς καὶ ἡ θρησκεία γι' αὐτὸν εἶναι τὸ κατάλληλον κλίμα. Κράσῃ ἀσθενικὴ, περνάει τὰ παιδικὰ του χρόνια μὲ δυσκολίες ὑλικῆς κι ἀμφιβολίας ψυχικῆς, ποὺ τὸν ἀναγκάζουν νὰ κοινωνήσῃ γιὰ πρώτη φορὰ, εἴκοσι δυὸ χρονῶν, καὶ νὰ γράψῃ βιβλία χριστιανικῆς πολεμικῆς. Ὑπηρετεῖ τὴν ἐκκλησίαν ὡς ἱερέας (κι ὁ ἀδελφὸς του εἶναι κι αὐτὸς κληρικὸς) καὶ τὸ πρῶτον του βιβλίον: «Δοκίμιον γιὰ τὴν ἀδιαφορίαν ὡς πρὸς τὴν θρησκείαν» (1817) προκαλεῖ τὴν ἐπίδοκιμασίαν τοῦ καθολικισμοῦ, μὲ τὴν ἀνάπτυξιν τολημῶν ἰδεῶν καὶ τὸ μανδύαν μιᾶς ἐκκλησιαστικῆς εὐγλωττίας. Ποθεῖ νὰ δώσει στὴν θρησκείαν γιὰ βάση τὴν παγκόσμιαν προσχώρησιν, νὰ καταδικάσῃ τὴν ἀμφιβολίαν καὶ τὴν ἀαζονείαν τῆς ἀτομικῆς γνώμης μπροστὰ στὴ γνώμην τῶν ἄλλων, νὰ ὑποκαταστήσῃ στὴν παράδοσιν τῆς διάρκειας μιᾶν οἰκουμενικῆ θεωρίαν μὲς· στὸ διάστημα καὶ τὸ χρόνον, μὲ τὴν ἀχτινοβολίαν μιᾶς ἀπολογητικῆς ποὺ νὰ ἐξυπηρετεῖ τὴν θρησκείαν καὶ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ νὰ ἐπιδρᾷ στὶς ψυχῆς, ἔχοντας γι' ἀπρόσωπον ἀρχηγὸν τὸν Πάπαν κι ἀδιαφορώντας γιὰ τὰ κελεύσματα τῶν ἐκάστοτε Ἐπισκόπων. Ὀνειρεύεται μιὰ κοινωνίαν, λαϊκῶν καὶ κληρικῶν ἐνωμένων, ποὺ, μὲ τὶς ἰδέες τους καὶ τὰ συγγράμματά τους, θὰ παρασύρουν τὴν ἀμορφὴ μάζαν τῶν Καθολικῶν.

Μερικοὶ μαθητὲς του τὸν ἀκολουθοῦν στὴ βίλλαν του τῆς Βρεττανίας, στὴ

Chesyaie, και η περίοδος αυτή της ζωής του με τη συντροφιά του Μωρίς Ντέ Γκερέν, του Λακονταίρ, του Λίστ, κ.ά., είναι η πιό ευτυχισμένη. «Τὸ Μέλλον», η εφημερίδα που έκδιδε είναι τὸ ἐπίσημο ὄργανο τῶν ἰδεῶν αὐτῶν, ὁ Πάπας ὅμως καταδικάζει τὴ στάση τους κι ὁ Λαμενναί, ὑποκύπτοντας, διακόπτει τὴν ἐκδοση. Ὅταν βλέπει τοὺς φίλους του νὰ τὸν ἐγκαταλείπουν και νὰ τὸν συκοφαντοῦν, ἀποκηρύττει ὀριστικά τὴν Καθολικὴ Ἐκκλησία, δίχως νὰ ἀποκηρύξει τὴν πίστη του. Τότε, γίνεται δημοκρατικός, παρατάει τὰ ράσα, φυλακίζεται και γράφει στὰ 1834 τὸ περίφημο βιβλίο του: «Λόγοι ἐνὸς πιστοῦ», πού ἐπέδρασε στὴ θρησκεία τῶν ρομαντικῶν. Ἡ «Ἡδονή» τὸ μυθιστόρημα τοῦ Σαιντ—Μπέβ, ὁ «Ζοσελέν» τοῦ Λαμαρτίνου και πολλὰ κεφάλαια τῶν «Ἀθλίων» ἐμπνέονται ἀπ' τὸν Λαμενναί.

Τὰ ἔργα του σήμερα δὲ διαβάζονται κ' ἔχασαν κάθε ἐνδιαφέρον. Τ' ὄνομά του ὅμως μένει ζωντανό, γιατί ὁ Λαμενναί καθόρισε τὶς θεωρίες και τὴ στάση τῆς χριστιανικῆς δημοκρατίας και διακήρυξε πῶς ἡ σωτηρία τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας θὰ συντελεσθεῖ στὴ συμμαχία τῆς με τὴν ἐλευθερία, κυρίως, τῆς διδαχῆς. Ὡστόσο, ὁ Λαμενναί ἄφησε τὰ ἀσύγκριτα σχόλιά του, πού ἔγραψε στὸ περιθώριο τῆς «Μιμήσεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ», ὕμνο και προσευχὴ πρὸς τὸ Δημιουργό, πού οἱ γενεές τῶν πιστῶν δὲν ἔπασαν νὰ μελετοῦν με ζέση και ἀγάπη.

* * *

Ἐκατὸν πενήντα χρόνια συμπληρώθηκαν ἀπ' τὴ γέννηση τοῦ Sainte-Beuve (1804—1869), πού μένει πάντα «ὁ Πρίγκηπας τῆς κριτικῆς». Οἱ «Δευτέρες» του, τὰ «Φιλολογικὰ Πορτραῖτα» του, τὰ «Πορτραῖτα Γυναικῶν», τὸ «Πέρ—Ρουαγιαλ» καθιερώθηκαν ὡς κείμενα «κλασσικὰ» τῆς παγκόσμιας λογοτεχνίας. Ἡ μελέτη τους εἶναι πάντα ἐνδιαφέρουσα κι ὠφέλιμη, γιατί ὁ Σαιντ—Μπέβ ὑπῆρξε συγγραφέας με βαθειὰ πνευματικὴ καλλιέργεια, με κριτικὸ νοῦ ἀπ' τοὺς σπάνιους, με ψυχολογικὴ, κοινωνικὴ, καλλιτεχνικὴ διαίσθηση μοναδικές, με παρατηρητικότητα, μ' ἐμπειρία ζωῆς κι ἀφιέρωσε τὸν ἑαυτό του ὀλόκληρο, μοχθώντας ἀδιάκοπα, στὴ διακονία τῆς τέχνης, γιατί ἔβλεπε σ' αὐτὴ τὴν αὐθόρμητη ἐκφραση τῆς ζωῆς, συυφασμένη με τὴν ἀνθρώπινη προσωπικότητα.

Saint - Beuve

Ἡ ζωὴ του ὑπῆρξε περιπετειώδης, με ἀγάπες και μίση,—μιὰ φλόγα πού ἔκαιε—με ἔρωτες, ὅπως τὸ πάθος του γιὰ τὴν Ἀντέλα Οὐγκώ, τὴν ὠραιότατη γυναῖκα τοῦ μεγάλου ποιητῆ, ἄλλοτε γεμάτη ἀπὸ αἰσθήματα ὑψηλά, ἄλλοτε ἀπὸ συκοφαντία και ταπεινὰ ἐλατήρια, ἀπὸ μηχανορραφίες, ἀπογοητεύσεις, ἐλπίδες, ζήλειες, ἀποστασίες, προδοσίες, ἀπὸ κακὲς και καλὲς πράξεις. Πολύπλοστη προσωπικότητα πού ἡ ἐπίδρασή της ὑπῆρξε τεράστια στὴν ἐποχὴ του, ὅσο και στὶς μέρες μας. Ὁ Σαιντ — Μπέβ, μ' ὄλο πού ἡ γνώμη του εἶχε πελώριο κύρος, μ' ὄλο πού «ἀνάστησε» ἀπ' τὴ λησμονιὰ τὸν Ρουσσώ και τὴ σχολὴ του και καθιέρωσε τὴν Μαρσελὶν Ντεμόρντ—Βαλμόρ και τὴ Γεωργία Σάνδη, ἔπεσε ἔξω στὶς κρίσεις του γιὰ

τὴ μεγαλοφυΐα τοῦ Μπαλζάκ και τοῦ Μπωντελαίρ (στὸν τελευταῖο δὲν ἀφιέρωσε οὔτε μιὰ μελέτη), πράγμα πού δείχνει ὅτι ἡ μοχθηρία τοῦ ἀνθρώπου εἶχε τὸ προβάδισμα πάνω στὴν ὀξυδερκεία τοῦ κριτικοῦ. Γιατί, σίγουρα, ὁ Σαιντ—Μπέβ ἦταν σὲ θέση νὰ ἐκτιμήσει τὴν τεράστια προσφορὰ στὰ γράμματα και τοῦ Μπαλζάκ και τοῦ Μπωντελαίρ, δὲ θέλησε ὅμως ποτὲ νὰ τὴν ἀναγνωρίσει δημοσίᾳ.

Παρ' όλα τὰ ελαττώματά του, παρ' όλες τις δὴθεν ἄγνοιές του, κάποτε τις σφαλερές κρίσεις του καὶ τὴ διαστρέβλωση τῶν γεγονότων, ὁ Σαῖντ—Μπεῆ παραμένει καὶ σήμερα μιὰ μορφή πρώτου μεγέθους στὴν παγκόσμια λογοτεχνία γιὰ τὸν πλοῦτο τῶν γνώσεων, τὴ φλογερὴ φαντασία καὶ τὸ ἀπαραμίλλο κριτικὸ πνεῦμα.

* * *

Μιὰ γυναίκα, περίφημη γιὰ τὴν καλλονή της, τὴ μυθιστορηματικὴ ζωὴ της, τοὺς θριάμβους της, τὴν ἐπίδρασή της καὶ κυρίως γιὰ τὴς ἐρωτικές της περιπέτειες, ἐρχεται στὴν ἐπικαιρότητα: ἡ Γεωργία Σάνδη (1804—1876). Ἐκατὸν πενήντα χρόνια συμπληρώθηκαν ἀπ' τὴ γέννησή της καὶ ἡ μορφή της μένει ζωντανή καὶ στοὺς καιρούς μας. Ὑπῆρξε ἀπ' τὴς σπάνιες γυναῖκες ποὺ ἐξῆσαν ἔντονα, ὀλοκληρωτικά, μὲ τις αἰσθήσεις καὶ τὸ πνεῦμα καὶ δημιουργῆσαν ἕνα ἔργο, πού, ἂν σήμερα δὲν ἐπιζεῖ ὄλο, ἐπιζεῖ ἕνα σημαντικὸ μέρος του.

Βέβαια οἱ ιδέες τῆς Γεωργίας Σάνδη πάλιωσαν καὶ προκαλοῦν πλήρη στὸν ἀναγνώστη. Παραμερίστε ὅμως τὴς θεωρίες της, σταθεῖτε μόνο στὴ συγγραφέα ποὺ ἐνίωσε καὶ ὕμνησε ὅσο λίγοι τὴ φύση, ξαναδιαβάστε τ' ἀγροτικά τῆς μυθιστορήματα καὶ θὰ δεῖτε πόση δροσιά, πόση τρυφερότητα ἔχουν ἀκόμα οἱ σελίδες της. Τὰ ἐξαίσιμα μυθιστορήματά της «Ὁ Βάλτος τοῦ Διαβόλου», «Ἡ μικρὴ Φαντέτ», «Φρανσουά ὁ Χωριάτης», ἀποπνέουν, μ' ὅλη τὴ συμβατικότητα, τὸ ἄρωμα τῆς γῆς καὶ οἱ εἰκόνας τῆς εἰδυλλιακῆς χωριάτικῆς ζωῆς εἶναι παραστατικές, χαριτωμένες στὴν ἀφέλειά τους. Παρακολουθοῦμε τὴν ἀγνή ζωὴ τῶν ἡρώων, τὰ αἰσθηματά τους, τοὺς ἐρωτῶτές τους, τὰ ἦθη τους, τὴς παραδόσεις τους. Τὸ μυθιστόρημά της «Μωπρά», εἶναι τὸ ἴδιο συναρπαστικὸ, ὅπως τὰ καλύτερα τοῦ εἶδους, δηλαδὴ μυθιστόρημα τοῦ «μανδῦα καὶ τοῦ ξίφους». Τὸ «Κονσουέλο», ὅπου ὑποφέρει μιὰ γυναίκα ψυχὴ, εἶναι περίφημο. Διαβάστε τὴν «Ἱστορία τῆς Ζωῆς μου», τὸ «Ἡμερολόγιό» της, τὰ «Γράμματα ἐνὸς Ταξιδιώτη» καὶ τὴν ὀγκώδη «Ἀλληλογραφία» της. Στὴς σελίδες αὐτὲς εἶναι ἴση μὲ τοὺς πιὸ μεγάλους.

Ἡ Γεωργία Σάνδη ζωγράφισε τὸ ἀγαπημένο της Μπερρὺ καὶ τὴ ζωὴ τῶν χωρικῶν εἰδυλλιακὰ καὶ ἐπικά. Ἀγάπησε τὸ λαὸ κι ἀγωνίστηκε γι αὐτόν. Πρῶτὴ αὐτὴ ἔθιξε στὴ «Λέλια» τὰ αἰσθησιακὰ προβλήματα ποὺ τόσο σήμερα μᾶς ἀπασχολοῦν. Πρῶτὴ αὐτὴ διεκδίκησε τὴ χειραφέτηση τῆς γυναίκας καὶ τὰ δικαιώματά της. Πρῶτὴ αὐτὴ μαστίγωσε τὴν ἀδικία κι ἔθεσε τὴς βάσεις ἐνὸς σοσιαλισμοῦ ποὺ δὲν ἀπέχει ἀπ' τὸ σημερινό. Ἀπ' αὐτὴν ἐμπνεύστηκαν ὁ Μυσσέ, ὁ Ντελακρουά, ὁ Σοπέν, ὁ Λίστ. Ὁ Μπαλζάκ τὴν συμβουλευόταν συχνὰ κι ὁ Φλωμπέρ τὴν ἀποκαλοῦσε: «Ἀγαπητὴ μου Διδάσκαλε». Ὁ Ντυστογιέφσκι ἐβλεπε στὸ πρόσωπό της ἕνα συγγραφέα «σχεδὸν μοναδικὸ γιὰ τὴ δύναμη τοῦ πνεύματός της καὶ τοῦ ταλέντου της».

Αὐτὰ τὰ λίγα γιὰ τὸ ἔργο της. Ὅσο γιὰ τὴ ζωὴ της, αὐτὴ καὶ μόνη ὑπῆρξε ἕνα γοητευτικὸ, ὄλο πάθος μυθιστόρημα. Ἡ Γεωργία Σάνδη ἐξῆσε κάτω ἀπὸ τρία καθεστῶτα: κάτω ἀπ' τὸ Μέγα Ναπολέοντα στὰ παιδικὰ της χρόνια, κάτω ἀπ' τὸ Ναπολέοντα τὸν Γ' καὶ κάτω ἀπ' τὴν πρώτη Δημοκρατία. Εἶδε Ἐπαναστάσεις, κινήματα, πολέμους, ἔζησε τὴς φριχτὲς μέρες τοῦ 70 καὶ τῆς Κομμουνῆς καὶ εἶδε νὰ λάμψει ἡ καινούργια αὐγὴ τῆς Γαλλίας. Ὁ γάμος της ἦταν ἄτυχος μὲ τὸν Καζιμίρ Ντυστεβάν, βαρῶνο ἀγαθὸ, ἀλλ' ἀνόητο κ' ἐπιπόλαιο. Συναναστράφηκε μ' ὅλα τὰ ἐξοχα πνεύματα τοῦ καιροῦ της. Ἀγάπησε μὲ πάθος κι ἀπογοητεύθηκε ἀπ' τὴς ἐρωτικές της περιπέτειες. Καλλονὴ στὰ νιάτα της καὶ στὴν ὄριμη ἡλικία της, ἔκανε πολλοὺς ἀντρες νὰ νοιώσουν ἀσίγαστον ἔρωτα γι αὐτὴ τὴν περίφημη ἀμαζόνα. Τὴν λάτρεψαν ὁ Στεφάν Ἀζασσόν Ντε Γκρανσάν, ὁ Ὁρβελιὲν Ντε Σέτ, ὁ Ζὺλ Σαντά, ὁ Ἀλφρέν Ντε Μυσσέ, ὁ ἀντίζηλός του ὁ Ἰταλὸς Παντζέλλο, ὁ Ἑλβετὸς Σάρλ Ντιντιέ, ὁ Σοπέν. Ὑπέφερε τὰ πένθη ἀπ' τὴν κόρη της, τὴν Σολάνζ, ποὺ ἦταν μιὰ ἐξημῶν ἡγετοῦ. Αὐτὴ ποὺ ἄρχισε τὴ ζωὴ της σὰν ἀμαζόνα, ἀνάξια διέγχοινη τοῦ Στρατάρχη Ντε Σάξ, ποὺ τὴ συνέχισε μέσα στὴ δράση, στὴν περιπέτεια καὶ τὴ δημιουργία τοῦ ἔργου της, τὴν τέλειωσε ἡρεμα σὰν «ἡ καλὴ κυρία τοῦ Νοάν», στὸ μεγάλο της χτῆμα.

Ἀπ' τοὺς 109 τόμους τῶν «Ἀπάντων» της, κάπου εἴκοσι τόμοι (μυθιστορήματα, ταξιδιωτικὲς ἐντυπώσεις, ἀλληλογραφία, ἡμερολόγια) ἐπιζοῦν σήμερα. Ἡ προσφορὰ εἶναι σημαντικὴ.

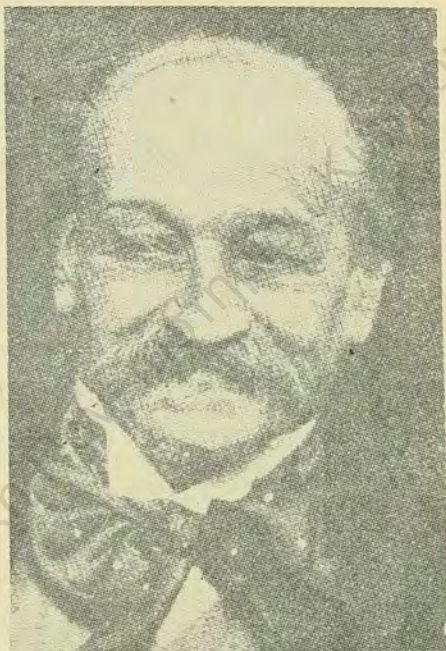
Ἡ Γεωργία Σάνδη ὑπῆρξε μιὰ γυναίκα γεμάτη παραστρατήματα κι ἀθλιότητες, ἀλλὰ εἶχε τὸ κάλλος τῆς μορφῆς, τὴ γενναιοδωρία τῆς ψυχῆς καὶ τὴ μεγαλοφυΐα.

Είκοσι πέντε χρόνια συμπληρώθηκαν απ' τὸ θάνατο τοῦ Edouard Schuré, τοῦ Paul Souday, τοῦ Georges Courteline. Πέθαναν καὶ οἱ τρεῖς τὸ 1929.

Ἀπ' τὶς τρεῖς αὐτὲς μορφές, ὁ Ζώρξ Κουρτελὲν παραμένει πάντα ζωντανός. Τὰ μυθιστορήματά του καὶ τὰ μονόπρακτά του, αὐτὰ πρὸ πάντων, διασκεδάζουν κάθε ἀναγνώστη, χαρίζοντας σ' αὐτὸν μιὰν ὑψηλὴν τέρψη. Τὸ σπινθοροβόλο πνεῦμα, οἱ κωμικὲς καταστάσεις, οἱ σπαρταριστοὶ τύποι, ἡ λεπτὴ εἰρωνεία, ἡ πικρὴ φιλοσοφικὴ γεύση στὸ βάθος, ἡ εὐαισθησία καὶ κάποια ἀνάλαφρη συγκίνηση εἶναι οἱ ἀρετὲς τοῦ Κουρτελὲν μαζί με τὴν ἀχαλίνωτη φαντασία ποὺ πλέκει τὰ πρὶο διασκεδαστικά, ξεκαρδιστικὰ ἐπεισόδια.

Ὅσο γιὰ τοὺς ἄλλους, ὁ Σურέ, μετὰ τὴν βασανισμένη ζωὴ του, μένει ὁ ἀπολογητὴς τοῦ δαγνερισμοῦ («Τὸ Μουσικὸ Δράμα») καὶ ὁ πασίγνωστος στὴν Ἑλλάδα συγγραφέας τοῦ βιβλίου: «Οἱ Μεγάλοι Μύστες». Ὁ Σურέ συνδέθηκε, ὅταν ζοῦσε, μετὰ μεγάλους ξένους συγγραφεῖς καὶ τὸ δικό μας τὸν Ἄγγελο Σικελιανὸ καὶ πρὸ πάντων μετὰ τὸν Ριχάρδο Βάγνερ. Ἀγάπησε μετὰ πάθος τὴν Μαργαρίτα Ἀλβάνη Μηνιάτη, τὴν ἐμπνεύστριά του, καὶ τὴς ἀφιέρωσε ἓνα ἀπ' τὰ ωραιότερα βιβλία του: τὸ «Ὁ νεῖρο μιᾶς ζωῆς». Λάτρευε ἀκόμα τὴν πατρίδα του, τὴν Ἀλσατία (εἶχε γεννηθεῖ στὸ Στρασβούργο τὸ 1841) καὶ εὐτύχησε νὰ τὴ δεῖ ἐλευθερωμένη καὶ ἑνωμένη μετὰ τὴν Γαλλία. Ὁ Πῶλ Σουταί, μετὰ τὶς κριτικὲς μελέτες του—προπολεμικὰ οἱ ἐπιφυλλίδες του στὸν Παρισινὸ «Χρόνος» ἀσκούσαν μεγάλη ἐπίδραση στὴν πνευματικὴ ζωὴ τῆς Γαλλίας,—παραμένει μιὰ πηγὴ γνώσεων, ὀξυδερκῶν παρατηρήσεων, ἓνα ὠφέλιμο πανόραμα ἀπ' τὴν κίνηση τῶν γραμμάτων μιᾶς ὁλόκληρης περασμένης καὶ ἀρκετὰ λησμονημένης ἐποχῆς.

Georges Courteline

* * *

Κλείνουμε τὶς ἐπετεῖους μετὰ τὴν μεγάλη μορφή τοῦ Arthur Rimband (1854—1891) ποὺ πέρασε σὰ μετέωρο ἀπ' τὴν ποίηση. Εἶχε γεννηθεῖ στὴ Charleville στὶς 29 Ὀκτωβρίου 1854 καὶ πέθανε ἄθλια στὴ Μασσαλία, μετὰ κομμένο τὸνα πόδι, μετὰ καρκίνου τῶν ὀστέων τοῦ γόνατος, μέσα σὲ πόνους φριχτούς, στὶς 10 Νοεμβρίου 1891. Ἡ ἐπίδρασή του δὲν ἔπαψε νὰ εἶναι αἰσθητὴ. Καμιά ζωὴ δὲν ὑπῆρξε πρὶο ἄθλια, πρὶο τραγικὴ ἀπ' τὴ δική του. Ἄρχισε μετὰ ὄνειρα καὶ τέλειωσε στὰ σύνορα τῆς τρέλλας.

Ὅταν ἔφτασε στὸ Παρίσι, εἶχε καταβροχθίσει ὁλόκληρες βιβλιοθήκες, βιβλία καθολιστικὰ, ἀληθιὰ καὶ ἀποκρυφισμῶ καὶ ἡ μόνη του ἀποσκευὴ ἦταν ἓνα ποιητικὸ «πρόγραμμα», μέσ' στὸ μυαλό του, μετὰ αἴγες, αἰθέριες εἰκόνες, ἀναβλυσμένες ἀπὸ ἐσωτερικὴν ζωὴν, συνυφασμένη μετὰ διαβάσματα καὶ ὄνειρα, παρακρούσεις, φαντάσματα, ἄμορφα τοπία, ποὺ τὰ χαρακτήρισε ὁ ἴδιος «Illuminations». Τὶς εἶχε γράψει κίβλας αὐτὲς τὶς συμβολικὲς πρόξεις, ὅταν ἡ συγκλονιστικὴ του περιπέτεια μετὰ τὸν Βερλαῖν, «αὐτὸν τὸν ἀξιοβρῆντο ἀδελφὸ», εἶχε τελειώσει στὰ 1873, προκαλώντας μεγάλο σκάνδαλο. Οἱ «Illuminations» ποὺ ἑλληνικὰ εἶναι μπουρζουὰν ν' ἀποδοθοῦν ἴσως μετὰ τὸ «Ἀστραποβολήματα» εἶναι, λές, ἀπρόσιτες: ὄνειρα θαυμαστά, θεάματα παράξενα, δραματισμοὶ ἀλλόκοτοι: ὅλη αὐτὴ ἡ θωρία τῶν φαντασμάτων, ἐπισκεφτόταν τὸν Ρεμπῶ τὴ νύχτα: καὶ τὶς εἰκόνες καὶ τὰ τοπία τὰ καλλιέργησε μέσα του, σὰ σπάνια φυτὰ σὲ μιὰ σέρρα, στὶς ἀτέλειωτες καὶ ὀδυνηρὲς ἀγρύπνιες του, στοὺς

ξζαντλητικούς νυχτοήμερους περιπάτους του, στις αναγκαστικές του νηστείες. Ζούσε μέσα σ' έναν άσκητισμό απ' τη φρενιτιδα του έξαλλου μυαλού του και των άπωθμένων πόνων του. Σχολαστικά υποδέχεται και συγκεντρώνει μέσα του παρουσίες, μυστηριώδεις όπτασιες, συμβολικές παραστάσεις ύπαγορευμένες απ' τις αίσθήσεις του, έρμηνείες μυστικές ενός κόσμου πλασμένου από αναμνήσεις, φαντασιώσεις, που ζούνε μέσα στο ύπνουσυνείδητό του ή που τις προκαλεί να δούν το φώς με τη βοήθεια του άλκοολ και των ναρκωτικών.

Θελησε στην ποιήσή του, πίοτερο όμως στις λυρικές του πρόζες, τις "Illuminations" και την "Une Saison en Enfer" (Μιά σαιζόν στην Κόλαση), όπως γράφει στη γνωστή έπιστολή του στόν Paul Demeny, τη "Lettre du Voyant" (Γράμμα του Όραματιστή), απ' την Charleville, στις 15 Μαΐου του 1871, να εκφράσει το ανέκφραστο, να μοντέψει κάθε αίσθητή πραγματικότητα, να βρει ξανά την άληθινή ζωή που, όπως τονίζει, «είναι άπουσα», τη χαμένη πατρίδα της Βουδδιστικής ένότητας, που τη σύντριψε τούτη ή ζωή, και μόνο ή αγάπη μπορεί να την κάνει να ξαναβθίσει με τη δύναμη του λυτρωμένου πνεύματος. Έτσι, ό συμβολικός άποκρυφισμός διατρέχει όλα τα πεζά του ποιήματα.

Παρόμοιο έγχείρημα είναι υπεράνθρωπο. Τα όραματα προϋπάρχουν, αλλά για να συλληφθούν χρειάζονται τεράστιες θυσίες, χρειάζεται ή παρεκτροπή, ή κραιπάλη όλων των αισθήσεων: όταν, λοιπόν, ό ποιητής άγγίζει το σύνορο, την άβυσσο της τρέλλας, πρέπει να περιγράψει, να μεταπλάσει όλα τα αυτά τα όραματα με μια γλώσσα καινούργια, πρωτότυπη, άγνωστη, για ν' άποδώσει, να εκφράσει το «άγνωστο». Η παρεκτροπή όλων των αισθήσεων απ' την καθιερωμένη τάξη που δείχνει το άνευθνο του δημιουργού, του καλλιτέχνη, μοιάζει με την άπόπειρα των Ίνδων μυστικών που θέλουν ν' απαλλαγούν απ' το «Εγώ» τους για να διαλυθούν μέσ' στην παγκόσμια συνείδηση. «Εγώ είναι ένας άλλος» γράφει ό Ρεμπώ: όταν, δηλαδή, ένα όν πιστεύει πως ένεργεί και σκέφτεται, στην πραγματικότητα ή παγκόσμια συνείδηση ένεργεί και σκέφτεται ανάμεσά του. Αυτή είναι ή προσφορά, ψυχική και πνευματική, του Ρεμπώ: ό κόσμος του είναι ένας κόσμος δίχως συνοχή και ή διάρθρωσή του καθρεφτίζεται τόσο στη σύλληψη όσο και στην έκφραση της λυρικής του πρόζας. Δεν υπάρχει αυτού μέσα μήτε συνέπεια, μήτε συνέχεια, ούτε δεσμός λογικής και ύφους. Ό Ρεμπώ ζει την πνευματική του περιπέτεια ανάμεσα σ' ούρανό και γή. Πώς λοιπόν να μη νιώσει άηθια, άποστροφή για τόν κόσμο που τόν περιστοιχίζει; Ό Γολγοθάς της έξορσας του, της αθλιότητάς του και των άπογοητεύσεων του τόν άνάγκασαν να γευτεί όλο το βάθος της άπελπισίας και τόν έρριξε μέσ' στην έφιαλτική άτμόσφαιρα της λυρικής, της συμβολικής πεζογραφίας, της "Une Saison en Enfer".—Έν' απ' τα άριστουργήματα της λογοτεχνίας. Η έλπίδα και ή άπόγνωση καθρεφτίζονται σ' αυτές τις σελίδες με πυρακτωμένο σίδερο και με φωτεινές άχτίδες ενός γαλανού ούρανού.

«Εδώ θέλησε ό Ρεμπώ—γράφει ό Πώλ Κλωντέλ—να σταματήσει το δρόμο του Θεού». Η έξαλλη διάνοιά του φιλοδόξησε ν' άντρέψει το Θεό και να πλάσει έναν καινούριο κόσμο, αλλά, βλέποντας την άποτυχία του, και κάτω απ' την άναμφισβήτητή έπίδραση της άδελφής του Ίσαβέλλας, στις τελευταίες μέρες της ζωής του, όταν πάλαιε φριχτά με το θάνατο, γύρισε τα βλέμματά του σ' Έκείνον που είχε άποκρηύξει. Πρέπει να διαβάσετε τη σπαραχτική άλληλογραφία του με την Ίσαβέλλα για να δείτε πόσο ό άναρχικός αυτός, ζωντανός νεκρός πιά, έκλιπαρεί την ύστατη στιγμή τη σωτηρία του.

Άνεξάρτητα απ' τη βασανισμένη ζωή του, απ' τις διαστροφές του, απ' τις περιπέτειές του στην Άθησσυνία και την Κύπρο, άνεξάρτητα απ' τόν άλλόκοτο χαρακτήρα του, τις ιδιορρυθμίες του, τις ιδέες του, ό Ρεμπώ παραμένει ό θριαμβευτής της ποιητικής πρόζας. Ό κόσμος του φυγαλέος, ρευστός, πιό αισθητός απ' τόν πραγματικό, μ' όλες τις άφηρημένες έννοιες, είναι ένα «σύμπαν» από μορφές, γραμμές, χρώματα, ήχους, άρώματα, απ' όπο περνάει ή πνοή της τραγωδίας και ή πεμπουσία των άπομονωμένων μυστικών.

ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΣΤΟΧΑΣΜΟΥ

Συνηθίσαμε του 20ού αιώνα οι στοχαστές και πνευματικοί άνθρωποι (ιδίως οι Έλληνες), να θεωρούμε «πνεύμα» και «νόηση» μόνο την περί τα γράμματα και τις τέχνες ένασχόληση, δηλ. τη λογοτεχνία, την καλλιτεχνία, τη φιλολογία και τη «φιλοσοφία» που άπορρει από αυτά τα μεγέθη του ανθρώπινου πολιτισμού.

Απομονώσαμε όσο γίνεται πιο πολύ τις «ευγενείς» αυτές ένασχολήσεις από το υπόλοιπο σώμα του πολιτισμού, τις αναγάγαμε σε αυτόνομες, άπολυτες κι' ανεξάρτητες αξίες, γύρω από τις οποίες και με λίθινο και σμύρνα όλοι εν γένει οι «στοχαστές» κι' οι «δισουόμενοι», ατάραστα κι' ανέλεγκτα, ιδίως όσοι κατοικούμε στις πόλεις, έστις κατευθυντήριες των μεγάλων εξελίξεων και ροπών της ιστορίας. Έτσι —κι' αυτό συνέβη σαν άποτέλεσμα σειράς αίωνων και δεδομένων, που δε θ' άπασχολήσουν το σημείωμα τούτο— φτάσαμε ν' άγνοούμε, να περιφρουρούμε και να παραγνωρίζουμε σαν άσχετα με το έργο μας τα βασικά και άναντικατάστατα μεγέθη της έπιστήμης στο σύνολό της, να τα ξεχωρίζουμε από το «διανοεΐσθαι», που κατόντησε ένας στείρος τις πιο πολλές φορές, «αΐσθητισμός» ξεκρέμαστος στο χάος των λέξεων και των άφηρημένων συλλογισμών, η το πολύ πολύ μια φιλοσοφηση θεωρητική, με προϋποθέσεις και βάσεις μονάχα τα δεδομένα των λεγόμενων θεωρητικών, κοινωνικών, ήθικων και πνευματικών έπιστημών.

Άναζητώντας την πραγμάτωση κάποιου «έργου» πέρ' από τις δυσχέρειες του «έπιστημονικώς σκέπτεσθαι» και του όγκου του υλικού της έπιστήμης, αναδιψώντας τις ένδοτες νευρωτικές τους καταστάσεις, που αναδύονται από την παθολογική άρνηση της πρακτικής και τεχνικής διάνοησης και από την καταστολή των ζωντανών συγκεκριμένων διαφερέντων, οι «στοχαστές» της έποχής μας σημειώνουν μια καμπή στην ιστορία της ανθρώπινης σκέψης, καμπή που άσφαλώς χρονολογείται από παλαιότερους καιρούς — προκειμένου για το Μεσόγειο και την Ευρώπη από τα χρόνια της κατάρρευσης του αρχαίου κόσμου και της εισβολής των Μέσων Αίωνων, που για πολύν καιρό σταμάτησαν την τεχνική ανάπτυξη και την πρακτική διάνοηση, προσέδωσαν θεωρητικό χαρακτήρα (θεολογικό για την ακρίβεια) στον πνευματικό άγωνα του ανθρώπου και άφου άπομόνωσαν την τεχνική από το πνεύμα, την όδηγησαν σε παθολογική άτροφία και τελική καταστροφή.

Οι δημοκρατικές έπαναστάσεις των Νέων χρόνων, η Άναγέννηση, η διομηχανική έπανάσταση, σημείωσαν στροφή προς την τεχνική και την πρακτική διάνοηση, σημείωσαν τη χαραγή μιας τιτανικής άνάτασης προς βετικές, συγκεκριμένες πραγατάσεις και άποκατάστησαν τον έλλείποντα σύνδεσμο διάνοησης και τεχνικής, γεφύρωσαν το άβυσσαλέο χάσμα πνεύματος και πράξης, νόησης και γνώσης πρακτικής κι' άντικειμενικής. Γιατί, ό,τι είχε λείψει στους προηγούμενους Μέσους Αΐωνες ήταν ακριβώς η γνώση ή άντικειμενική και ή πρακτική, ή ά ξ ι ο π ο ί η σ η του ά ν τ ι κ ε ι μ ε ν ο υ, ή έ π ι σ τ η μ ο ν ι κ ή δ ι ε ί σ θ υ σ η σ τ η ν π ρ α γ μ α τ ι κ ό τ η τ α τ ο υ κόσμου, που άνισόρροπα καταπατήθηκε από την υπερβολική υπερτροφία της άνάλυσης του ύποκειμένου, από την περισή ένδοσκόπηση, από την άπαράδεκτη φανατική άγνοια και παραγνώριση του θαυμαστού πλούτου του γύρω κόσμου και των δεδομένων των βετικών έπιστημών.

Οι Μέσοι Αΐωνες τερμάτισαν τη θαυμαστή ίσορροπία πνεύματος και τεχνικής που πέτυχαν οι αρχαίοι πολιτισμοί της Μεσογείας, ιδίως ο Έλληνικός, φυσικά. Είναι γνωστό πως ό τύπος στοχαστή που άνάπτει ο αρχαίος Έλληνικός πολιτισμός ήταν ό στοχαστής-τεχνικός, ό άρτια έτοιμασμένος σε όρισμένους τομείς της ως τότε έπιστήμης και τεχνικής που, κατέχοντας κι' όλους τους υπόλοιπους τομείς, κατά το μάλλον ή ήττον λόγω της μικρής σχετικά άνάπτυξης της τεχνικής, μπορούσε ν' άνάγειται σε γενικότερους, βάσει των προϋποθέσεων αυτών, στοχασμούς για τη ζωή, την έπιστήμη, τον κόσμο και τον άνθρωπο. Ό τύπος φιλόσοφου-φυσιολόγου της Ίωνίας αυτή ακριβώς τη συγκρότηση είχε. Και χρειάστηκε ναρθουν οι «άνθρωπο-λογικοί» φιλόσοφοι για να στραφή ή φιλοσοφία κι' ή γνώση στον άνθρωπο και στα ήθικα προβλήματα του. Η έπιστήμη από τότε πέφτει στην άρχή ενός άδιεξόδου, που θα κορυφωθεί με την άμετρη χρήση των δούλων στην παραγωγή, που σε συνέπειά της είχε το σταμάτημα της τεχνικής άνάπτυξης και της έπιστήμης την καταδάρθρωση, συμπτώματα έμφανέστατα της έναρξης του Μέσου Αΐωνα και της κυριαρχίας του ύποκειμένου στο στοχασμό και στην πνευματική ζωή. Ήταν φυσική ή

επέλευση μιάς αντίνομιας ανάμεσα στην τεχνική, που κατέρρευε και στην ένδοσκοπική, συναισθηματική, ανθρωπολογική, «θεωρητική» κατεύθυνση, που κατ' ανάγκη άκολουθαγε τὸ πνεῦμα, ἀφοῦ ἔπαυε πλέον ἡ ἀντιστοιχία τεχνικῆς καὶ νόησης καὶ ἡ ἀλληλεξάρτησή τους ἢ μάλλον ἡ συνάρτησή τους σάν δυὸ ἀχώριστων μεγεθῶν τῆς κουλτούρας. Ἦταν φυσικὸ μὲ τὸ Χριστιανισμὸ σάν υπερτάτη ἐκφραζή τῆς, νὰ νικήσει ἡ ἀντινομία ἐτούτῃ τῇ συνετῇ πορείᾳ τῆς ὡς τότε ἱστορίας. Ἡ ἀνισόρροπη ἀνάπτυξη καὶ σχέση τῶν δυὸ σκελῶν τῆς τυραννικῆς αὐτῆς ἀντινομίας ἦταν, ἐνταῦτοις, μέσα σὲ μακρὰ προοπτικῇ θεωρημένη, ἀναγκαῖος σταθμὸς στὴν ἱστορικῇ πορείᾳ τοῦ εὐρωπαϊκοῦ καὶ τοῦ παγκόσμιου πολιτισμοῦ, σταθμὸς ποῦ προώθησε τὴ συναισθηματικῇ ζωῇ τοῦ ἀνθρώπου, ἐνδυνάμωσε τὶς μυστικῆς ροπῆς τοῦ πνεύματος, ἔδωσε τὸ μεγαλεῖο τῆς Τέχνης τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἔδωσε μιά συναισθηματικῇ λύση στὰ προβλήματα τοῦ ἀνθρώπου, τὴ λύση τῆς Θρησκείας καὶ τοῦ κόσμου τοῦ Ὑπερέραν, ποῦ, συνθεμένη καὶ συγκερασμένη μὲ τὴς καθαρὰ δὶ ἀ ν ο η τ ι κ ῆ ς λ ὦ σ ε ι ς τοῦ καιροῦ μας ἢ ἄλλων καιρῶν, μπορεῖ νὰ φέρῃ μιά νέαν ἱστοροπία στὶς συνειδήσεις τὶς ταλαιπωρημένες ἀπὸ μύριες ἀγώνιες.

Στὰ χρόνια μας, μ' ὅλη τὴν πρωτάκουστη καὶ ἀσύλληπτη τεχνικῇ-ἐπιστημονικῇ ἐξέλιξη, παρουσιάζεται ἐνῶ στὰ τέλη τοῦ ἀρχαίου κόσμου ἀντινομία, ὅπως στὰ τέλη τοῦ ἀρχαίου κόσμου: δηλ. μεγάλη μερίδα τῶν «διανοητῶν» σήμερα παρὰ γινώριζεν ὅλο αὐτὸ τὸ θαῦμα τῆς τεχνικῆς, τὸ ἀγνοεῖ, ἀδυνατεῖ νὰ τὸ συλλάβει, νὰ τὸ σπουδάσει, νὰ τὸ κατάσχει, νὰ τὸ ἀφομοιώσει καὶ μὲ βάση αὐτὸ νὰ στοχαστεῖ καὶ νὰ συνθέσει τὰ θεωρητικὰ κατασκευάσματά της. «Πνευματικῇ ζωῇ» εἶναι μόνο τὸ τραγούδι, ἡ ποίηση, τὸ διήγημα, ἡ μουσικῇ... Ἐφόδιο μόνο ἀπαραίτητο γιὰ τὴν εἴσοδο στὴν πνευματικῇ ζωῇ εἶναι ἡ «καλλιτεχνικῇ» ἱκανότης.

Κι' ἡ ἀντινομία τούτῃ δὲν εἶναι καθόλου φυσιολογικῇ, γιὰτὶ ἀκριβῶς ἡ τεχνικῇ σήμερα ἐξελίσσεται συνεχῶς, ἐνῶ στὰ τέλη τοῦ ἀρχαίου κόσμου ἡ τεχνικῇ ὑποχωροῦσε κι' ἡ ἀντιστοιχία πνεύματος καὶ τεχνικῆς βαθμιαία ἐξέλειπε καὶ σθηνόταν. Σήμερα ὅμως γιὰτὶ παρουσιάζεται αὐτῇ ἡ ἀντινομία; Ἡ ἀπάντηση στὸ ἐρώτημα τοῦτο θὰ δώσει σίγουρα ἀπάντηση καὶ σ' ἄλλα συναρτώμενα ἐρωτήματα καὶ ἰδίως στὸ ἐρώτημα «ποῖο εἶναι τὸ μέλλον τοῦ ἀνθρώπινου στοχασμοῦ» κ.ά.

Βέβαια ἡ πρώτη ἀπάντηση εἶναι, πῶς ἡ ἀντινομία ἐτούτῃ εἶναι εἰδικώτερο σύμπτωμα παληῆς γενικῆς κρίσης τοῦ πολιτισμοῦ μας, παθολογικῇ ἐκδήλωση μιάς ἀγωνιώδους ἀποσυνθετικῆς πορείας, μιάς μεγίστης ἀδυναμίας τοῦ καιροῦ μας νὰ ἀποκαταστήσει τὴν ἀπὸ τὸν «πνευματοκρατικὸ» ἀπόλυτο μεσαιῶνα κληροδοτημένη διάσπαση τοῦ πνεύματος ἀπὸ τὴν τεχνικῇ, νὰ συνθέσει καὶ νὰ συναρτήσει τὰ δυὸ θεμελιώδη αὐτὰ μεγέθη. Ἡ συνήθεια ἔχει πιά ἐπικρατήσει, ἔγινε παρὰ δόση. Εἶναι ἐξ ἄλλου εὐκόλος ὁ δρόμος αὐτός. Τὸ ξεμονάχισμα τοῦ «Πνεύματος», ποῦ πραγματοποιήσε ὁ μεσαιῶνας, συνεχίζεται. Ἡ παιδεία ἡ τεχνικῇ, θετικῇ κι' ἐπιστημονικῇ, λόγῳ τῆς ὕψης τῆς, περιορίζεται σ' ἕνα κύκλο εἰδικῶν, ποῦ, ὅσο εὐρὺς καὶ νᾶναι, κύκλος πάντως εἶναι — ἰδίως στὸν τόπο μας, ποῦ βραδυνοῦται καὶ ἀργὰ ἀντιλαμβάνεται τὶς προόδους τῆς Εὐρώπης καὶ τοῦ κόσμου. Καὶ δὲν πρέπει νὰ παρίδουμε ὅτι ὁλοένα καὶ πῶς πολὺ ἡ κρίσιμη γιὰ τὴ ζωῇ καὶ τὴν ἱστορίαν διανόηση καὶ φιλοσοφία περιέρχεται στὴ δικαιοδοσία τῶν ἄρτια συγκροτημένων, ἀλλὰ πολὺπλευρων, ὄχι στενοκαρδων θετικῶν ἐπιστημόνων κι' ὁλοένα ἐγκαταλείπει τοὺς ἀρνητῆς τῆς τεχνικῆς, μόνο θεωρητικὰ καλλιέργημένους στοχαστῆς, ποῦ ὁλοένα κατανοῦν εἰδικῶς ἐνῶ σὲ κάτω, ἀντὶ τῆς παλαιᾶς γενικῆς τους παρουσίας. Ἀπὸ τὴν ἀποψη αὐτῇ φαίνεται πῶς ὁ πολιτισμὸς μας ἔχει ἀρχίσει ν' ἀποκαθιστᾷ τὴ χαμένη ἰσορροπία, τὴ διασπασμένη ἀντιστοιχία τῶν δυὸ μεγεθῶν ποῦ προαναφέραμε, νὰ καταστρέφει τὴ συνήθεια, νὰ ἀνασυνθέσει τὴν ὕπὲρ ὅτι ἔστιν ἡ ἀναπλάθει τὸν ἑαυτὸ του καὶ τὴν ψυχῇ του σύμφωνα μὲ τὴς ἐπιταγῆς τῆς ὑγιούς ἱστορικῆς ἀναγκαιότητος. Καὶ ὅσοι ἐξακολουθοῦν τὴν ἀπομόνωσή τους ἀπὸ τὸν ὄργανο τῆς τεχνικῆς καλλιέργειας ἀπλοῦστατα περιήγουν τοὺς ἑαυτοὺς τους καὶ τὴν πνευματικῇ δραστηριότητά τους στοὺς κύκλους περιθωριακῶν, παθολογικῶν καταστάσεων, καταλοιπῶν τοῦ ξεπερασμένου παρελθόντος, ἢ τοῦλάχιστο καταστάσεων ποῦ σήμερα εἶναι πιά παθολογικῆς καὶ αὐτόχρημα δραματικῆς καὶ θλιβερῆς. Ξαναγυρίζουμε λοιπὸν στοὺς φυσιολόγους φιλοσόφους τῆς ἀρχαίας Ἰωνίας, στοὺς ἱατροφιλοσόφους τῶν ἀρχῶν τῶν νέων χρόνων καὶ μέχρι καὶ πρόσφατα ὕψιστᾶμενους.

Παρουσιάζονται, βέβαια, οἱ φοβερῆς δυσκολίες κάλυψης τεράστιων ὄγκων ὑλι-

κού από ένα έγκέφαλο, ενώ ή εξειδίκευση άπλοποιεί τὰ πράγματα — κι' είναι και ή εξειδίκευση ως ένα βαθμό υπεύθυνη για τήν επίταση τής άπομόνωσης που προδιαγράψαμε. Δέν έννοούμε όμως έγκατάλειψη τής ειδικευσης μ' όσα λέμε, αλλά: άπαραίτητη γενική γνώριμία με τούς κόσμους τής τεχνικής, ύστερα ειδίκευση κι' ύστερα καλά στερεωμένη φιλοσοφία και γενίκευση. Έχουμε τὰ παραδείγματα τών "Αϊνσταϊν, Μπέρτραντ Ράσσελ, Τζιούλιαν Χάξλεϋ, Ρίτσιη, "Οξεζουλτ Σπένγκλερ, Χουάιτχεντ, Ρουσοπούλου, Κέννεθ Γουώλκερ, Χαΐζενμπεργκ, Γκαϊτε κλπ. πλειάδος έπιστημόνων στοχαστών.

Είναί βέβαια πολλά άλλα προβλήματα που άνακύπτουν από τήν τέτοια πορεία και ιδίως τò ζωτικότερο: Πώς θά συζευχθούν οι «άνθρωπιστικές» σπουδές με τīs «θετικές», πώς θά βρεθί ένας δεσμός τους;

Είναί καιρός πια ή παιδεία του άνθρώπου κι' ό άνθρώπινος στοχασμός νά ξεκινήσουν άπό τò άναυτικατάστατο παρόν, κι' άπ' αύτή τήν πάλλουσα ζωντανή πραγματικότητα γενετικά ν' άνιχνεύουν τήν Ιστορία και τò παρελθόν. Όχι νά ξεκινούν άπό τò παρελθόν και άσθματικά ν' άγωνίζονται νά φτάσουν, άν ποτε φτάσουν, στην έρευνα του παρόντος. Τò παρόν έγκλείει τόσες δυνατότητες, με τήν τόση μάλιστα εξέλιξή του. Τότε μόνο ή παράδοση αξιοποιείται.

Ή είσβολή τής θετικής έπιστήμης στην παιδεία και στη ζωή, θά τούς δώσει νέα φτερά, ζωντάνια, φώς, δύναμη καινούργια, όρμη για νέες δημιουργίες και πραγματώσεις. Ή Ιστορική έρευνα μόνη της, ή παρελθοντολογία κι' ή ξεκρέμαστη φιολογία δέν δημιουργούν ποτέ πολιτισμούς. Παράδειγμα ό αρχαίος έλληνικός πολιτισμός.

Οι πολιτισμοί δημιουργούνται άπό τήν τεχνική και τήν έπιστήμη άρρηκτα συνθεμένες με τò πνεύμα. Ή Ιστορία και ή θεωρία μονάχα σαν έσώτερη άνάγκη ενός διψαλέου, όργάντος, ζωτικού, δρώτος στην πράξη πνεύματος, μπορούν νά δημιουργήσουν έργα με άξία και δικαίωση στη ζωή και νά συμβάλουν στο πλάσιμο υγιούς πολιτισμού. Μονάχα στα πλαίσια πολιτιστικών ζυμώσεων ευρύτερης κλίμακας μπορούν νά καταξιώσουν τήν ύπαρξή τους. Μονάχα σαν ανάτασεις και κορυφώσεις τών θετικών έπιστημών οι θεωρητικές-φιλοσοφικές αναδιφήσεις μπορούν νά έχουν ευρύτερη επίδραση και άξία. Μονάχα σαν συναρτήσεις θεμελιωδών έπιστημονικών αναζητήσεων πληρούν έμπράγματα άνάγκη και άνυψώνται κι' αυτές όπου ταιριάζει. Μόνο έτσι τò μέλλον του άνθρώπινου στοχασμού προοιωνίζεται λαμπρό.

ΚΩΣΤΑΣ ΚΥΡΡΗΣ

Φρόσως Εύθυμιάδη—Μενεγάκη: «Φιγοϋρες από τò Μαρόκο» (1954).

ΤΟ ΚΟΡΙΤΣΙ ΜΕ ΤΑ ΜΑΤΟΓΥΑΛΙΑ

(ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΕΣ ΕΝΟΣ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ)

"Εκοφα κάθε σχέση με τὴ Β. "Ερημος καὶ δυστυχισμένος ἀπόμεινα. Πίνακας δίχως πλαίσιο. "Αγαλμα δίχως βάθρο. Δὲ θέλω ν' ἀκούσω τίποτα γιὰ τὰ περασμένα. "Απαρνήθηκα καὶ τ' ὄνομα καὶ τὸν τίτλο μου. «Ρεμής, ὁ γνωστός συγγραφέας», δὲν ὑπάρχει πιά. Γυναίκα δὲ θὰ ξαναμπεῖ στὴ ζωὴ μου.

... Μόνο τὸ αἷμα μου τάραξε ἐκείνη. Τὴ ζωὴ μου ὀλόκληρη ἀσταταῖνε αὐτὴ. Φυλαγόμενα ἀπὸ θαμένα χεῖλια καὶ πο-ηρὰ μάτια. Αὐτὴ δὲν ἔχει θαμένα χεῖλια οὔτε πονηρὰ μάτια· δὲν ἔχει μάτια καθόλου. Κι' ἂν ἔχει δὲν τὰ εἶδα ποτέ. Εἶναι κρυμμένα πίσω ἀπὸ χοντροὺς φακοὺς μυωπίας. Τί με τράθηξε σ' αὐτὴ τὴ γυναίκα; Πῶς κατάρθρωσε νὰ με μπλέξει;

Πῶς γνωριστήκαμε; Ἡ σύμπτωση, ἡ ψυχολογικὴ στιγμή. Εἶμουν μόνος, μακριὰ ἀπὸ τὸν κόσμον μου, ἀνεξήγητα δυστυχισμένος—σὰν τὸ θρέφος ποῦ τοῦ κόβεις τὸ θυζί. Ἡ ἐκτίμηση κι ὁ θαυμασμός, μοῦ εἶχαν γίνει συνήθεια κι ἀνάγκη. Καὶ ὁ κόσμος—εἰν' ἀλήθεια—δὲν ἔπαψε νὰ μοῦ προσφέρει ἐκτίμηση καὶ θαυμασμό, ἀπὸ συνήθεια καὶ ἀνάγκη κι αὐτὸς. Ἄλλὰ ἓνα βάραθρο εἶχε ἀνοίξει ἀναμεσὸ μας. Καὶ ἀποτραβιόμουν. ("Ὅταν τὴν πάθεις μ' ἓαν ἄνθρωπον τὰ βάζεις μὲ ὄλους). "Ὅσο ἀποτραβιόμουν, τόσο ὁ κόσμος μὲ ἀποζητοῦσε. "Ἦθελε νὰ μερῶσει τὴν ἀκαταδεξία μου. Προσπαθοῦσε νὰ συνήθειε τὰ καμώματά μου. Γιατὶ κι αὐτὸ τὸ περίεργον ἔγινε. Τὸν καιρὸ ποῦ καμῶσωναν τὶς ιδιοτροπίες μου, δὲν εἶχα ιδιοτροπίες. Τώρα ποῦ τὶς ἔχω δὲν τὶς θένε. Κι ἐγὼ ἀποφεύγω τὸν κόσμον. Οὔτε τὸν κύρ Μανῶλη, τὸν πιστότερό μου φίλον, δὲν τὸν ἀνέχομαι, πρὸ πάντων ὅταν προσπαθεῖ νὰ με παρηγορήσῃ: μὲ τὸ πρακτικὸ του πνεύμα. Ἡ πεζότητά του μὲ πειράζει.

—"Ε, καλὰ, μοῦ λέει, δὲν ξέρεις ἀπὸ γυναῖκες; Δίχως ὄφελος δὲν κουνοῦ! τὸ δαχτυλάκι τους. Γιατὶ κακοκαρδίζεις;

—Δὲν κακοκαρδίζω. "Αφήσέ με. Ἐστὶν δὲ μπορεῖς νὰ καταλάβεις.

"Ἐστὶν τοῦ τὸ ἔκοβα. Κι ὁ ἴδιος δὲν καταλάβαινα τί με εἶχε πιάσει. Καθόμουν ὦρες μὲ τὰ μάτια στηλωμένα. Κανένας δὲ μὲ ξάφνιαζε πιά μὲ τὰ λόγια: —«Τί σκέφτεσαι;» Καθόμουν ὦρες μὲ τὰ χέρια δεμένα. Ἡ ζωὴ ἔχει στερέψει. Κανένα ἐπεισόδιο γύρω μου. Τίποτα μέσα μου.....

* * *

Μιὰ μέρα, πέσαν ἀπὸ τὸν οὐρανὸ, στὰ πόδια μου, δυὸ χρυσὰ τάλληρα. Ἀμέσως πετοῦν στὸν τοῖχον, κυλοῦν στὰ γόνατά μου, φεύγουν, πᾶ ε, ἔρχονται καὶ τὸ βλέμμα μου πίσω. Σωστὴ μάτμου ἔχω γίνει νὰ τὰ κυνηγῶ. Στὸ τέλος κόλλησαν στὰ μάτια μου καὶ μὲ τύφλωσαν.

Σηκώθηκα νευριασμένος (δὲν κατάλαβα ὅτι ἦταν τὸ ξεσκήνωμα γιὰ και οὐρῖα περιπέτεια). Μιὰ γυναίκα στεκόταν στὸ ἀντικρινὸ παράθυρον. Τὰ μεγάλα ματογυάλια της μαζώνουν τὸν ἥλιον καὶ μοῦ τὸν πετοῦν στὸ πρόσωπον. Μέσα στὸ θάμπος ἀποτραβήχτηκε κι ἔκλεισε διακριτικὰ τὸ παράθυρον. Τώρα τὰ μάτια μου ξεκουράζονται πᾶ ε στὸ θαμπὸ κλειστὸ τζάμι.

Θὰ τὴν εἶχα ξεχάσει, δὲ θὰ τὴν ἔφερνα πιά ποτὲ στὸ νοῦ μου, ἂν δὲν τὴν εἶχα ἀνταμώσει τὴν ἴδια μέρα σ' ἀπόμειρο καφεενάκι ὅπου περνῶ τὰ μελαγχολικὰ δειλινά μου.

Ἡ μελαγχολία μοῦ ἔχει γίνει συντροφίσσα. Μὲ ντύνει ἀπὸ πάνω ἴσα μὲ κάτω σὰ σταχτιά ποικαμίσια. Ἀποζητῶ τὴ μοναξιά, ἀλλὰ καὶ δὲν τὴν ὑποφέρω. Δὲν ὑποφέρω τὴ συντροφία τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ τὴ θέλω. Γι' αὐτὸ πηγαίνω σ' ἀπόμειρο καφεενάκι. Βρίσκω τὴ μοναξιά, ἔχω καὶ τὴ συντροφία τῶ ἀγνωστων τύπων ποῦ συχνάζουν ἐκεῖ. Ζευγαράκια, ποῦ κάθονται στριμωγμένα σὲ μιὰν ἄκρη, φρόνημα-φρόνημα, καὶ κοιτάζουν μακριά, σὰν κάποιον νὰ περιμέσουν. Γέροι, μὲ μεγάλες ἐφημερίδες, ἀνοιγμένες μπροστὰ τους, ποῦ δὲν τὶς διαβάζουν. Κι αὐτοὶ κάτι περιμένουν. Κι ἐγὼ περιμένο. Ἐγὼν πιστὸς σύντροφός τους. Τώρα, ξέρω τί περιμένα. Περιμένα τὴ γυναίκα μὲ τὰ ματογυάλια. Αὐτὴν περιμένα ποῦ μ' ἔκανε νὰ χαρῶ τόσο καὶ μὲ πίκρανε πιδ θαθεῖα κι' ἀπὸ τὴν ἄλλη.

Ἄγαπηθήκαμε; Δὲν ξέρω. Οὔτε καὶ σήμερα μπορῶ νὰ τὸ πῶ. Ὁ κύρ Μανῶ-

λης επίμενει ότι εκείνη μ' ἐρώτευτηκε. Ἐγὼ ὅμως τί αισθάνθηκα; Ἐρωτική φιλία; Πλατωνικό ἔρωτα; Ποιά χορδή τῆς χρυσῆς λύρας ν' ἄγγιζαν τὰ χέρια μου; Δὲ θὰ τὸ μάθω ποτέ. Ἦρθε στιγμή πού ἡ καρδιά μου χτυποῦσε τόσο δυνατὰ πού γέμιζε δάκρυο τὸ κορμί μου μὲ τὸ χτύπο της, ἀπὸ τὰ μηλίγγια ἴσαμε τὰ σφυρά, καὶ χρειάζοταν νὰ τῆ φουχτιάσω, νὰ τῆ σφίξω, γιὰ νὰ τῆ σταμάσω. Τότε μουρχόταν ν' ἀρπάξω τῆ γυαλλοῦ στὴν ἀγκαλιά μου καὶ νὰ μὴ τὴν ἀφήσω γιὰ ὅλη τῆ ζωῆ. Ἐφτανε ν' ἀντικρύσω τὰ τζάμια τῶν ψυχρῶν φακῶν γιὰ νὰ σταματήσει κάθε παλμὸς καὶ ν' ἀπομείνει μόνο ἡ φιλία.

Ὅταν συναντηθήκαμε στὸ καφεενεδάκι, μὲ τὸ πρῶτο τὴν ἀγνώρισα. Αὐθόρμητα ὑποκλίθηκα μπροστὰ της, ὅταν ὅταν ἀνταυώσεις κυρία πού μόλις χτῆς τῆς συστήθηκες. Τὴν ἴδια μέρα τὴν ξαναβρήκα στὸ Σύλλογο τῶν καλῶν οἰκοκυραίων... Πηγαίνω καμμιά φορὰ γιὰ τὸ χατήρι τοῦ κύρ Μανώλη. Καθόμουναι λοιπὸν καὶ διάβαζα ἕνα ἄρθρο, «Πῶς πολεμάται ὁ σκόρος τὸ καλοκαίρι», ὅταν αισθάνθηκα τὴν ἔλεη μιᾶς μαγνητικῆς ματιᾶς. Ἦταν πάλι τὸ κορίτσι μὲ τὰ ματογυάλια. Σηκώθηκα καὶ τῆς πρόσφερα τὸ περιοδικὸ πού κρατοῦσα. Περίμενα διακριτικά, μὲ τὴν ἐλπίδα νὰ μοῦ μιλήσει... Ὁ σκόρος τὴν διέφερε περισσότερο.

Λίγες μέρες ἀργότερα τῆ συναντῶ στὴ δημαρχεϊκὴ βιβλιοθήκη. Τὰ χατηριά τὴν τραβοῦν σὰν τὸν ποντικό. Κρατοῦσα τὴν «Τέχνη τοῦ ἀγαπᾶν» τοῦ Ὀβίδιου ὅταν τὴν βλέπω νὰ προχωρᾷ βιαστικά, καὶ πίσω της ὁ φύλακας. Ὁ φύλακας, μὲ μιὰ χειρονομία, μᾶς δείχνει ἐμένα καὶ τὸ βιβλίο. Δίχως νὰ χαιρετήσει, δίχως νὰ μιλήσει. Ἄκουμπᾷ τὸ χέρι της στὸν ὦμο μου, τὸ ἄλλο στὸ τραπέζι, σκύβει πάνω ἀπὸ τὸ κεφάλι μου κι ἀρχίζει νὰ διαβάζει. Ἐτσι διαβάζαμε ὥρα πολλή. Δηλαδή, ἐκείνη διάβαζε. Ἐγὼ σκεφτόμουναι. Κρατοῦσα τὴν ἀνάσα μου, διπλωμένος κάτω ἀπὸ τὸ χέρι της καὶ σκεφτόμουναι: «Αὐτὸ θὰ πεῖ ἀφέλεια. Δυὸ ἀγνωστοί, μὲ τὰ κεφάλια σμιγμένα, νὰ περπατοῦν μαζί τὰ μάτια τους, ν' ἀγκαλιάζεται ὁ νοῦς... Ἡ ἀφέλεια γεννιέται ἀπὸ τὴν ἀγνότητα. Τὰ παιδιὰ ξεγυμνῶνται μπροστὰ σὲ ὅλους. Ὁ Ἀδάμ δὲ γνωρίζει τὴν ἀμαρτία. Ἡ πονηριά τῆ δημιουργησι γιὰ νὰ γευεταὶ ὁ ἄνθρωπος, τῆ γλῶσσα της...» Αὐτὰ σκεφτόμουναι γιὰ νὰ τῆ δικαιολογήσω, σὰ νᾶξερα τί θὰ γινόταν ἀργότερα. Ὡστόσο ἐκείνη, μὲ ὅλην τὴν ἄνεση, πληροφορήθηκε ὅτι τῆς χρειάζοταν, ξεφυλλίζοντας μπρὸς πίσω τὸ βιβλιαράκι πού βρισκόταν μπροστὰ μου.

Πῆρε νὰ σκοτεινιάζει. Ὁ φύλακας ἄρχισε νὰ συμμαζεῦει, ἐπιδεικτικά, τὰ βιβλία. Ἄναψε ἕνα φῶς.

—Ἐλα πάμε, μοῦ λέει ξαφνικὰ ἡ ἀγνωστη. Περνᾷ τὸ χέρι της κάτω ἀπὸ τὸ μπράτσο μου, καὶ μὲ σέρνει κατὰ τὴν ἀκροθαλασσιά.

—Πῶς σὲ λένε; (μὲ τὸ πρῶτο μοῦ μίλησε στὸν ἐνικό).

—Μανώλη.

—Ὡραῖο τὸ ὄνομά σου Ἐμμανουήλ! Λοιπὸν, Ἐμμανουήλ, δὲ φθάνει νὰ διαβάζεις. Πάνω σὲ ὅτι διάβασες πρέπει πάντα νὰ βάλεις τὴν πιστοποίηση τῆς ἀμφιβολίας καὶ τῆ σφραγίδα τοῦ πειραματισμοῦ.

—Σὰν τὸν Θωμᾶ, πού ἔβαλε τὸν δάκτυλον εἰς τὸν τύπο τῶν ἡλῶν;

—Σὰν τὸν Θωμᾶ. Ἐτσι εὐκόλυνε, εἰς τοὺς αἰῶνες, τὸν ἄπιστο πιστὸ νὰ πιστέψει.

Τὰ λόγια της δὲ μοῦ ἄρεσαν. Γιὰ νὰ τῆς βάλω χαλινάρι τῆ ρωτῶ πονηρά:

—Κί' ἐμεῖς πῶς καὶ πού θὰ πειραματιστοῦμε «τὴν τέχνη τοῦ ἀγαπᾶν»;

Δὲν ξαφνιάστηκε. Δὲν πειράχτηκε. Ἄπλὰ κι ἀληθινὰ μοῦ μίλησε:

—Παντοῦ. Στὸν οὐρανὸ καὶ τῆ γῆ. Στὰ νέφη πού σμίγουν καὶ χωρίζουν. Στὸ φιλὶ τῆς ἀστραπῆς. Στὸ κύμα πού κυνηγᾷ τ' ἄλλο κύμα φορτωμένο ἀφροῦς καὶ πάθος. Στὴ γῆ πού αἰώνια πληγώνεται καὶ πάντα μένει παρθένα. Στ' ἄνθη πού σπαταλοῦν τόση γύρη. Στὸ σκυλί πού μυρίζεται τῆ σκυλίτσα στὴ γωνιά τοῦ δρόμου. Στὸ πουλὶ πού γιορτάζει τοὺς γάμους του κατάντικρυ στὸν ἥλιο, πάνω στ' ἀνθισμένο κλαρί... Παντοῦ εἶναι γραμμένη ἡ τέχνη τῆς ἀγάπης. Χρειάστηκες ἐσὺ τὸν Ὀβίδιο καὶ τοὺς στίχους του γιὰ νὰ τῆ μάθει; Μὰ μυρίζουν μούχλα τὰ βιβλία αὐτά! Δέκα μίλια μακρὰ μυρίζουν μούχλα.

Ἄστραψαν οἱ δυὸ φακοὶ τῶν γυαλιῶν της. Σκόρπισαν ἕνα γύρω ἀσημένια τάλληρα, ρουφώντας ἀπὸ τὴν πανσέληνο φῶς.

—Κι ἔπειτα, πού ξέρεις ἂν ὁ Ὀβίδιος σοῦ δίνει σωστὴ τῆ συνταγή; Ποῦ ξέ-

ρεις ἂν δὲν θυσιάσε τὴν ἀλήθεια γιὰ μιὰ ρίμα, γιὰ τὴν ἰσορροπία τῆς φράσης, γιὰ νὰ σοῦ ἀρέσει, γιὰ νὰ ἀρέσει στὸν κόσμον τοῦ καὶ τὸν καιρὸ τοῦ;

—'Εσὺ λοιπὸν, τί γύρευες στὴ Βιβλιοθήκη; Δὲ γύρευες τὸν Ὅβιδιο; τὴ ρώτησα ἐλπίζοντας πὼς θὰ μοῦ πεῖ, γύρευα ἐσένα.

—Γύρευα τὸν Ὅβιδιο, μοῦ εἶπε σοβαρὰ.

Μιὰ γυναῖκα ποῦ σοῦ μιλά μέ εἰλικρίνεια σὲ δένει δίχως νὰ τὸ καταλάβεις. Βρέθηκα κι ἐγὼ δεμένος δίχως νὰ τὸ καταλάβω κι' ἄρχισε γιὰ μένα καινούργια ζωὴ.

* * *

Βγαίναμε μαζί, οἱ δύο μας, μέρες καὶ νύχτες. Αὐγὲς καὶ δειλινὰ. Πῆγα σπῆτι τῆς. Ἦρθε στὸ δικό μου. Μπαινοβγαίνει σὰ νοικοκυρά. Καθόταν στὸ κρεβάτι μου, τότε στὰ πόδια, τότε στὸ προσκεφάλι. Μοῦ κουβαλοῦσε λογιῆς λογιῆς δῶρα καὶ τὰ δεχόμουνα δίχως ἄ μοῦ κακοφανεῖ. Γιατί, ἐμένα, τὸ δῶρο ἀντὶ νὰ μοῦ δώσει χερὰ μὲ προσβάλλει. Μοῦ φαίνεται συνθηκολόγησι, δωροδοκία. Κάτι φωνάζει μέσα μου: 'Εσὺ εἶσαι γιὰ νὰ δίνεις, ὄχι γιὰ νὰ παίρνεις. Ποῦ νὰ τὸ ἤξερε ἡ Β. κι ἡ παρέα τῆς! Πὼς θὰ τὸ διαλαλοῦσαν, πὼς θὰ τὸ ἐκμεταλλήονταν! Τότε ὅμως κρυβόμουνα. Ὅ,τι ἀληθινὸ εἶχα μέσα μου, γνήσιο, πολῦτιμο, τὸ ἐκρυβα γιὰ νὰ μὴ μοῦ τὸ μολύνουν. Ἐδειχνα μόνο ὅ,τι πεθυμοῦσαν νὰ δοῦν, ὅ,τι τοὺς ἀξίζε. Τώρα ὅμως μοῦ δίνουν χαρὰ τὰ δῶρα τῆς γυαλλοῦσι... Ἀλλὰ γιατί νὰ τὴ λέω ἔτσι; Ὁ κόσμος τὴν τιτοφορεῖ τὸ «κορίτσι του». Τὸ κορίτσι μου, θὰ τὴ λέω κι' ἐγώ, καὶ θὰ τὸ μολύσω πὼς ἄρχισα νὰ τὸ συμπαθῶ στὰ γερά. Μέρα δὲ μπορῶ νὰ κάνω δίχως τοῦ. Περπατοῦμε μὲς στοὺς δρόμους, σὰν ἐπαρχιώτες, χέρι χέρι. Ἐκείνη δὲ νοιάζεται γιὰ τίποτα καὶ γιὰ κανένα. Μήπως, κρυμμένη πίσω ἀπὸ τὰ χοντρά γυαλιὰ τῆς, δὲ βλέπει τὰ χλευαστικὰ χαμόγελα, τὶς εἰρωνικὲς ματιές ποῦ μὰς συνοδεύουν; Ἐγὼ ντρεπόμουνα. Ἐπειτα συνήθισα. Μάζευα εἰρωνικὲς ματιές καὶ πικρόχολα λόγια καὶ τὰ πετοῦσα πίσω μου. Ἡ τὰ παραμέριζα μὲ τὴ μύτη τοῦ παπουτσιοῦ. (Μακάρι νὰ μπορούσα νὰ κάνω ἔτσι ὅλη μου τὴ ζωὴ). «Ὁ Ρεμῆς μὲ τὸ κορίτσι του», λέγανε, ἢ «ὁ κύρ Μανώλης μὲ τὸ καλαπόδι του».

Ἄς λέγανε. Τί εἶχε ἡ γυναῖκα; Τὰ γυαλιὰ; Πολλὲς φοροῦν γυαλιὰ. Ἡ μήπως ἡ μύτη τῆς ποῦ ἦταν σουβλερὴ καὶ τὸ πρόσωπό τῆς στραπατσαρισμένο; Τοὺς ἀνθρώπους δὲν τοὺς κάνει παρέα γιὰ τὴ φάτσα τους. Ἀπόφευγα νὰ κοιτάζω τὸ πρόσωπο κι ἄκουγα τὴ φωνή. Ρουφούσα τὰ λόγια ποῦ μὲ διασκέδαζαν. Ξεχνιόμουνα νὰ τὴν ἀκούω. Ὡρες, μέρες δλάκερες. Μὲ τὸν καιρὸ συνήθισα καὶ τὸ πρόσωπο. Ὁ κόσμος ὅμως δὲν καταλαβαίνει ἀπ' αὐτὰ καὶ μοῦ χαλοῦσε τὴν καρδιά νὰ τὶς κρίσεις καὶ τὰ ὑπονοούμενά του. Ἀπόφευγα κι' ἐγὼ τὸν κόσμο κι' ἐπαίρνα τὰ θύσαν, τὶς ἐρημιές καὶ τ' ἀκρογιάλια, γιὰ νὰ μὴ μὲ βλέπουν καὶ φορτωμένο... Γιατί τὸ κορίτσι μου, εἶχε κι' αὐτὸ τὸ κακό: Νὰ κουβαλᾷ μαζί του δύο τρία βιβλία, ἕνα λεξικό, τσάντες καὶ σακούλες γιὰ νὰ θάζει μέσα ὅτι μαζεύει γιὰ τὶς συλλογές τῆς, πέτρες, ριζες, βότσαλα, ζωῦφια. Ἐκείνου ποῦ ξεχνούσε πάντα, ἦταν νὰ πάρει καὶ νὰ μασήσουμε. Γι' αὐτὸ φρόντιζα ἐγώ. Καὶ τὰ κουβαλοῦσα ὅλα. Καὶ τὰ δικά μου καὶ τὰ δικά τῆς. Καμμιά φορὰ καὶ μιὰ κιθάρα ἢ τὸ ἐργόχειρό τῆς. Χαμάλης σωστός.

—Τί τὰ θέλεις ὅλ' αὐτὰ; τὴ ρωτοῦσα.

—Μπορεῖ νὰ μὰς χρειαστοῦν.

Σπᾶνια μὰς χρειάζονταν. Εἶχαμε ἄλλη δουλειὰ. Καθόμασταν κάτω ἀπὸ τὰ δέντρα καὶ προσπαθοῦσαμε νὰ καταλάβουμε τὴ λαλιὰ τῶν πουλιῶν. Ὡρες μπορούσαμε νὰ περιμένουμε ἕνα κρίνο ν' ἀνοίξει. Παρακολουθοῦσαμε πὼς δουλεύουν τὰ ἔντομα ἢ πὼς ζομολογοῦνται τὸν ἔρωτά τους ὀι πεταλοῦδες. Αὐτὰ γέμιζαν τὸν καιρὸ μας καὶ δὲ μὰς ἔμενε διάθεση ν' ἀνοίξουμε βιβλίο. Ἐκείνη ὅμως τὰ ἤθελε μαζί τῆς καὶ γιὰ νὰ μὴν τὴν κακοκαρδίσω τὰ φορτωνόμουνα. Καὶ δρόμο... μακριά. Ὅσο μπορούσα μακριά. Δὲν κινδύνευα νὰ συναντήσω κανένα ποῦ νὰ μὲ προσφωνήσει μπροστά τῆς «γνωστὸ συγγραφέα». Ἐτρεμα μὴπως τὸ μάθει. Ντρεπόμουνα. Πὼς νὰ τὸ πῶ; Ντρεπόμουνα. Ἦξερα ὅτι μόλις τὸ μάθαινε θ' ἄρχιζε, κατὰ τὴ συνήθειά τῆς, τὶς ἐρωτήσεις. Τί καὶ πὼς καὶ γιατί... Σωστὴ ἀνάκριση. Παντοῦ ἤθελε νὰ χῶσει τὴ σουβλερὴ μυτίσση τῆς, πράγμα ποῦ στὴν ἀρχὴ μοῦ τὴν ἔκανε ἀντιπαθητικὴ. Ἐπειτα κι αὐτὸ τὸ συνήθισα. Ἄν ξαφνικὰ μάθαινε πὼς εἶμαι συγγραφέας, θὰ ἤθελε νὰ δεῖ τὰ ἔργα μου. Νὰ τὰ ζυγιάσει, νὰ τὰ φυλλομετρήσει, νὰ τὰ μαθήσει. Κι' αὐτὰ τὰ ἔργα ἐγώ, τώρα ποῦ τὰ κοιτάζω δίχως προκατάληψη, τὰ βλέπω ἀνεδαφικά καὶ μονόπλευρα. Γραμμένα μόνο γιὰ νὰ κάνουν ἐντύπωση. Ὅχι, δὲν εἶναι ἀντάξια μου. Νὰ τ' ἀπαρηθῶ δὲ γίνεται. Εἶμαι ἀρκετὰ τίμιος γιὰ νὰ μὴ τὸ κάνω. Εἶναι σὰν

—Τί ιδέα έχεις για τούς συγγραφείς; τόλμησα νὰ τὴ ρωτήσω μιὰ μέρα.

—Κακὴ, μοῦ ἀπάντησε καὶ γέλασε.

Μ' ἔκαιγε ἡ περιέργεια νὰ μάθω περισσότερα. Θὰ μὲ ἔκρινε πιὸ αὐστηρὰ ἀπὸ ὅ,τι κρίνω ὁ ἴδιος τὸν ἑαυτὸ μου; Ποιὸς ξέρει; Προτίμησα νὰ σωπάσω. Αἰσθανόμουν ἄρα ἀνακούφιση τώρα πού εἶχα πετάξει ἀπὸ πάνω μου τίτλο καὶ ὑποχρεώσεις. Ὁ κύρ Μανώλης ὅμως δὲν ἦταν ἱκανοποιημένος μὲ τὴν καινούργια κατάσταση. Δὲν τὴν ἐπιδοκίμαζε. Ἐνῶ στὴν ἀρχὴ περιφρονούσα τὴ συγγραφικὴ μου ἰδιότητα, ἔπειτα ἄρχισε νὰ τὴ συνηθίζει. Καμάρωνε, ἐπωφελεῖτο πρῶτος καὶ καλύτερος. Μοιραζόταν μαζί μου, ὁ ἀθεόφοβος, καλέσματα, θέατρα, πρωτοκαθεδρίες, καινούργια διβλία πού μοῦ πρόσφεραν «μὲ ἄπειρο θαυμασμό». Ὁ «γνωστὸς συγγραφέας» ἦταν παντοῦ, στὰ μέσα καὶ στὰ ἔξω κι ὅταν ὁ συγγραφέας ἄρχισε ν' ἀποτραβιέται καὶ νὰ νοσταλγεῖ τὴ μοναξιά, στὴ θέση του, ἔμεινε ὁ κύρ Μανώλης κορδωμένος κι ἀκατάδεχτος. Τώρα αὐτὰ τοῦ λείψανε. Φυσικὸ εἶναι νὰ τὰ βάλει μὲ τὸ κορίτσι μου. Τὸ κοιτάει μὲ μισὸ μάτι. Στέκεται ἀπὸ μακριὰ καὶ μὰς παρακολουθεῖ. Πότε σουφρώνει τὰ φρύδια, πότε χαμηλώνει τὶς ἄκριες τῶν χειλιῶν. Ἐγὼ καμωνόμουν πὼς δε βλέπω.

—Χαρὰ στὸ γούστο! μοῦ πέταξε μιὰ μέρα.

Δὲν τοῦ ἔδωσα σημασία. Δοκίμασε ἀκόμα μιὰ δυὸ φορές νὰ μοῦ χαλάσει τὴν καρδιά, κ' ὅταν εἶδε ὅτι δὲν ἔκανε τίποτε, μὲ ρωτᾶ κοφτὰ:

—Ποῦ φτάσατε; Ἔγινε θηρίο. Μιὰ λέξη τοῦ εἶπα: Φιλία. Δὲ χρειάζονται περισσότερα.

—Δὲν ὑπάρχει φιλία ἀνάμεσα σερνικοῦ καὶ θηλυκοῦ.

Ἔτσι τὸ εἶπε. Ὁμά. Ἔτρεξα στὸ κορίτσι μου καὶ τὸ ἐπανέλαβα: Ὁ κύρ Μανώλης λέει ὅτι δὲν ὑπάρχει φιλία... ἀνάμεσα... Χμ!

—Ποιὸς εἶναι ὁ κύρ Μανώλης;

Μοῦ ξέφυγε καὶ τὸ μολόγησα. Ὁ ἄλλος ἑαυτὸς μου. Κεῖνη δὲν ξαφνιάστηκε. Μόνο ἀργότερα ἀπόρησα ἑκείνη τὴ στιγμὴ εἶχα τὸ ἄλλο ζήτημα στὴ μέση. «Ἐσὺ τί λές», ἐπέμεινα, «μπορεῖ νὰ σταθεῖ φιλία ἀνάμεσα στὰ δύο φύλα»; «Μπορεῖ», μοῦ εἶπε ἀπλά, κ' ἐγὼ καταχάρηκα. «Γιατί, (εἶχε τὴ μανία ὅλα νὰ τὰ ξηγά) γιατί κανένας ἄντρας δὲν εἶναι ὀλότελα ἄντρας καὶ καμμιά γυναίκα ὀλότελα γυναίκα. Τὸ ἄλλο γένος πού βρίσκεται πνιγμένο μέσα σου ἔρχεται ὥρα πού ξυπνᾷ. Ἔτσι ὅλα ἐξηγοῦνται». Κι ἐγὼ νὰ σκέφτομαι τὸ Σωκράτη, τὸν Πλάτωνα, τοὺς ἀνθρώπους τοῦ Ἀριστοφάνη... Μὲ διέκοψε. «Αὐτὰ πού σοῦ λέω πάν πῶς μακριὰ...» Ἦθελα νὰ μάθω. Ἔπρεπε νὰ μάθω. Ρώτησα μὲ ντροπὴ: «Ποῦ εἶναι ἡ τελειότητα;»

—Ὅταν πιά δὲν θὰ χρειάζεται τίποτα, τίποτα. Ἐρεβος, σιωπὴ, γαλήνη.

Δὲ μίλησα ἄλλο. Γαλήνεμα ἀπέραντα.

ΜΑΡΙΑ ΡΟΥΣΣΙΑ

(Τὸ τέλος στὸ ἐπόμενο).

Η ΚΟΙΜΩΜΕΝΗ ΤΟΥ ΧΑΛΕΠΑ

Κόρη γλυκειά, καλότυχη κ' ὥραια,
στὴν ὥρα τὴ στερνὴ σου τὴ μοιραία,
βουβάθηκαν οἱ θρήνοι...

Τὶ κ' ἂν μαράθηκαν τὰ ρόδα σου κ' οἱ κρίνοι;
Στὸ εἶδωλό σου πλάϊ στέκεται πάντα ἡ μνήμη.
Στ' ἀνάπλασμα τῆς νεότητος σου τρανοῦ τεχνίτη χέρι
σκλάβωσε τὸ λουλούδιμα στὸ μάρμαρο, κ' ἡ φῆμη
κυλάει μαζί μὲ τοὺς καιροὺς καὶ ζωτανὴ σὲ φέρει...

Ἔτσι γλυκειά κ' ὀλόδροση μὲ τὸ χαμόγελό σου,
ζεῖς πάντα στ' ὄνειρό σου.

ΣΜ. ΓΡ. ΖΕΥΓΩΛ

ΕΝΑ ΠΟΙΗΤΙΚΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ ΚΥΠΡΟΥ ΧΡΥΣΑΝΘΗ

Ο κ. Κύπρος Χρυσάνθης είναι ένας εύγενέστατος και πολυγραφώτατος Κύπριος λογοτέχνης, ένας διακεκριμένος γιατρός της Μεγαλούησου που μοιράζει την πνευματική του καταβολή σε συγγράμματα τής επιστήμης του και σε ποιητικά έργα, μεταξύ των οποίων και πολλά βιβλία αφιερωμένα στην υγιεινή προστασία του παιδιού και στην παιδική Λογοτεχνία. Ο κ. Χρυσάνθης είναι ένα ζωτικό και πολύτιμο μέλος του Παραρτήματος του Συνδέσμου Έλλήνων Λογοτεχνών στην Κύπρο.

Τὰ προηγούμενα και αρκετά γνωστά και στην Ελλάδα ποιητικά έργα του κ. Χρυσάνθη είναι α) Δημόνασσα, 1950, β) Επιλύχνια, 1951, γ) Θεομαχίες, 1951 και δ) Οί Ώδες τών Ταπεινών Πλασμάτων, 1951. Άνεξάρτητα από την ποιότητα και τόν πλούτο τών προηγούμενων αυτών έργων, που εξασφάλισαν μια δικαιολογημένη φήμη στον ποιητή για την ευρύτατη ψυχικότητα και την πνευματική και καλλιτεχνική του καλλιέργεια, οι «Άποθρώσεις και τὰ χορικά» φαίνεται πώς γράφτηκαν με μια βαθύτερη πρόθεση. Νά μεταδώσουν τούς παλμούς τών συγκινήσεων του κ. Χρυσάνθη από συγκεκριμένες καταστάσεις τής ψυχής του μπροστά σε μορφές και έργα του παγκοσμίου πνεύματος και τής τέχνης και μάλιστα ειδικότερα από τη λατρεία που φαίνεται νάχει σε έργα μουσικών.

Ο κ. Χρυσάνθης επιχειρεί σχεδόν νά δαμάσει τις φευγαλέες και δυσκολόπιστες συγκινήσεις από ακροάματα μουσικής, από άγναντέματα αγαλμάτων, από άγγεια και εικόνες τών μουσείων και πινακοθηκών, από περπατήματα σε όνομαστά πάρκα και σε φημισμένες πόλεις κι' όλα αυτά νά τὰ μετουσιώσει και νά τ' αναπλάσει μ' ένα καινούργιο σχήμα και μια νέα συγκίνηση.

Δύσκολη άσφαλώς ή προσπάθεια, μά και ή πρόθεσή του έξαιρετικά καλλιτεχνική. Είναι μια έφεση κι' ένας πόθος γεμάτος από λεπτή και καλλιεργημένη προδιάθεση. Ένα άναμφισβήτητο τεκμήριο μιάς ψυχικής όμορφιάς. Συνολικά όμως δε μπορούμε νά πούμε πώς αυτή ή προγραμματισμένη τακτική τής περισυλλογής τών θεμάτων απέδωσε σ' όλα τὰ τραγούδια τὸ ἴδιο αποτέλεσμα. Κι' αυτό βέβαια είναι αὐτονόητο κι' άπ' άλλη σχετική άποψη. Γιατί ὁ κ. Χρυσάνθης μάς μεταφέρειν υποχρεωτικά σε δικές του καλλιτεχνικές προτιμήσεις και σε ύπονοούμενους πάντα συσχετισμούς, με έργα και εικόνες και μουσικές, που μπορεί κάλλιστα ν' άγνοούμε ή και νά μὴν ἔχουμε ὑπ' ὄψει μας. Γι' αυτό τὸν λόγο βρίσκω κάπως δεσμευτικά τὰ πλαίσια πούθεσε ὁ κ. Χρυσάνθης και στὸν ἴδιο τὸν ἑαυτὸ του και στοὺς ἄλλους για τὴν πασίχαρη κι' ἐλεύθερη ἀπόλαυση τοῦ λυρισμοῦ του.

Παραθέτω ένα τέτοιο παράξενοποίημά του με τίτλο «Ένα κομμάτι τοῦ Μουσόρσκυ».

Τριανταφυλλιά στὸν φράχτη της και πάνω άκουμπισμένη,
στὸ χέρι σου κλωνί.

Εἶναι μιά ὥρα κόκκινη κι' ή γῆ ἔναι γεμισμένη
μ' άνθὸ τριανταφυλλί.

Κοιτάμε γύρω ἄν μᾶς κοιτοῦν και πᾶμε άκουμπισμένοι
σ' άνθὸ τριανταφυλλί.

Κλωστή—κλωστή με ὄνειρα ή μπλοῦζα εἶν' γεμισμένη
βασιλικῶ κλωνί.

Λέμε πὼς τάχα θά εἶδαν πὼς πάω άκουμπισμένη
στὸ πιὸ χλωρὸ κλωνί,

μ' ἔρωτα καταπόρφυρο πὼς εἶμαι γεμισμένη
κλωνί τριανταφυλλί.

Καλὲ τί λές; Τους ἄναψα μιά φλόγα άκουμπισμένη
στὸ χέρι σου κλωνί.

Πόσοι από ἐμέ θά κοιμηθοῦν, νομίζεις γεμισμένοι
με φῶς τρανταφυλλί;

Θαῦμα θαυμάτων νά περνᾶς και νᾶσαι γεμισμένη
με φῶς τρανταφυλλί

κι' ὅλος ὁ κόσμος νά κοιτᾶ πὼς εἶσαι άκουμπισμένη
στὸ πιὸ χλωρὸ κλωνί.

Στὰ ποιήματα τοῦ κ. Χρυσάνθη, ἂν θέλετε ν' ἀπολάβετε τὸ μουσικὸ μαγνητισμὸν τοὺς δὲν πρέπει νὰ ζητήσετε μὲ πολλὴ ἐπιμονὴ τῆς ἀπόλυτα ἀκριβῆ τους καὶ συγκεκριμένην ἰδέαν ἢ σημασίαν. Ὁ ποιητὴς λὲς καὶ μεταχειρίζεται τὶς φράσεις καὶ τὶς λέξεις του σὰν ἤχους, σὰν καθαρὰ μουσικὰ μοτίβα ποὺ μὲ τὴν ἀλληλουχίαν καὶ τὴν φραστικὴν τοὺς ἀπηχητικότητα σὲ ξεκολλοῦν κ' ἄβελάν σου, σὲ περιδοῦν καὶ σὲ πᾶν χορεύοντασ σ' ἓνα τρυφερὸ κ' ἀκαθόριστο θάμπος.

Θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ πεῖ, πὼς αὐτὸ ἦταν ὁ σκοπὸς τοῦ σουρρεαλισμοῦ ἢ τῆς λεγόμενης καθαρῆς ποίησης. Τὸ περίεργο ὅμως εἶναι πὼς ὁ κ. Χρυσάνθη δὲν φαίνεται ν' ἀκολουθεῖ θεληματικὰ ἢ ἐνσυνείδητα μιὰ τέτοια θεωρία. Τοῦναντίον τὰ ποιήματά του, στὰ ἐξωτερικά τους τοῦλάχιστο γνωρίσματα, εἶναι αὐστηρότατα παραδοσιακά, μὲ ρυθμοὺς καὶ μέτρα καὶ στροφές καὶ ὁμοιοκαταληξίαι, μὲ στίχους γενικὰ ὑποταγμένους στὴν ἰδέαν τῆς συνειδητῆς, τῆς κλασσικῆς ποίησης. Κ' ἡ ἐσωτερικὴ ἄλλως τε τάση δὲν προδίνεται σὰν σουρρεαλιστικὴ, γιατί ποτὲ δὲ γίνεται ἀντιλογικὴ κ' ἐξωφρενικὴ. Τὰ περισσότερα ποιήματα τῆς συλλογῆς μᾶς δείχνουν τὴν οὐσιαστικὴν του κατεύθυνση, σ' ἓνα ιδεώδες καθαρῆς μορφῆς καὶ ἀπτῆς ἰδέας. Τὸ πράγμα λοιπὸν ἐξηγεῖται, ἂν ἀντιληφθῶμε, πὼς ὁ κ. Χρυσάνθη χωρὶς ν' ἀκολουθεῖ καμιά προδιαγραμμένη τεχνικὴ ἐπαναστατικότητα εἶναι ἀπὸ φύσιν του ἕνας λεπταίσθητος καὶ ταραχώδης ὄραματιστής, ἕνας μουσικὸς τύπος ποὺ ταυτόχρονα βασανίζεται ἀπὸ ἐγκεφαλίσμὸν καὶ ἀγωνιώδη φιλοσοφικότητα.

Δὲν ἔχω δυστυχῶς τὸν ἀπαιτούμενον χώρο γιὰ νὰ παραθέσω μερικὰ τραγούδια ποὺ ξεχώρισαν ἀπ' τὴν συλλογὴν καὶ ποὺ δείχνουν τὴ βαθειὰ ἀρμονία καὶ συνέπεια τῆς ποίησης τοῦ κ. Χρυσάνθη, ὅπως εἶναι π.χ. τὰ ποιήματα, «Φθινόπωρο στὸ Λονδίνο», «Τὸ Σπίτι τοῦ Κήτης», «Ἐπιστροφή»—νοσταλγικὸ τραγούδι γιὰ τὸ γυρισμὸν στὴν Κύπρον—«Τὸ παιδί ποὺ κοιμάται», «Χριστουγεννιάτικο τραγούδι», «Ἠλιοτρόπια» καὶ πολλὰ ἄλλα.

Εἰδικὰ γιὰ τὴν ποίηση ἐνὸς Κυπρίου ποιητῆ δὲ θάδελα νὰ μὴν ἐξετάσω κάπως καὶ τὸ ἐθνικὸ αἶσθημα του, ἔστω κ' ἂν ἐκφράζεται ἢ ἐκδηλώνεται ὄχι μὲ μιὰ ἄμεση μορφή, ὅπως στὸ «Κύπριον Ἄσμα» τοῦ ἄλλου εὐγενικοῦ καὶ θαυμάσιου μέλους τοῦ Παραρτηρήματός μας Κύπρου κ. Ξάνθου Λυσιώτη, μὰ μ' ἓναν ἐξ ἴσου συγκλονιστικὸν καὶ κρυμμένον μυστικὸν τόνον, ὅπως στὴν περίπτωσιν τοῦ κ. Χρυσάνθη. Σὲ πολλὰ τοῦ ποιήματα ὅπως στὸ «Φθινόπωρο στὸ Λονδίνο», στὴν «Ἐπιστροφή» ἰδιαίτερα, μὰ καὶ στὸ ποίημα τὰ «Ἐλγίνειά Μάρμαρα στὸ Βρετανικὸ Μουσεῖον» ἢ στὸ παραπλήσιον «Κυπριακὰ ἔργα στὸ Βρετανικὸ Μουσεῖον» κλείνονται, μυστικοὶ καὶ λεπτότατοι κραδασμοί, μιᾶς ἱερῆς ἐθνικῆς νοσταλγίας.

Δὲ θὰ κλείσω τὸ σύντομον αὐτὸ σημεῖωμα, χωρὶς νὰ παραθέσω ἓνα ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ ποίημά του "Strelitzia Reginae στοὺς kew Gardens", ὅπου βλέπει καὶ θρηνεῖ τὴν σκλαβιά τῶν κλεισμένων ἐκεῖ παραδείσιων φυτῶν κ' ὅπου καταλήγει μ' αὐτὲς τὶς ἐξοχες λυπητερές στροφές:

Δὲν ἔχει ὁ σκλάβος τὸ αἶσθημα τῆς ἀντισμένης ὥρας.

Σταμάτησε ἡ στιγμή,

στὴν πεθαμένην του αἴσθησιν κ' ὁ θόρυβος τῆς μπόρας
εἶν' ἀγνωστὴ φωνή.

Δὲν νοιώθει ἂν ἔστειλε ὁ Θεὸς τὴν ἀνοιξὴν στὴν πλάση,
τί νάσαι ἢ θεμωνιά,

ἢ μουσικὴ ποὺ κελαιδοῦν στὰ διαμαντένια δάση
καὶ στὴν ἀκρογιαλιά.

Γι' αὐτὸ κρατῶ τὴν πίκρα σου καὶ προσπερνῶ μὲ δάκρυ
καὶ μιὰ χρυσοῦλα εὐχή:

ἄς πέσει ὁ χάρος νὰ χαθεῖς παρὰ νὰ ζεῖς σὲ μιὰ ἄκρη
τοῦ σκλάβου τῆ ζωῆ.

ΜΟΥΣΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

ΛΕΩΝΙΔΑΣ ΖΩΡΑΣ

Γεννήθηκε τὸ 1905, καὶ μπορεῖ νὰ πεῖ κανεὶς ὅτι γεννήθηκε «μουσικός». Ἀπὸ μικρὸ παιδί ἡ μουσικὴ καὶ ἡ ποίηση διαπλάθουν τὴ ψυχολογία του. Δέκα ἐτῶν ἄρχισε νὰ γράφει παιδικὰ ποιήματα καὶ θεατρικὰ ἔργα. Χωρὶς νὰ ξερεῖ ἀκόμα μουσικὴ αὐτοσχεδιάζει στὸ πιάνο, καὶ σ' ἓνα μισοσπασμένον πίφερο πού βρέθηκε κάποτε μπροστά του, μουσικὲς φράσεις!

Ἡ ζωὴ τοῦ Λεωνίδα Ζώρα δὲν παρουσιάζεται εὐκόλῃ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ της. Βιοπαλαίει ἀπὸ 13 χρονῶ. Παράλληλα μὲ τὶς γυμνασιακὰς καὶ μουσικὰς σπουδὰς του ἔγινε διαδοχικὰ βοηθὸς φαρμακείου, διορθωτὴς σὲ τυπογραφεῖο, ἑκτακτὸς γραφέας σὲ πρωτοδικεῖο, ὑπάλληλος σὲ μικρὴ ἐκδοτικὴ ἐταιρεία. Οἱ πρώτες μουσικὲς σπουδὰς του εἶναι βιολιού, πού τὶς κάνει στὸ Ὀδεῖο Ἀθηνῶν τὸ 1919, καὶ ἀπὸ τὸ 1920 στὸ Ἑλληνικὸ Ὀδεῖο μὲ τὸν Λομπιάγκο. Διδάσκεται ἀνώτερα θεωρητικὰ ἀπὸ τὸν Καλομοίρη. Παίρνει ἐπίσης μαθήματα τραγουδιοῦ ἀπὸ τὴν κ. Γκίνη στὸ Ἑλληνικὸ Ὀδεῖο, καὶ στὰ ἐνδιάμεσα, ἄλλα θεωρητικὰ, καθὼς καὶ μαθήματα μουσικῆς διευθύνσεως ἀπὸ τοὺς Λαυράγκα, Ριάδη, Μητρόπουλο καὶ Μπουτικώφ. Τὸ 1929 ἀποκτὰ τὸ πτυχίον ἁρμονίας μεῖ ἄριστα καὶ βραβεῖο ἀπὸ τὸ Ἐθνικὸ Ὀδεῖο. Ἀκολουθοῦν τὰ πτυχία ἀντιστιξέως καὶ φούγκας, πτυχίον ἐνορχηστρώσεως καὶ διευθύνσεως ὀρχήστρας καὶ μελοδράματος. Παντοῦ ἀριστεύει. Ἡ φούγκα τῶν ἐξετάσεών του τυπώθηκε ὡς ὑπόδειγμα σχολικῆς φούγκας στὸ βιβλίον «Μορφολογία» τοῦ Μ. Καλομοίρη.

Ὑστερα ἀπὸ τὶς σπουδὰς του στὴν Ἑλλάδα ἔρχονται οἱ σπουδὲς στὸ ἐξωτερικόν, ὅπου πηγαίνει τὸ 1938, μὲ μιὰ ὑποτροφία ἀπὸ τὸ Κασσιμάτειο Κληροδότημα, καὶ μὲ τὴν κρατικὴ ἀποστολὴ νὰ πάει νὰ μελετήσῃ ἐξῶς σχετικὰ μὲ τὴν ὄπερα, ἀφοῦ ἐπρόκειτο νὰ ἰδρυθῇ ἡ Ἑλληνικὴ Λυρικὴ Σκηνή. Ἐφοίτησε λοιπὸν ὁ Ζώρας στὴν Ἀνωτάτη Κρατικὴ Ἀκαδημία τοῦ Βερολίνου. Μελέτησε σύνθεσιν μὲ τοὺς Χέρμαν Γκράμπνερ, Π. Χαίφερ, Μπόρις Μπλάχερ καὶ πῆρε διπλώματα μὲ ἄριστα ἀπὸ τὴν Ἀνωτάτη Κρατικὴ Μουσικὴ Ἀκαδημία Βερολίνου σὲ τρεῖς κλάδους μουσικῆς διευθύνσεως, συμφωνικῆς ὀρχήστρας, χορωδίας καὶ μελοδράματος.

Τὸ 1940 μετακλήθηκε στὴν Ἑλλάδα καὶ διορίστηκε στὴν Ἐθνικὴ Λυρικὴ Σκηνή. Ἐν τῷ μεταξὺ ἀπὸ καιρὸ ὁ συνθέτης εἶχε ἄρμάσει μέσα του. Τὸ 1930 πῆρε ἓνα πρῶτον βραβεῖον σὲ διαγωνισμὸ συνθέσεως τραγουδιοῦ, πού ὀργάνωσε ὁ Ὀργανισμὸς Τουρισμοῦ. Τὸ 1931 πρωτοεκτελοῦνται ἔργα του γιὰ ὀρχήστρα στὴν Ἀθήνα. Τὸ 1933 διευθύνει γιὰ πρώτη φορὰ ὄπερα, τὸ «Δακτυλίδι τῆς Μάννας», τοῦ Καλομοίρη, καὶ οἱ κριτικὲς ἐνθουσιωδέστατα μιλοῦν γι' αὐτόν. Τὸ 1934 δίδεται ἡ πρώτη συναυλία ἔργων του γιὰ πιάνο, τραγούδι καὶ ὀρχήστρα. Τὸν ἴδιον χρόνον ἐκτελοῦνται συμφωνικὰ ἔργα του στὸ ἐξωτερικόν.

Πολυσχιδὴς ἡ δράσις του ἀπλώνεται σὲ πολλὰς κατευθύνσεις. Εἶναι συνθέτης, καθηγητὴς μελοδράματος καὶ μουσικῆς διευθύνσεως, διευθυντὴς ὀρχήστρας ὁ ἴδιος. Πλούσια ξεχύνεται ὅλη ἡ δημιουργικὴ ἐργασία του. Γράφει πολλὰ συμφωνικὰ ἔργα, καθὼς καὶ ἔργα γιὰ πιάνο, γιὰ βιολί, γιὰ τραγούδι. Ἀναφέρω μερικὰ ἀπ' αὐτά: Νυχτιάτικον τραγούδι γιὰ ὀρχήστρα μὲ σόλο βιολοντέλλο, Ἑλληνικοὶ χοροὶ, Μικρὸ ἀρχαϊκὸν Πρελούδιον γιὰ ὀρχήστρα, μιὰ Συμφωνία σὲ τέσσερα μέρη, Φαντασία, κονσερτίνο γιὰ βιολί καὶ ὀρχήστρα ξυλίνων πνευστῶν, сонάτα γιὰ πιάνο καὶ βιολί, ἓνα κουαρτέτο γιὰ ἔγχορδα, τὸ τραγούδι τῆς Ἀποκρήας (βραβευμένον), πολλὰ ἐμβατήρια, ἄλλα τραγούδια, χορωδίες, λαϊκὰ τραγούδια ἅ κατέλλα ἢ μὲ συνοδεία πιάνου ἢ ὀρχήστρας.

Μελετηρὸς, ἐμπνευσμένος, δυναμικός, προσφαίνει τὰ πάντα. Ἀκόμα καὶ ραδιοφωνικὰς διαλέξεις κάνει γιὰ τὴν ἑλληνικὴ μουσικὴ, ὅταν βρίσκεται περαστικός στὸ ἐξωτερικόν. Διευθύνει στὸ ραδιοφωνικόν σταθμὸν συμφωνικὰ ἔργα. Παίζει κυρίως ἔργα ἄλλων Ἑλλήνων συνθετῶν. Διευθύνει καὶ παραστάσεις τῆς Λαϊκῆς Ὀπερας τοῦ Βερολίνου. Τὸ 1946 στέλνεται ἀπὸ τὸ κράτος στὸ Παρίσι νὰ διευθύνῃ τὴν ὀρχήστρα στὴν ἐμφάνισιν τῆς ὁμάδας Πράτσικα, ὅταν ἔγιναν οἱ διεθνεῖς ἑορτὲς τῆς Οὐνέσκο. Ἐπὶ πλέον ὁ κ. Ζώρας εἶναι ἰδρυτικὸν μέλος τῆς Ἐνώσεως Ἑλλήνων μουσουργῶν καὶ μέλος τοῦ Διοικητικοῦ τῆς Συμβουλίου.

Ὁ χώρος δὲ μοῦ ἐπιτρέπει νὰ ἐπεκταθῶ πάνω στὶς διάφορας κρίσεις πού κατὰ καιροὺς ἔχουν γραφθῇ γιὰ τοῦτο τὸν ἐξαίρετον μουσουργόν. Παραθέτω μόνο λίγα

λόγια, από τὰ πιὸ χαρακτηριστικά, ποὺ γράφθηκαν γι' αὐτὸν ἀπὸ τὴ Σοφία Σπανούδη, ποὺ νομίζω καθορίζου, τὴν οὐτότητα τοῦ Λ. Ζώρα: «Εἶναι γεννημένος μουσικός, αὐθόρμητη καὶ εἰλικρινὴς καλλιτεχνικὴ φύσις. Ἡ βαθεῖα μουσικὴ του μόρφωσι τοῦ ἐξασφαλίζει τὸ δικαίωμα νὰ ἐξωτερικεῖ τὶς ἐμπνεύσεις του διαλέγοντας ὁποῖο δρόμο θελήσῃ μέσα στὸ πολυδαίδαλο δίκτυο τῶν δρόμων τῆς σύγχρονης τέχνης.»

Καὶ ἡ κ. Αὔρα Θεοδωροπούλου, ἄλλη ἐκλεκτὴ μουσικοκριτικός, λέει σὲ ἕνα σημειώμά της: «Ὁ Ζώρας δὲν εἶναι αὐτοσχεδιαστής, ποὺ παρουσιάζει εὐκόλα καὶ γλήγορα κάθε μουσικὴ ἰδέα ποὺ γεννιέται μέσα του. Πιστεύει πὼς ἕνας εἶναι ὁ σωστὸς δρόμος γιὰ τὸ μουσουργό: Δουλεῖα μὲ ἐνταση, μὲ αὐτοπειθαρχία, μὲ βίαιο ἐξαναγκασμὸ ἀκόμα τοῦ κεφιοῦ μὲ τὴ δύναμη τῆς θελήσεως γιὰ τὴν κατάχτησι τῆς τεχνικῆς. Γνώση ὅση γίνεταί πιὸ πλατεῖα κάθε μουσικῆς δημιουργικῆς τάσης, ἀπὸ τὶς πιὸ παλλῆς, ὡς τὶς πιὸ καινούργιες, μὲ φανατικὴ προσπάθεια ἀποφυγῆς κάθε δογματικῆς προσήλωσης σὲ ὁποιαδήποτε ἀπ' αὐτές. Δὲ θὰ πῆ ὅμως πὼς ἕνα ἔργο μουσικὸ μπορεῖ νὰ εἶναι δημιούργημα ἐργαστηριακῆς ἐγκεφαλικότητος. Χρειαζέται πρῶτα πρῶτα τὸ θεϊκὸ δῶρο τῆς πηγαίας κι' ἀληθινῆς ἐμπνευσης, ποὺ χωρὶς αὐτὸ δὲ μπορεῖ νὰ εἶναι διώσιμο.»

Ὁ Λεωνίδας Ζώρας ἀποτελεῖ σήμερα ἕναν ἀπὸ τοὺς σημαντικώτερους παράγοντες στὴ μουσικὴ ζωὴ τῆς χώρας μας.

ΛΟΥΛΑ ΠΕΡΩΝΥΜΙΔΟΥ

Α Ν Υ Ψ Ω Σ Η

Ἡ τεθλασμένη γραμμὴ τῶν ὀριζόντων
στὴν τελευταία τῆς ὥρα
ὁ πύρινος κύκλος τῆς καρδιάς
ποὺ πάγωσε,
κι' ὅλα τὰ ὑπόλοιπα
σηματιζοῦνε τὸ μισοτελειωμένο φόντο.

Στὸ σκοτεινὸ βάθος τῶν ἀρχαίων καιρῶν,
πάνω σὲ ἀρχαῖα στόματα
πλαγιάζου. Ἐξαγρυπνισμένες νεράιδες.
Τὸ τραγοῦδι τους
ἀλλοιώθηκε καὶ σχημάτισε
τὴν πρωϊνὴ δρόσο π' ἀνακουφίζει
τοὺς πρῶτα ξυπνημένους ἀνθρώπους.

Δ. ΙΓΕΡΙΝΟΣ

ΕΙΝΑΙ Η ΓΥΝΑΙΚΑ Π' ΑΓΑΠΩ

Τούτη ἡ γυναίκα ποὺ περπατᾷ μόνη της
μὲ τ' ἀθόρυβα βήματα μὲς τὴ νύκτα
πεθαίνει συνεχῶς.
Εἶναι πεθαμένη ζωντανή, τὸ θολὸ μυαλὸ
πηλαλεῖ ἔξω ἀπ' τοὺς τόπους καὶ τοὺς χρόνους
ἐξαῦλωμα.

Πασκίζει κάποτε νὰ κατεβεῖ στὴ γῆ
μὰ ἔχει πάει πολὺ μακρὰ καὶ ξέχασε
ποῦ γεννήθηκε.

Οἱ ἀρμονίες τῶν κόσμων τὴν σκλάβωσαν
χάθηκε στὴν ἀνυπαρξία τοῦ ρεμβασμοῦ
καὶ ξεχάστηκε

στὸ λειψῶνα τῶν παραδείσων τῆς χαρᾶς
μὲς τὴ γαλήνη τῆς ἡρεμῆς ἀπαλωσύνης.
Ζωντανὴ καὶ πεθαμένη,
εἶναι ἡ γυναίκα π' ἀγαπᾷ.

ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΕΥΘΥΜΙΟΥ

ΕΙΣΗΓΗΤΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ ΤΟΥ ΔΕΥΤΕΡΟΥ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΥ ΠΕΖΟΓΡΑΦΗΜΑΤΟΣ Ζ. ΕΥΣΤΑΘΙΟΥ

Ἐκ τῶν τριῶν ἔργων: «Τὰ διηγήματα» τῆς Μέλισσας, «Πορεία στὴν Νύχτα» τοῦ Κώστα Κοράλη καὶ «Στέλια» τοῦ Καλλία, ποὺ ὑπεβλήθησαν στὸ Διαγωνισμό, τὰ διηγήματα τῆς Μέλισσας ξεχωρίζουν ἀμέσως. Δείχνουν πρὸ σοβαρῆ λογοτεχνικῆ συγκρότησι, μιὰ προσπάθεια πέρα ἀπὸ τὸ πρωτόλειο, ἕνα σταθμὸ πέρα ἀπ' αὐτὸ, ἀπὸ τὸν ὅποιον ἀπέχει, βέβαια, ἀκόμα ἡ ὠριμότητα πολὺ, ἀλλὰ ποὺ γι' αὐτὸ τὸ λόγο δὲν παύουν νὰ εἶναι ἀξιοπρόσεχτα.

Δὲν θέλω νὰ ἐκταθῶ σὲ λεπτομέρειες, γιὰτὶ νομίζω πὼς δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ γίνῃ κατὰ τέτοιο. Ὡστόσο γιὰ νὰ κατοχυρώσω σὲ γενικὲς γραμμὲς τὴν κρίσιν μου, αἰσθάνομαι πὼς εἶμαι ἠθικὰ ὑποχρεωμένος νὰ σημειώσω τὰ ἑξῆς:

1) Τὰ «Διηγήματα» τῆς Μέλισσας. Στὸ πρῶτο τῆς διήγημα «Τὰ φῶτα» τὸ κύριο θέμα τῆς εἶναι ἡ ὁρμὴ καὶ ἡ ἐπαναστατικότης ἡ ἀναρχικὴ τῶν νεανικῶν χρόνων καὶ ἰδιαιτέρως ἡ ἰδέα ὅτι ἡ πρώτη αὐτῆ ἀναρχικῆ ἐξοδος ἀπὸ τὸ κλείσιμο καὶ τὸν περιορισμὸ εἶναι ἡ ἠθικὰ ἀνώριμη κατάστασι εὐτυχίας. Πραγματικὴ εὐτυχία εἶναι ἡ κατάπαυσι τοῦ πόθου στὴν ὀλοκλήρωσι, ἡ κατάπαυσι ποὺ μᾶς φέρνει τὴν πρὸ βαθεῖαν ἱκανοποίησι καὶ γαλήνη. Τὸ διήγημα ἔχει συνθετικὰς ἀδυναμίας φανεράς. Ἐνῶ αὐτὸ ποὺ εἶπα πρὸ πάντων ἠθέλε νὰ φανῇ ἀπὸ τὴν πράξιν τοῦ μύθου, ἀφιερώνει τὴς περισσότερες ἐελίδες σ' ἐπεισόδια ἀρκετὰ ἐκκεντρωτὰ ἀπὸ τὸν κύριον σκοπὸ τῆς. Ἀπλώνει πολὺ τὴ σκηνὴ μὲ τὴς ἀνοήσιες γρηῃς μέσα στὸ σπιτί τῆς θείας τῆς ἡρώιδας. Τί χρειαζόνταν ὅλα αὐτά; Δὲ θνήσκωθε μίπως τὸ κλείσιμο στὸ σπιτί ἡ Μαίρη καὶ τὴν ἀνάγκη ἐξόδου στὴ ζωὴ ἂν ἦσαν διαφορητικὰς οἱ παρέες τοῦ σπιτιοῦ; Ἄν τὰ γράφει γιὰ νὰ ἐπιτείνει τὴν αἴσθησι τῆς ἀνάγκης αὐτῆς, ἀντὶ νὰ δώσῃ τόσῃν ἔκτασι ἐξωτερικὴ καὶ περιγραφικὴ πάνω σ' αὐτὸ τὸ στοιχεῖο, θάταν πρὸ ταιριαστὸ στὸ σκοπὸ τῆς νὰ ἐπισημάνῃ τὸν ἀντίχτυπον ποὺ εἶχαν μέσα στὴν ψυχὴ τῆς ἡρώιδας τῆς τὸ κλείσιμο, ὁ χαρακτήρας τῆς θείας τῆς καὶ οἱ παρέες τοῦ σπιτιοῦ. Ἐκτὸς ἀπ' αὐτὸ ἡ διαγραφὴ τῶν χαρακτήρων εἶναι κάπως ἐξεζητημένη. Μὲ ὅσα εἶπα πρὸ πάντων νομίζω πὼς γίνεται καθαρὸ ὅτι ἡ πορεία καὶ ἡ οἰκονομία τοῦ μύθου δὲν εἶναι ἐναρμονισμένη μὲ τὸ θέμα τῆς ὅτι ποὺ ν' ἀποτελοῦνε μαζί μιαν ὀργανικὴ σύνθεσι, ὅπως πρέπει νάβῃ τὸ ἔργο τέχνης. Τὸ βασικώτερον μάλιστα στοιχεῖο τῆς κυρίας ἰδέας, ὅτι ἡ εὐτυχία εἶναι γαλήνη καὶ κατάπαυσι, ὄχι ἀνταρσία, δίνεται στὸ τέλος βεβαιωμένα καὶ ὄχι πειστικά. Δὲν πρόκειται γιὰ σύνθεσι ἀλλὰ γιὰ συρραφὴ ποὺ τὴ σώζει μόνο ὁ αὐτοβιογραφικὸς, ἡμερολογιακὸς χαρακτήρας τῆς ἐκθέσεως τοῦ διηγηματοῦ ὕλικου. Παρ' ὅλα αὐτὰ τὸ διήγημα ἔχει ἀρετὲς ποὺ τὸ σώζουν. Ἐχει ἕνα πυρῆνα ἀλήθειας. Οἱ περιγραφὰς τῆς εἶναι καλὰς σὲ γλώσσᾳ πλούσιᾳ καὶ κάποιες στιγμὰς δυνατὰ. Μᾶς μεταγγίζει τὸν πόθον τῆς κοπέλλας ποὺ κλεισμένη στὸ σπιτί διψᾷ τὴ ζωὴ. Ὁ συμβολισμὸς τῶν φῶτων δίνεται πολὺ ὠραία.

«Τὸ ἔξενον παίδι» καὶ ἡ «Μαρούσα» ἔχουν σὰ θέμα τὴ μητρότητα. Ἐνδιαφέροντα καὶ τὰ δύο. Στὴ σύνθεσι ὑστεροῦν κι αὐτά. Καὶ στὰ δύο ἡ διήγησι ἀπλώνεται χρονικὰ ἔτσι ποὺ οἱ πρῶτες καὶ οἱ τελευταῖες σκηνὲς καλύπτουν μιαν 25ετία. Θὰ μπορούσε νὰ δεχτῆ κανεὶς αὐτὴ τὴν ἀνεση καὶ τὸ ἀνοιγμα τῆς διηγήσεως—ποὺ ταιριάζει πάντως περισσότερο σὲ μυθιστόρημα—ἂν τὸ βάρος τῆς κυρίας ἰδέας μοιραζόταν στὴς σκηνὲς τῆς ἀρχῆς καὶ τοῦ τέλους. Θάχε πολὺ περισσότερὴ δραματικὴ πυκνότης, ἂν δὲν ὑπῆρχαν οἱ πρῶτες σκηνὲς, ἂν ἀρχίζε καὶ στὰ δύο κάπου κοντὰ στὸ τέλος ἡ διήγησι, καὶ τὰ προηγούμενα δίνονταν ἀπὸ μιὰ πείσῃ ψυχικῇ τῶν κυριῶν προσώπων τοῦ διηγήματος. Ὁ μῦθος καὶ τῶν δύο ἐνδιαφέρων. Οἱ ἀρετὲς τῆς φαίνονται καὶ στὰ δύο αὐτὰ διηγήματα ὅπως καὶ στὸ «Λοχαγὸς» περισσότερον ἀπὸ τὸ πρῶτον τῆς: ἡ ἀνάλυσι ἡ ψυχολογικὴ, ἡ περιγραφὴ καὶ ὁ διάλογος, ἡ δουλεμένη γλώσσα, ἡ καλλιέργεια.

Γενικὰ θὰ εἶχα νὰ παρατηρήσω πὼς συλλαμβάνει κυρίως θέματα βασικὰ καὶ καταστάσεις μ' ἕνα γνήσιον αἴσθησι, τῆς λείπει ὅμως ἀκόμα ἡ ἄμεση αἴσθησι καὶ βίωσι τοῦ ἀνθρώπου στὴν τεράστια ποικιλία καὶ διαφορότητά του καὶ κατ' ἀνάγκη ἡ δύναμις ἡ μᾶς δώσῃ συνθετικὰ τὴν τέχνην σὰ ζωὴ καὶ τὴ ζωὴν σὰν τέχνην. Οἱ τύποι τῆς εἶναι ἄπλοιοι: καλοὶ καὶ κακοὶ.

2) Οἱ ἄλλες δύο νουβέλλες τῶν Κώστα Κοράλη καὶ Καλλία εἶναι τελείως ἀνώριμα κατασκευάσματα. Καὶ ὡς μῦθος καὶ ὡς ἔκθεσι. Ἀνώτερον πάντως εἶναι ἡ

«Πορεία στη Νύχτα» από τη «Στέλια». Ἐδῶ πιά καί τὰ θέματα καί οἱ ἄνθρωποι καί ὅ,τι ζοῦν καί σκέπτονται καί λένε καί πράττουν εἶναι ἀπλά μέ-
 χρις ἀφελείας. Κοινόταπα πράγματα, πού λέγονται μέ πόζα. Τό ταλέντο πού ὑ-
 πάρχει εἶναι ἡ πρωτοεφευδική ἀναταραχή, ἐκείνη πού κάνει ὄλους σχεδόν τοὺς ἐφήβους
 νὰ γράφουν ἢ νὰ μποροῦν νὰ γράφουν. Θά μιλοῦσα περισσότερο γι' αὐτὰ—ἀν μέσ'
 ἀπ' αὐτὰ διαφαινόταν καμμιά ὑπόσχεση γιά τὸ μέλλον—ἀν ἤξερα τὴν ἡλικία τῶν
 συγγραφέων. Δὲν ἀξίζει ὅμως τὸν κόπο νὰ ἐπιμείνοι κανεὶς στὴν ἀνάλυση.

Γενική κρίση: Νομίζω πὼς τὸ καλύτερο θάταν νὰ μὴ δοθεῖ ἐφέτος τὸ βραβεῖο
 καί ν' ἀπονεμηθῇ ἔπαινος στὴ Μέλισσα γιά τὰ διηγήματά της.

Λευκωσία, 15 Δεκεμβρίου, 1954.

Ὁ Εἰσηγητὴς
 ΓΙΑΝΝΗΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

Τὰ λοιπὰ μέλη τῆς Κριτικῆς Ἐπιτροπῆς, ἦτοι οἱ κ. κ. Κ. Πιλαβάκης καί Ν.
 Κρανηδιώτης συμφωνοῦν μὲ τὴν κρίσιν τοῦ εἰσηγητῆ καὶ ἀποφασίζουσιν ὁμόφωνα νὰ μὴ
 δοθῇ ἐφέτος τὸ βραβεῖο, νὰ χορηγηθῇ δὲ ὁ ἔπαινος στὰ «Διηγήματα» τῆς Μέλισσας.

Ὁ Εἰσηγητὴς
 ΓΙΑΝΝΗΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

Τὰ μέλη τῆς Κριτικῆς Ἐπιτροπῆς
 Κ. ΠΙΛΑΒΑΚΗΣ
 Ν. ΚΡΑΝΗΔΙΩΤΗΣ

Σ η μ. «Κυπριακῶν Γραμμάτων»: Μετὰ τὴν ἀποσφράγιση τοῦ φακελλιδίου εὐρέθη ὁ-
 τὴ Συλλογὴ «Διηγήματα», ἡ ὑποβληθεῖσα μὲ τὸ ψευδὸνυμο «Μέλισσα», στὴν ὁποίαν ἡ
 Κριτικὴ Ἐπιτροπὴ ἀπένευε ὁμόφωνα τὸν ἔπαινο, ἀνήκει στὴν Ἀλεξανδρινὴ συγγραφέα
 Ντόλλη Νταλκᾶ, πού πήρε τὸν ἔπαινο καί στὸν Α' Διαγωνισμό Διηγήματος Ζ. Εὐσταθίου
 τῶν «Κυπριακῶν Γραμμάτων», πρὸ διετίας.

Σ Τ Ο Χ Α Σ Μ Ο Ι

Ἕνας λαὸς πού ἀρχίζει νὰ φορτῶνει στὸ Θεῖο τὶς φροντίδες του περιμένοντας
 τὴ λύση τους σημαίνει πὼς ἔχασε τὴν πίστη στὸν ἑαυτό του ἀναγνωρίζοντας τὴν
 ἥττα του.

* * *

Ἀπὸ τὸ κρεβάτι τοῦ πόνου ξεπήδησε ὁ γιατρός, ἀπ' τὴν ἀμάθεια ὁ δάσκα-
 λος κι' ἀπὸ τὴ πτώση ἑνός Θεός.

* * *

Ἀπ' ἔσους ὁραματίζονται τὴν ὀλοσχερὴ ἐξάλειψη τοῦ Κακοῦ ἄς ζητήσουμε
 ἕνα Ἱερμία νὰ κλάψει τότε καθισμένος ἀπάνω στὰ ἐρείπια τῆς Νέας Σιών, γιὰτὶ
 σὰ δὲν ἔχουμε ἐναντία σὲ τί ν' ἀγωνιστοῦμε ὁ Ἠθικός Θάνατος δὲ θάνατι μακρὰ.

* * *

Ὁ ἀγῶνας ἐναντία στὸ θάνατο ἀρχίζει εὐτὺς μὲ τὴ γέννηση, ἀνάφελα ὅμως.
 Ἔτσι κάθε φορὰ πού τὰ δυὸ φύλα σμίγουνε δημιουργικά, τ' ἀποτέλεσμα θάνατι ἢ
 γέννα ἐνὸς θανάτου.

* * *

Δὲν εἶναι κανένας μας πού νὰ μὴν ἔχει «λάσπη» μέσα του, διαφέρουμε μονάχα
 στὸ ποσὸ τῆς λάσπης καί στὸ βαθμὸ τῆς προστάξιας πού καταβάλλουμε πρῶτο
 γιὰ περιορισμὸ της καί δεύτερο γιὰ κάθαρση. Οἱ ἥρωες, τραγικοὶ Μάκβεθ ἢ δοξα-
 σμένοι Ἡρακλεῖς, ἀπορριμένοι Ἐωσφόροι ἢ εὐλογημένοι Ἰώβ, εἶναι σύμβολα τέ-
 τοιας πάλης ἐναντία στὴ λάσπη ποῦναι μέσα μας. Τὴ λάσπη αὐτὴ τὴν ὀνομάσαμε
 «Μάγισσες», «Κακία», «Φιλοδοξία», «Πειρασμός». Ἡ τραγικὴ πτώση τῶν μὲν συνε-
 τίζει κι' ὁ φωτοστέφανος τῶν δὲ καλεῖ σ' ἀγῶνες γιὰ τὴν κατάκτηση του. Ὅμως—
 τί κρίμα—μονάχα Λ ί γ ο ι ἀπαντοῦνε «παρῶν».

* * *

Μ' ὄλη του τὴ σοφία ὁ ἄνθρωπος δὲν ἔπαψε νὰ μιμεῖται τὰ ζῶα στὶς διάφορες
 ἐκδηλώσεις του. Στὶς σχέσεις του μὲ τὸ συνάνθρωπό του ἀλλάζει σὰν κάνει κι' ὁ
 χαμαιλέοντας· μία κατάσταση τὴ θολῶνει σὰν καί τὴ στυπᾷ· στὴ δειλία του κάνει
 σὰν καί τὸ τσακάλι πού περιμένει νὰ χορτάσει μὲ τὰ ὑπολείμματα πού ἀφήνει τὸ
 λιοντάρι· στὴ θρασύτητα του προκαλεῖ τὸ Θεῖο σὰν τὸ πεισματάρικο μυλάρι τὸν
 ἀφέντη του.

Ν. ΧΑΤΖΗΓΙΩΑΝΝΟΥ ΚΟΥΡΡΑΣ

ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ

ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΚΑΙ ΠΑΙΔΕΙΑ

Τὸ θέμα τῶν νέων, ποὺ τελευταία ἀπασχόλησε σ' ἓνα στοχαστικώτατο ἄρθρο καὶ τὴ Διεύθυνση τοῦ περιοδικοῦ μας, εἶναι ἐξαιρετικὰ προσφιλές στὴ στῆλη αὐτῆ, ποὺ τὸ ἀντιζυγίζει πάντα με ζωηρὴ ἔγνοια καὶ με σταθερὴ συνείδηση χροῦς.

Οἱ νέοι με τὰ ἐνδιαφέροντα καὶ τὶς ἀποκλίσεις τους παρουσιάζουν ἓνα σωρὸ προβλήματα. Πού, φυσικά, πρέπει νὰ ἐξετάζονται σὲ συνάρτηση πάντα με τοὺς παράγοντες ποὺ τοὺς ἐπηρεάζουν—γενικοὺς καὶ εἰδικούς.

Ἐδῶ στὴν Κύπρον εἶναι, βέβαια, ἑλληνικὴ ἡ μοῖρα. Ὅμως, οἱ ὅροι ποὺ συνθέτουν τὸ περιβάλλον δὲν εἶναι ἀσφαλῶς οἱ φυσικοὶ ἑλληνικοὶ ὅροι. Πέφ' ἀπὸ τὶς φυσικὰς κ' ἐπιμονες ἑλληνικὰς διευκρινίσεις τῆς γῆς μας καὶ τῶν συνειδησέων μας ὁρθώνονται ἄπειρα τεχνικὰ ἐμπόδια καὶ μύριες παγίδες.

Βασικά, ἀπὸ τὸν τόπο μας ἀποσιιάζει ἡ ἐθνικὴ ἐλευθερία κ' ἡ δημοκρατικὴ πραγματικότης. Συνεπῶς οἱ δεσμοὶ τοῦ λαοῦ με τὴν ἐκ τῶν ἄνω ἐπιβαλλόμενῃ πολιτικῇ κατάστασιν εἶναι σχηματικοί. Ἡ κοίτη τοῦ ποταμοῦ τῶν σχέσεων ἔχει κατὰ τὸ παραθαλασσίο. Κι' οἱ ἐπιδορᾶς ποὺ ἀναπτύσσονται ἀπὸ τῆς πλειοῦς τῆς ἐξουσίας φυσικὰ δὲν ἀνταποκρίνονται στοὺς πολιτικούς καὶ πολιτιστικούς προσανατολισμούς τῆς κυριακῆς ἑλληνικῆς συνείδησης πάντα. Συνηθέστατα, μάλιστα, ἀντιμάχονται τὴν πορεία τῶν κυριακῶν στοχασμῶν κ' αἰσθημάτων. Καὶ φροντίζουν νὰ σηνοθετοῦν ἀλλότριες καταστάσεις. Ὅσοι, εἶναι ἡ περὶ πτώση τοῦ γειτονικοῦ μας περιβάλλοντος. (Σχέσεις πνευματικῆς μαζῆ του—ἀλλόλογισσο, ἀλλότροπο, ἀλλόδοξο ὅπως εἶναι—δὲν μποροῦμε ν' ἀναπτύξουμε). Κι' ἀκόμη οἱ ἔξενες μειονότητες ποὺ ἔγουμε στὸ νησί μας—κάποτε ὄχι μονάχα δὲν βαίνουν παράλληλα στὴν πορεία τοῦ λαοῦ μὰ καὶ προβάλλουν προθέσεις ἀντίπαλες. Καὶ σὰν μοιραῖο ὄλων αὐτῶν ἐπισημασμοὶ οἱ δυσκολίες τῆς ἐπαφῆς μας με τὸ φυσικὸ καὶ κέντρο—τὴν Ἑλλάδα. Τὸ ἑλληνικὸ ἔντυπο δυσπρόσιτο (τὸ ἀγγλόφωνο φηνόμενον), ὁ ἑλληνικὸς κινηματογράφος ἀβέσπρος (ὁ ἔξενος διαρκῶς ἀλωρίζει), πολλοὶ ἑλληνικοὶ θίασοι ἀποφεύγουν νὰ παίξουν ἑλληνικὰ ἔργα (ἐνῶ μᾶς πλασά-

ρουν ὅ,τι ἐλαφρὸ τοὺς προσφέρει ἡ ἀγγλοσαξονικὴ καὶ γαλλικὴ πνευματικὴ ἀγορά), τὰ ἑλληνικὰ πανεπιστήμια δὲν ἀριθμοῦν πλὴ πολλὰ περισσότερους σπουδαστὰς ἀπὸ τὰ ἀγγλικά καὶ λοιπὰ ἐθνοπαϊκά, τὸ ἑλληνικὸ κέντρο (ἔξενε, ἀλήθεια, ἀξιολογώτατο θῆμα με τὶς ὑποτροφίες) δὲν κινεῖται πάντα με τὶς προποθουλίες ποὺ ἀπαιτοῦν τὰ πρῶτα...

Λοιπόν, οἰσαστικὰ μένομε με τὴ συνείδησίν μας καὶ τὴ γῆ μας. Πού, φυσικά, ἡ δύναμη κ' ἡ γονιμότητά τους στηρίζεται ἐπάνω στὸ ὄργωμα καὶ τὴν καλλιέργειαν ποὺ τοὺς γάνομε—στὴν περίπτωση τῆς συνείδησης με τὸ φῶς τῆς παράδοσης καὶ τῆς παιδείας.

Ἡ πρώτη, ὡς γνωστὸ, εἶναι μὰ τεράστια δύναμη. Τὸ ὕψος τῆς εἶναι ἀνεξάντλητο. Κ' ἡ ἀκτινοβολία τῆς ἀνεξέλεγκτη. Ἐφ' ὅσον, ὅμως, δὲν ἀναπτύσσεται ἀπὸ μέρους τῆς συνείδησης ἐνεργητικὴ ἀναφορὰ πρὸς τὰ δεδομένα τῆς δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ παρῆμειναι κατάσταση μόνο, με κινδύνους ἀπολειῶν ἡ τελμάτωσης. Ἡ ἀδιάκοπη προσπάθεια τῆς συνείδησης νὰ εἶπὲ τὴν παράδοσιν τῆς τῆς κάθε στιγμῆ, αὐτὸ εἶναι ποὺ καθιστᾷ τὴν τελευταία παράγοντα θαυματουργό.

Συνεπῶς εἶν' ἀπαραίτητη ἡ διαοχῆς συμπαραστάση τῆς παιδείας. Ἄλλωστε, κ' ἂν ἡ παράδοσις χωρὶς παιδείαν μπορεῖ νὰ διατηρήσῃ ἀκέρησις τὶς δυνατότητες τῆς, ἡ παιδεία δίχως τὸ ὕψος καὶ τὴν πλαστικότητα τῆς παράδοσης με κανένα λόγο δὲν εἶναι βιώσιμη. Στὸ κάτο-κάτω πῶς μπορεῖ νὰ βοηθῇ ἀγωγή ἔξω ἀπὸ τὴν πείρα καὶ τὴ γνώσιν τοῦ παρελθόντος! Καὶ πῶς εἶναι δυνατό νὰ μορφώσῃς ἀνθρώπους με στοιχεῖα ξένα πρὸς τὸ κλίμα τους, τὴν ιστορίαν καὶ τὴν ψυχροσύνθεσίν τους. Τὸ κάθε δέντρο στὴ γῆ ποὺ τοῦ ταριάζει φυτεύεται. Καὶ καλλιέργεῖται με βάση τὸν κανόνα ποὺ ὁρθώνει ἡ σχετικὴ πείρα. Τὰ εἰδικὰ θεομοχίπτε κλπ. παραβάλλουν, ἀπλούστατα, τὴ φύσιν καὶ πειραματίζονται. Πράγμα, ποὺ δὲν εἶναι νοητὸ νὰ γίνεται προκειμένου περὶ ἀνθρώπου. Καὶ πολὺ περισσότερο ὁ ἴδιος ὁ ἀνθρώπος (σὰν ἄτομο) δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ τὸ δοκιμάζει γιὰ τὸν ἑαυτοῦ.

Εἶναι, λοιπόν, σὰ νὰ ἀνοῦνται ἑαυτοὺς καὶ σὰ νὰ προδίδουν τὴν ἀνθρώπινην φύσιν ὅσοι ἀπὸ τοὺς νέους, γιατί πῆ-

ραν κάποιον άερα από κάποιες παροδικές επιτυχίες ή άπροσδόκητες προσθήσεις, στρέφουν (οί... μοντέρνοι!) τὰ νώτα πρὸς τὴν παράδοση καὶ ἐκτροχιάζουν τὴ μορφωτικὴ τους φροντίδα ἀπὸ τὸ φυσικὸ δρόμο της.

Δὲν εἶναι καθόλου σωβινοστικὴ ἡ ἔγνοια πού ὑπαγορεύει τὶς σκέψεις αὐτές. Μὰ ἡ ἐκτίμηση τῶν πραγμάτων. Ἐνα βλέμμα στὸν κύκλο τῶν ἀνθρώπων πνευματικῶν καὶ καλλιτεχνικῶν ἐπιτευγμάτων προσφέρει εὐκολότατα τὴ διαπίστωση πὼς δημονορογί μὲ παγκόσμια κ' αἰώνια δικαιώματα στάθηκαν πάντα ὅσοι κατάφεραν νὰ κρατήσουν τὶς ρίζες τους βαθειά καὶ στέρεα στὴ γῆ τους. Τὸ φυσιολογικὸ τους μεγάλωμα (ἔτσι ὅπως τὸ φούντωμα τῶν δένδρων) ἔσμιξε, βέβαια, τὴν πνοή τους μ' ὅλες τὶς αὐρες—μὰ βασικοὶ ζωογόνοι χυμοὶ ἦταν ἐκεῖνοι πού ξεκίνησαν ἀπὸ τοὺς κρουνοὺς τῆς παράδοσης τους. Οἱ ἄλλοι παραμέναν ἀσθενικὰ σαπρόφυτα, ἢ τραγιὰ ἀτοίγαννοι στὶς στέπλες τῶν ἀνυπαρκτῶν ἰδεῶν.

Σ' αὐτὸ, λοιπόν, τὸν τόπο μὲ τὸ ἰδιότυπο περιβάλλον γιὰ νὰ διατηρήσουν ὀρθὴ τὴ συνείδησή τους οἱ νέοι καὶ ἡγῆ τὴ μορφωτικὴ τους φροντίδα ὀφείλουν τὶς δύο μοναδικές δυνάμεις ἀντίστασης καὶ προζοπῆς πού διαθέτομε (παράδοση καὶ παιδεία) νὰ τὶς διατηρήσουν μέσα τους ἑυπνές, στὴν πρόεπουσα ἔνταση καὶ στὰ φυσικά τους πλαίσια. Κι' οἱ νέοι κ' ὅλοι οἱ ἔναντί τους ὑπεύθυνοι.

Γιὰ νὰ μὴ βορθεοῦμε κατόπιν ἐνώπιον ἐρεσιπίων πού κανένας θῆνης δὲ θά ἔχει τὴ μαγικὴ ἰκανότητα ν' ἀποκαταστήσει.

ΦΡ. Π. ΒΡΑΧΑΣ

ΔΙΑΛΕΞΕΙΣ

Ὁ Ἡγούμενος Κύκκου Χαράλαμπος (1821-24) καὶ ὁ χειρόγραφος κώδιξ τῆς ὑπ' αὐτοῦ διαχειρίσεως τῶν οικονομικῶν τῆς Μονῆς Κύκκου.

Τὴν 1ην Δεκεμβρίου ἔγινε στὴ μεγάλη αἴθουσα τοῦ Παγκυπρίου Γυμνασίου ἀπὸ τὸν κ. Κ. Σπυριδάκι ἡ πρώτη ἀνακοίνωση τῆς ἐφετηνῆς περιόδου τῆς Ἐταιρείας Κυπριακῶν Σπουδῶν μὲ θέμα: «Ὁ Ἡγούμενος Κύκκου Χαράλαμπος καὶ ὁ χειρόγραφος Κώδιξ τῆς ὑπ' αὐτοῦ οικονομικῆς διαχειρίσεως τῆς Ἱ. Μονῆς Κύκκου».

Κατωτέρω δημοσιεύομεν περίληψη τῆς ἐξαιρετικῆς ἐνδιαφερόσας ἀνακοίνωσης τοῦ κ. Κ. Σπυριδάκι:

Εἰς τὴν Βιβλιοθήκην τῆς ἱεραῆς Μονῆς Κύκκου διασώζεται χωρτῶς κώδιξ τῆς οικονομικῆς διαχειρίσεως τῶν τῆς Μο-

νῆς ταύτης, ἀνήκων εἰς τὸν Ἡγούμενον Χαράλαμπον, ὁ ὁποῖος διεδέχθη τὸν ἀπαγχονισθέντα τὴν 10. Ἰουλίου 1821 Ἡγούμενον Ἰωσήφ. Ὁ κώδιξ εἶναι ἰδιόχειρος φέρον τὴν ὑπογραφήν τοῦ Ἡγουμενίου, εἰς αὐτὸν ὅπως κατεγράφησαν λογαριασμοὶ καὶ δι' ἄλλης χειρὸς ἀνήκοντες καὶ εἰς προγενέστερα ἢ καὶ εἰς μεταγενέστερα ἔτη.

Αἱ παρεχόμενα ἐν τῷ κώδικι πληροφροῖα ἔχουσιν οικονομικὸν ἐνδιαφέρον, ἀλλὰ πρωτίστως ἱστορικόν, παρέχοντα δὲ αὐτὰ ἐν πάσῃ λεπτομερείᾳ καὶ ἀπυστοιχοῦσι πρὸς ἠριθμημένα δελτία, τὰ ὁποῖα δὲν ἐσώθησαν. Ἐκ τῶν λογαριασμῶν τούτων προκύπτει π.χ. ὅτι ὁ ἀπαγχονισθεὶς Ἡγούμενος Ἰωσήφ εἶχε χρέη πρὸς τὸν Ἐθνομάρτυρα Κυπριανὸν ἀνερχόμενα εἰς 19.953 γρ. Ταῦτα προήρχοντο ἀπὸ κανονικὰς ὀφειλὰς καὶ ἄλλας ἀπαιτήσεις τοῦ Ἀρχιεπισκόπου. Ὅπως δεκνύον καὶ οἱ λεπτομερεῖς λογαριασμοὶ τοῦ Ἡγουμενίου Χαράλαμπου, ἡ θέσις αὐτοῦ πρὸς τὸν Ἀρχιεπίσκοπον ἦτο μᾶλλον ὑποτελής. Πολλὰκις προβαίνει εἰς πληρωμὰς καὶ ἄλλας δαπάνας «τῆ προσταγῆ τοῦ Μακαριωτάτου» δηλ. τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἰωακείμ τοῦ διαδεχθέντος τὸν Ἐθνομάρτυρα Κυπριανόν. Αἱ δαπάναι αὐτὰ ἐγίνοντο τόσον διὰ συνήθεις δοσοληψίας ὅσον καὶ πρὸς τοὺς Τούρκους ἄρχοντας.

Τὸ τελευταῖον τοῦτο σημεῖον εἶναι ἐξαιρετικὸ ἐνδιαφέροντος, διότι ἐκ τῶν λογαριασμῶν τοῦ Ἡγουμενίου Χαράλαμπου προκύπτει ὅτι καὶ ἄλλαι δαπάναι αὐτοβούλως ἐγίνοντο ἢ καὶ διὰ τῆς βίας τῶν κυριακῶν πρὸς ἀποφυγὴν τῶν ἐπιζορημαζόμενων διὰ τοὺς χριστιανούς καὶ τὴν μόνην κινδύνους. Αἱ ὅλαι εἰσπραξίαι τοῦ Ἡγουμενίου Χαράλαμπου εἰς τὸ διάστημα τῆς τριετοῦς διαχειρίσεως ἀνήλθον εἰς 147.318 τουρκικὰ γρόσια, αἱ δὲ εἰσπραξίαι εἶναι μόνον 120.666 τουρκικὰ γρόσια. Πᾶσα κίνησις τοῦ Ἡγουμενίου συνδεδεῦται ὑπὸ πληρωμῆς σημαντικοῦ ποσοῦ εἰς τὸν ἕνα ἢ εἰς τὸν ἄλλον ἀγῶν ἢ ἐφένδην, τοὺς δούλους καὶ τοὺς ἀκολουθούς τον. Οὗτο ἀναφέρειται πλὴν ἄλλων πολλῶν ἡ καταπληκτικὴ πληροφροῖα ὅτι ὁ Ἡγούμενος Χαράλαμπος ἐπλήρωσε 2000 γρ. εἰς τὸν δῆμον τὸν ἐκτελέσαντα τὸν ἀπαγχονισμόν τοῦ προκατόχου τον Ἰωσήφ, τὴν πληρωμὴν δὲ ταύτην οὗτος χαρακτηρίζει ὡς ἀδιοσληρομὴν, ἢ ὁποῖα, ὡς λέγει, ἐπῆγεν εἰς τὰ χαμένα. Τὸ ποσὸν τοῦτο διὰ τοὺς τότε χρόνους ἦτο τεράστιον, — ἀφοῦ ὅπως ἄ-

ναγράφει, 1 ὄκα καφές ἐτιμᾶτο 3 γο., 10 πετινάκια 2 γο. καὶ 10 παρ.— Ἐπίσης μᾶς πληροφορεῖ ὅτι ἐπλήρωσε τοὺς συνοδούς του εἰς τὸ Μοναστήριον, ἐκείνους, οἱ ὅποιοι τὸν ἐβοήθησαν νὰ φύγῃ ἀπὸ τὸ Σεράγιον τὴν 10. Ἰουλίου, ἐκείνους, οἱ ὅποιοι τὸν ἐβοήθησαν νὰ ἐξαγάγῃ ἐκ Λευκωσίας τὰ πολύτιμα κειμήλια τῆς Μονῆς καὶ τὰ μεταφέρει εἰς Λάρνακα κ.λ.π.

Αἱ σημειώσεις τοῦ Ἡγουμένου Χαρολάμπου περὶ τῶν δαπανῶν τῆς 10. Ἰουλίου 1821 εἶναι τὸ ἀθηναιζότερον γραπτὸν μνημεῖον, τὸ ὁποῖον μᾶς διεσώθη εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἀπὸ τὰς ἡμέρας τῶν τραγικῶν γεγονότων, μᾶς πληροφορεῖ δὲ ὅτι αἱ δωροδοκίαι καὶ αἱ πληρωμαὶ πρὸς τοὺς ἀγάδες καὶ τοὺς ἐφέντηδες ἤρχισαν ἤδη ἀπὸ τῆν πρώτῃν ἡμέραν (10. Ἰουλίου). Φαίνεται ὅτι ὁ Χαρολάμπος διεδέχθη τὸν ἀπαγωνισθέντα Ἰωσήφ ἀμέσως ὑπὲρ τῆς ἐπιταγῆς, ὅπως ἐγένετο καὶ μὲ τὸν νέον Ἀρχιεπίσκοπον καὶ τοὺς νέους Μητροπολίτας. Ὡς γνωστόν, μόλις τὴν 17. Δεκεμβρίου 1821 ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἰωακείμ ἐχειροτονήθη, καὶ συνεπῶς ὁ Χαρολάμπος πολεῖ νὰ ἐγίνετο κανονικῶς Ἡγουμένος μετὰ τὴν ἡμερομηνίαν ταύτην. Ὑπογράφει ὅμως ὡς τοιοῦτος ἀπὸ τῆς 10. Ἰουλίου 1821. Εἰς τὴν χειροτονίαν τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἰωακείμ ὁ Ἡγουμένος Χαρολάμπος παρέστη προσωπικῶς καὶ ἔδωκε μάλιστα εἰς τὸν δίσκον 1 θενέτικον. Αἱ σχέσεις του πρὸς τὸν Ἀρχιεπίσκοπον καὶ τοὺς Μητροπολίτας εἶναι ἀγαθαί, ἐκκληροῖ δὲ τὰς ἐντολάς τοῦ πρώτου περὶ πληρωμῶν μετὰ προθύμιας. Πάντας τοῦτους ἐφιλοξένει εἰς τὴν Μονὴν καὶ τὸ Μετόχιον ὁ Ἡγουμένος καὶ ἐδέχεται πρὸς ἱερουργίαν. Ὅτι ταῦτα εἶχον κλεισθῆ μετὰ τὰ τραγικὰ γεγονότα καὶ ἐπανανοίχθησαν διὰ βασιλικοῦ διατάγματος, ὑπὸ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου, ὁσαύτως μᾶς πληροφορεῖ ὁ κώδιξ τοῦ Ἡγουμένου Χαρολάμπου. Ἀλλὰ τοῦτο ἐπρόζαλεσε, ὡς προκίπτει ἐξ αὐτοῦ, τὴν δυσανασχετίαν τῶν Τοῦρκων.

Εἰς τὸν κώδικα περιλαμβάνεται καὶ κατάλογος τῶν πολυτίμων κειμηλίων τῆς Μονῆς Κύκκου, τὰ ὁποῖα παρεδόθησαν εἰς τὸν Ἀρχιεπίσκοπον. Ταῦτα ἐλύθησαν βραδύτερον πρὸς πληρωμὴν χρῶδων πρὸς τοὺς Τοῦρκους κυρίαρχους. Ἐλάχιστοι ἐπεστράφησαν εἰς τὴν Μονὴν, ὡς σημειοῦται ἐν τῷ κώδικι. Ἐπίσης ἄλλος κατάλογος τιμαλφῶν σημειοῦται, παραδοθέντων εἰς τὸν πρόξενον Περιοιτάνην εἰς Λάρνακα. Οἱ κατάλογοι οὗτοι εἶναι ἀπὸφοροι τῶν ὑπὸ Γ. Κηριάδου ἀναγρα-

φομένων κειμηλίων τῆς Μονῆς τῶν παραδοθέντων εἰς τὸ Σεράγιον καὶ τὰ ὁποῖα ἦσαν πολυτιμότερα. Αἱ σχέσεις πρὸς τὸν πρόξενον Περιοιτάνην ἦσαν πολὺ στεναί, ἐξετείνοντο δὲ καὶ εἰς οἰκονομικὰ καὶ ἐμπορικὰ δόσοληφια. Ἐκ τῆς μελέτης αὐτῶν εἶναι δυνατόν νὰ προκίψωμεν ἐνδιαφέροντα στοιχεῖα ὅσον ἀφορᾷ τὴν οἰκονομικὴν κατάστασιν τῆς Κύπρου κατὰ τοὺς τότε χρόνους.

Ὁ Ἡγουμένος Χαρολάμπος ἐκλήθη νὰ καταλάβῃ τὸν Μητροπολιτικὸν θρόνον Κερυνείας τὴν 7. Ἰουνίου 1824, ὅτε ὁ πρῶτος Μητροπολίτης Λαμασιηνός ἀνήλθεν εἰς τὸν Ἀρχιεπισκοπικὸν θρόνον τῆς νήσου. Εἰς τὴν νέαν του θέσιν παρέμεινε ὁ Χαρολάμπος ἐπὶ 20 ἔτη μέχρι τοῦ θανάτου του ἐπισυμβάντος τῷ 1844. Κατὰ τὴν περιόδον ταύτην μετέσχε πάσης κινήσεως, τῆς ὁποίας ἠγοῦντο οἱ Ἀρχιεπίσκοποι Λαμασιηνός καὶ Πανάρετος, ὡς μᾶς πληροφοροῦν ἐγγράφα κατακεχωρισμένα εἰς τὸν Κώδικα Α' τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Κύπρου. Ἰδίως μετέσχε ὁ Μητροπολίτης Χαρολάμπος τῆς μεγάλης Γενικῆς Συνελεύσεως ἐν τῇ Ἀρχιεπισκοπῇ τῷ 1830 ἐπὶ Ἀρχιεπισκόπου Πανάρετου, ἡ ὁποία ἀπεφάσισε τὴν ἴδουσαν Δημογεροντίαν ἐν τῇ νήσῳ. Μετέσχε ἐπίσης βραδύτερον ἀποστολῆς εἰς Κωνσταντινούπολιν πρὸς λύσιν διαφορῶν τοιαύτων ζητημάτων.

Ὁ Ἡγουμένος Κύκκου Χαρολάμπος καὶ μετέπειτα Μητροπολίτης Κερυνείας Χαρολάμπος δὲν εἶναι πάντως ἐξαιρετικῆ φυσιογνωμία. Διὰ τοῦ Κώδικος ὁμοῦ, τὸν ὁποῖον μᾶς κατέλιπε, μᾶς διαφωτίζει εἰς σημαντικὸν βαθμὸν τὴν λίαν σκοτεινὴν περιόδον τῶν τραγικῶν ἐν Κύπρῳ γεγονότων τοῦ 1821 καὶ τῶν ἀμέσως ἐπομένων χρόνων. Ὁ χειρόγραφος Κώδιξ του ἀποτελεῖ πολυτίμον ἱστορικὴν ἀθηναιζικὴν πηγὴν πρὸς συμπλήρωσιν τῶν μέχρι τοῦδε περὶ αὐτῶν ἱστορικῶν γνώσεών μας.

Τὸ πλήρες κείμενον τῆς ἀνακοίνωσος τοῦ κ. Κ. Σπυριδάκι θὰ δημοσιεῖται στὸν προσεχῆ τόμον τοῦ Δελτίου τῆς Ἐταιρείας Κυπριακῶν Σπουδῶν.

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

Ἐπετηρὶς Ἐταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν. Ἔτος ΚΓ'. Κανίσκιον Φαίδωνι Ι. Κοινοῦλέ, Σοῦ Ἀθήνα 1953, σ. 73 + 730.

Ἐνας ἐπιβλητικὸς τόμος ἐξ 766 σελίδων ἀποτελεῖ τὸ κανίσκιον 16 ξένων καὶ 54 Ἑλλήνων ἐπιστημόνων συναδέλφων,

μαθητῶν, φίλων καὶ ὁμοτέχνων ποικίλων εἰδικότητων, οἱ ὁποῖοι ἔσπευσαν ἀπὸ περὶ τῶν νὰ συνεργασθῶσιν» εἰς τὸν ἀφιερωματικὸν τοῦτον τόμον διὰ νὰ τιμηθῇ ὁ γερατὸς καθηγητῆς καὶ ἀκαδημαϊκός, σοφὸς δὲ βυζαντινολόγος Φαίδων Ι. Κουκουλῆς.

Τὸ ἔργον τοῦ καθηγητοῦ Φαίδωνος Κουκουλῆ ἐξήλθε πρὸ καιροῦ τῶν ὁρίων τῆς Ἑλλάδος τὸ δὲ τελευταῖον μνημειῶδες σύγγραμμά του εἰς πέντε τόμους «Βυζαντινῶν βίος καὶ πολιτισμὸς» εἶναι ἀπὸ τὰ βιβλία τὰ ὁποῖα ἀφήνον ἐποχὴν. Ἡ συγγραφικὴ του δρασίς ἐκτείνεται ἐπὶ ἡμῖν ἀκριβῶς αἰῶνα ἀπὸ τοῦ 1905—1954, πόση δὲ ὑπέρξεν ἡ φιλοπονία του κατὰ τὰ πενήτηκοντα ταῦτα ἔτη ἀντιλαμβάνεται κανεὶς ἐὰν κοιτάξῃ τὴν λεπτομερῆ βιβλιογραφίαν τῶν ἔργασίων του, 235 τὸν ἀριθμὸν, τὴν ὁποίαν παρέθεσεν ὁ καθηγητῆς Νικόλαος Τομαδάκης εἰς τὸν παρόντα ἀφιερωματικὸν τόμον σ. κα'—λγ'.

“Ὅσον ἀφορᾷ τώρα τὰς ἐβδομήκοντα δημοσιευμένας ἐν τῷ τόμῳ μελέτας θὰ ἦτο δύσκολον νὰ κάμωμεν ἰδιαίτερον μνείαν μᾶς ἐκάστης ἔστω καὶ δι' ὀλίγων, διότι θὰ ἐχρειαζόμεθα πολλὰς σελίδας τῶν «Κυπριακῶν Γραμμάτων». Ἀπλῶς ἀρκοῦμεθα ν' ἀναφέρωμεν μερικὰς, αἱ ὁποῖαι παρουσιάζουν γενικότερον ἐνδιαφέρον, ὅπως ἡ τοῦ Α. Δ. Κεραμοπούλου, ὁ Στράβων καὶ οἱ Βλάχοι τῆς Πίνδου, τοῦ S. S. Hoffmann, Papsi und Patriarch unter Kaiser Manuel I. Komnenos, τοῦ Α. Γ. Μέγα, Ὁ Μιχαὴλ Ψελλὸς ὡς λαογράφος, τοῦ Σπ. Μαρτινάτου, Τὸ πρῶτον φῶς ἐκ τῶν μνημείων τῆς Κρητομνηναϊκῆς γραφῆς, τοῦ Α. Σ. Ἀμειζάντου, Ἡ κωνοὶ τῶν κληρικῶν καὶ μοναχῶν κατὰ τὸ κανονικὸν δίκαιον τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, τοῦ Ι. Κ. Βουρβέρου, Ἀνθρωπισμὸς καὶ Χριστιανισμὸς τοῦ R. M. Dawkins, The World Below in Greek Folktales, τοῦ Δ. Α. Πετροπούλου, Ἡ θανάτωσις δι' ἀνασκολοπιμοῦ κατὰ τὴν Τουρκοκρατίαν, τοῦ Κ. Ρωμαίου, Ἡ «Κόκκινη Μηλιά» τῶν ἐθνικῶν μας θούλων κ.ά.

Εἰς τὸν τόμον δημοσιεύονται καὶ τρεῖς μελέται ἀφορῶσαι τὴν Κύπρον ὑπὸ τριῶν Κυπρίων ἐπιστημόνων, τοῦ Κ. Σπυριδάκι, Κυπριακὰ τοπωνύμια παρὰ Λεοντῆ Μαχαιρᾶ, τοῦ Ν. Χ. Κονοῆ, Παροιμίαι καὶ παροιμιώδεις φράσεις εἰς τρία μνημεία τῆς Κυπριακῆς διαλέκτου καὶ τοῦ γράφοντος, Αἱ παραστάσεις τῶν

κολαζομένων εἰς τοὺς βυζαντινοὺς καὶ μεταβυζαντινοὺς ναοὺς τῆς Κύπρου.

Ὁ τιμώμενος καθηγητῆς ἐγεννήθη ἐν Ἐρμούπολει τῆς Σύρου τὸ 1881, ἀπερρέτησεν ἀπὸ τοῦ 1911 μέχρι τοῦ 1931 εἰς τὸ Ἰστορικὸν Λεξικὸν ὡς συντάκτης καὶ διευθυντῆς, ἀπὸ δὲ τοῦ 1931—1951 ὡς καθηγητῆς τοῦ Δημοσίου καὶ Ἰδιοκτητοῦ Βίου τῶν Βυζαντινῶν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν. Παρ' ὅλον ὅτι ἄγει σημερον τὸ 73ον ἔτος τῆς ἡλικίας του ἐξακολουθεῖ νὰ ἐργάζεται μετὰ ζήλου καὶ ἐντάσεως, τὴν ὁποίαν θὰ ἐξήλεον καὶ ἐπιστήμονες κατὰ πολὺ νεώτεροί του. Ὁ Φαίδων Κουκουλῆς θὰ παρομφεῖν εἰς τὰ Ἑλληνικὰ Γράμματα μίαν ἐπιβλητικὴν μορφήν καὶ εἰς τὰ Πανεπιστημιακὰ Χρονικά τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς ἕνας τῶν περιφημῶν διδασκάλων τῆς.

Κ. Π. ΧΑΤΖΗΓΕΩΡΓΑΝΟΥ

Κλυδίου Μαρτίνα: «Νοσταλγία». Ἀθήνα, 1953, σ. 113.

Ὁ κ. Κλ. Μαρτίνα ἔγραψε ἕνα μικρὸ ὁδοιπορικὸ — ὁδοιπορικὸ στὴν ἰδιαιτεροῦ τῶν Θεσσαλικῆ πατιοῖδα, καὶ ὁδοιπορικὸ στὴ χώρα τῶν ἀναμνήσεων. Γι' αὐτὸ ἡ νοσταλγία χειρίζεται ἀπὸ κάθε σελίδα καὶ ἀπλώνεται μέσα στὸν ἀναγνώστη σὰ γλυκὸ δηλητήριο ποὺ δὲν μπορεῖς νὰ τοῦ ἀντισταθεῖς. Μιὰ γλυκεῖα μελαγχολία διαποτίζει τὴν ἀφήγησιν, ποὺ ὅσο βυθίζεται στὶς ξεχασμένες θάλασσες τοῦ παρελθόντος τόσο καὶ γίνεται καὶ πὸ ναυοριστική. “Ὅμως, σὺνχρᾶ τιναζόμεστε μαζὶ μὲ τὸν ἀφηγητὴ ἀπὸ τὰ δυνατὰ κύματα τῆς ἐνδοσκοπήσεως καὶ τῆς ἐξομολογητικῆς διάθεσῆς του, καὶ μοιραζόμεστε τὴν πίκρα του γιὰ χαμένες χαρὲς, γιὰ μὴ κερδισμένες ἀπολαύσεις ποὺ δὲν πῆρε ἢ δὲν τόλμησε νὰ πραγματοποιήσει. Εἶναι μιὰ ἀγωνία ποὺ πάει νὰ γίνῃ ἀγχος, ἕνα μαράζι ποὺ ἀναλύεται σὲ λυγμό, γιατί δὲν ὑπάρχει πιά νόημα στὸν ἀγῶνα, δὲν ὑπάρχει τέρμα στὴν προσπάθεια — ἢ καλύτερα, μάταιη εἶναι ἡ προσπάθεια πιά γιὰ ἐπιβόρθησιν. Ἡ νοσταλγία, ποὺ ἦταν τὸ κίνητρο γιὰ τὸ ταξίδι, ὑποχωρεῖ στὴν ὀδυνηρὴ πραγματικότητα τοῦ τώρα, καὶ ἀντὶ λύτρωσιν φέρνει τὸν πανικό. Ἡ νοσταλγία ἐνδίδει στὴ ζωὴ, σκεπάζεται ἀπὸ τὴν πίκρα τῆς ἀνανανοποίητης ψυχῆς καὶ χάνεται — ὅσο ποὺ νὰ ξαναξυπνήσει, ἐφιαλτικὴ πάλι καὶ ἀγωνη.

ΚΩΣΤΑΣ ΠΡΟΥΣΗΣ

Ἄγγελικῆς Γκούρα: «Ο Ἐμπορος». Μυθιστόρημα. Ἐκδόσεις Μανωλῆ, Ἀθήνα 1952, σ. 154.

Ὁ «Ἐμπορος» τῆς δ. Α. Γκούρα εἶναι μιὰ ἠθογραφία τῆς παλιᾶς σχολῆς μετὰ γυναικὲς ὡς κύρια πρόσωπα. Στὸν τίτλο ἤρως φαίνεται ὁ «Ἐμπορος», ὁ Γιώργης, στὴν πραγματικότητα ὅμως ἀκούμε τῆς γυναικᾶς τοῦ Ἑλένης καὶ τῆς κόρης του Μαργαρίτας τὴν ἱστορία. Μιὰ ἀπλοϊκὴ ἀφήγηση γιὰ ἀπλοϊκοὺς ἀνθρώπους τοῦ παιδεύοντα νὰ φτιάξουν τὴ ζωὴ τους μέσα στὸ δύσκολο περιβάλλον τοῦ χωριοῦ, ξετυλίγεται μετὰ τὰ γνωρίσματα μπροστὰ στὰ μάτια μας χωρὶς ν' ἀφιίνει τίποτε στὸ πέρασμά της. Βλέπουμε τὴν ἐπιφάνεια μονάχα, γιατί οὔτε γίνεται κἀν προσπάθεια γιὰ κάποια διεύρυνση στὸν ψυχικὸ κόσμον τῶν προσώπων. Καταγράφονται μόνο γεγονότα, μετὰ τὴν ἴδια ξηρότητα ποὺ καὶ ὁ «Ἐμπορος» καταγράφει πρὸ χειρὸς στὰ βιβλία του τὶς ἀγορὲς καὶ τὶς πωλήσεις του. Λεῖπει ἡ ἀτμόσφαιρα ποὺ θ' ἀποτελοῦσε τὸ φόντον τῶν προσώπων καὶ τῶν γεγονότων καὶ θὰ τὰ ἔκανε πειστικὰ γιὰ τὴ ζωὴ καὶ γιὰ τὴν τέχνη τοῦ λόγου ἢ ὑποβλητικὰ μετὰ τὴν τέχνη τοῦ λόγου. Τὰ πρόσωπα μοιάζουν ὅσων ψεύτικα, φτιαχτά, ἀψυχα, ἑτεροκίνητα, καὶ ὅταν ἀκόμη δίνουν τὴν ἐπίφασιν μιᾶς ἐπόδυνης καὶ ἀγωνισμένης δράσης — καὶ ἔτσι καὶ τὰ γεγονότα μένουσιν ἑξοκέματα καὶ ἀδικαιολόγητα. Βέβαια ἡ ἱστορία τελειώνει ὡς πρὸς τὰ παραμυθία μετὰ happy end: «Ἔτσι ἀροαβωνιάστηκε ἡ κόρη τῆς Ἑλένης Ρόντη χωρὶς προίκα καὶ ἀφοῦ διέλυσε καὶ ἕναν ἄλλον ἀροαβωνία». Ἀπλοϊκότητες, δηλαδή.

Τὸ ὕψος — ἀν μὴ ποῦ νὰ μιλήσει γιὰ «ὑψος» γιὰ τὸ πρῶτον οἷσμον λέξεων στὸ χωρὶ — εἶναι τσατατσούλιον, ἄπνο, χωρὶς δύναμιν καὶ χάριν, διζώνητο καὶ ἀπρόσεχτο σὰ μαθητικὸ γράμμα. Στίξη ἄβλα, καὶ διαφύση παραγραφῶν ἀθλιώτερη. Καὶ τόσα τυπογραφικὰ λάθη, Θεέ μου!

ΚΩΣΤΑΣ ΠΡΟΥΗΣ

Δέσποινας Πατρινοῦ: «Δανάη Βράϊλα». Μυθιστόρημα. Ἀθήνα 1953, σ. 214.

Ἡ «Δανάη Βράϊλα» εἶναι τὸ πρῶτον ἔργον τῆς δ. Δέσποινας Πατρινοῦ. Κ' εἶναι μιὰ πολὺ καλὴ ἀρχή. Δὲν ἀφργείται ἀκόμη ἄνετα, οὔτε μογεῖ νὰ συνθέσει μιὰ μεγάλη ἱστορία παρουσιάζοντας τὰ ὄμοια τῆς μόνου μέρους καὶ παραλείποντας τ' ἀσίμωτα, ὅμως ἔξοι νὰ πάροει τὴν ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου καὶ νὰ τὴν

παρουσιάσει μετὰ ἀπὸ τὶς πράξεις, τὶς σκέψεις καὶ τὶς ἐπιθυμίες του. Βλέπει τὴν τραγωδία ποὺ ἐμεῖς κάνουμε τὴ ζωὴ μας, καὶ τὴ ζωγραφίζει πειστικὰ σ' ὅλον τὸ θλιβερὸν καὶ πειστικὸν τὴν κλοπὴν — τὴ ζωγραφίζει μετὰ κατανόησιν, μετὰ πόνον καὶ ἀπλότητα.

Ἡ κυρία Θεώνη, ἡ θεία Ρωξάνη καὶ ὁ Σόλων κάνουν τὴ ζωὴ τῆς Δανάης καὶ τῆς Ἄνας ἀβίωτη. Τὶς τυραννοῦν μωπικὰ, ἐπιβατικὰ, ἐκδικητικὰ — καὶ ἄς μὴ τοὺς φταῖνε αὐτὲς σὲ τίποτα — τὶς τυραννοῦν ἀνόητα, χωρὶς οἱ τρεῖς ἄκωρον διζυτῶντες νὰ κερδοῦν τίποτε πραγματικὰ ἀπὸ τὴ σκληρὴ τους συμπεριφορά. Μάταια προσπαθοῦν δευτὰ ν' ἀντιδρῶσιν γιὰ λίγη χαρὰ, γιὰ λίγο φῶς ἢ Δανάη καὶ ἡ Ἄνα. Οἱ ἀγγέλαιοι δεσμοφύλακες τὸν τὶς ἐκμηδενίζουν. Γιὰ ποῖο λόγο;... Ἀπάντηση δὲν ὑπάρχει! Ὅταν ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου διαστρεβλωθεῖ, δὲν μπορεῖ πᾶν νὰ ξεχωρίσει αἰτίες καὶ ἀποτελέσματα, τὸ ἄσπρο ἀπὸ τὸ μαῦρον, τὸ φρικτὸ ἀπὸ τὸ ἀφύσικον: ἡ ζωὴ γίνεται κόλαση καὶ γιὰ τὸν ἴδιον καὶ γιὰ ὅσους πληρώνουνε γι αὐτὴ μετὰ τὸ ἴδιον τους τὸ αἷμα...

Ἡ δ. Πατρινοῦ βρίζεται σὲ καλὸ δόμον. Ἐχει πείρα ζωῆς, φαίνεται, ἔχει ἀγάπην στὸν ἀνθρώπον καὶ ἔξοι νὰ βλέπει βαθιὰ στὶς ἀτομικὰς ψυχὰς. Τῆς λείπει ὁμοῦ ἡ τεχνικὴ ποὺ ἀναπλάσει μετὰ τὸν ἀφηγηματικὸν λόγον μιάν ἱστορία στὰ καιρία καὶ στὰ κύρια της. Ἡ ἀνάλυση καὶ ἡ σύνθεσις δὲν ἰσορροποῦνται. Αὐτὰ ἄμως θὰ ὀρθοῦν μετὰ τὸν καιρὸν καὶ τὴν ἄσχησιν. Ἡ «Δανάη Βράϊλα» ὅσον πρῶτον ἔργον εἶναι πολὺ ἀξιολογώμενον.

ΚΩΣΤΑΣ ΠΡΟΥΗΣ

Ἀντιγόνης Μεταξά: «Ἡ Ἐφημεριδοῦλα τῆς Θείας Λένας».

Ἐχοι μπροστὰ μου τὰ 9 πρῶτα τεύχη τῆς «Ἐφημεριδοῦλας τῆς Θείας Λένας» ποὺ ἐκδίδει ἀπὸ τὸ Δεκέμβριον καθὲς δεκαπέντε μέρες στὴν Ἀθήνα ὁ γνωστὸς γιὰ τὶς ὀραμῶτατες παιδικὰς ἐκδόσεις του Οἶκος Ν. Ἀλιωτίου καὶ Γιού, διευθύνει ἡ καὶ Ἀντιγόνη Μεταξά, καὶ εἰζογραφεῖ ὁ ἔξογράφος καὶ Κ. Α. Καριωτάκης. Εἶναι χαρὰ τοῦ ματιοῦ καὶ τῆς ἀφῆς ἢ ἐκδοσις αὐτὴ, ἀλλὰ προπάντων χαρὰ τοῦ μυαλοῦ καὶ τῆς ψυχῆς — καὶ πιστεῖν πὺς θὰ εἶναι χαρὰ ἀτέλειστη στὰ παιδιὰ ποὺ θὰ ἔχουνε τὴν καλὴν τύχην στὰ πέσει στὰ χεῖρα τους ἢ «Ἐφημεριδοῦλα». Παραμυθία, διηγηματάρια, ἱστοριοῦλες, ἐπιστολὲς, ποιήματα, παιχνίδια, μουσικὴ, ἀστεία — ὅλα γραμμένα ἀπλὰ

καὶ φράσι, τέρπον καὶ διδάσκουν, διασχεδάζουν καὶ μορφώνουν, μὲ τὸ περιεχόμενον καὶ τὴ μορφὴ τους. Ἡ ταξινόμηση τῆς ποικίλης κ' ἐνδιαφέρουσας ὕλης εἶναι ὑποδειγματική, ἡ εἰκονογράφηση πλούσια καὶ καλαισθητή, κ' ἡ ἐχτύπωση καλλιτεχνική. Ἰδιαιτέρα ἀξιοπρόσεχτος εἶναι ὁ ψυχολογημένος τρόπος πὸν παρουσιάζονται ζωντανὰ τὰ ἱστορικά θρησκευτικά, γεωγραφικά καὶ λαογραφικά θέματα, καθὼς κ' οἱ εἰκονογραφημένοι μῦθοι τοῦ Αἰσώπου. Ἡ κ. Μεταξά, μὲ τὴν ἀπεραντὴν ἀγάπην τῆς στοᾶ καὶ τὴς μοναδικῆς ἰκανότητές τῆς στὴν παιδικὴ καλλιέργεια, ἔδωσε καὶ πάλι μιὰ λαμπρὴ παιδικὴ ἐκδοσὴ πὸν ἀποτελεῖ τίτλο τιμῆς γὰρ τὴν Ἑλλάδα—καὶ μπορεῖ ἄξια ν' ἀναμετρηθῆ μὲ ὅ,τι καλύτερο ἔχουν στὸ πεδίο αὐτὸ καὶ ξένες πλοῦσιες καὶ προηγμένες χώρες. Ἡ «Ἐφημεριδοῦλα» δὲν πρέπει νὰ λείπει ἀπὸ κανένα ἑλληνικὸ σπίτι μὲ παιδιά. Εἶναι χαρὰ Θεοῦ γιὰ τὸ παιδί.

ΚΩΣΤΑΣ ΠΡΟΥΣΗΣ

Γερ. Σπαταλά: Ἡ τονικὴ στιχογραφία,—στιχογραφία ἀρχαία Ἑλληνική. Ἀθήναι 1952.

Ὁ κ. Γερ. Σπαταλάς, ἀπὸ τοὺς ὀλίγους σχετικῶς συγχρόνους Ἑλληνες λογοτέχνες, πὸν ἀσχολεῖται μ' ἐνδιαφέρον γίνω ἀπὸ στιχογραφικὰ καὶ, εἰδικώτερον, μετρικὰ ζητήματα, στὸ τελευταῖο του αὐτὸ βιβλίον, ἐπιχειρεῖ γὰρ τὸ πολὺ τολμηρῶ: νὰ ἀποδείξει ὅτι ἡ ἀρχαία στιχογραφία δὲν εἶχε ὡς βάση μόνον τὴ χρονικὴ διάκριση (μαζρὸ—βραχὺ) τῶν συλλαβῶν, ἀλλὰ καὶ τὸν τονισμὸν αὐτῶν μ' ἄλλα λόγια, ὅτι δὲν ἦταν μόνον προσωδιακὴ, ἀλλὰ καὶ τονικὴ. Γνωρίζοντας ἀπὸ προηγούμενες μελέτες του ὅτι ὁ κ. Γ. Σ. δὲν ἀρέσκειται σὲ προχειρότητες, ἀρχισα νὰ διαβάσω τὸ βιβλίον του ὄχι μόνον μ' ἐνδιαφέρον, ἀλλὰ καὶ μὲ ὅλη τὴν καλὴ θέληση νὰ τὸν ἀκολουθήσω στὴ σειρά τῶν συλλογισμῶν του, ἀνατρέχοντας στὰ σχετικὰ ἀρχαία κείμενα πὸν παραπέμπει. Ἀπὸ τὴς πρώτες ὅμως σελίδες, ἀπὸ τὰ πρῶτα ἤδη παραδείγματα ἐνοιῶσα ὅτι οἱ ἀντιρρήσεις μου ἐπληθύνοντο συνεχῶς, καὶ τὸ σπουδαιότερον, ὅτι ἦσαν βασικῆς. Τὴς σημείωσα καὶ τὴς ἔχω στὴ διάθεσιν τοῦ κ. Σπαταλά.

Ἀπ' αὐτῆς ἐδῶ θὰ διατυπώσω μόνον ὅσες μοροῦν νὰ ἐνδιαφέρουν τὸν «μέσο» ἀναγνώστη. Ἀρχίζει τὸ βιβλίον ἔτσι ἀκριβῶς: «Οἱ διαστάσεις τοῦ ἤχου, καθὼς εἶναι γνωστὸ, εἶναι δύο: ἡ ἔντασις

καὶ ἡ ἔκτασις, ὁ τόνος καὶ ὁ χρόνος, κ' αὐτῆς κατάλληλα χρησιμοποιημένες, δημιουργοῦν ὅλες τὴς ἡχητικῆς ποικιλίας, πὸν σχηματίζουν αὐτὸ πὸν λέμε μουσική...». Οἱ διαστάσεις ὅμως τῆς μουσικῆς, καθὼς εἶναι γνωστὸ, εἶναι ὄχι δύο, ἀλλὰ τρεῖς. Ὅπως στὴ ζωγραφικὴ ἔχομε ὕψος—πλάτος—βάθος, ἔτσι καὶ στὴ μουσικὴ, ἔκτασις (:διάκριση)—έντασις (:λογὴ)—ἦχος (:χρῶμα). Καὶ ἡ μὲν ἔκτασις ἢ διάκριση (τὸ τέταρτον, τὸ ὄγδοον κλπ.) ἀντιστοιχεῖ δέβαια στὸ μαζρὸ ἢ βραχὺ (—, υ) τῆς ἀρχαίας στιχογραφίας ἂν ὅμως καὶ ὁ τονισμὸς τῆς ἀρχαίας στιχογραφίας ἀντιστοιχεῖ ὄντως μὲ κάτι, αὐτὸ δὲν θάνα ἀσφαλῶς τὸ ἦχος (νότα λά, σὶ ἢ φά κὰτ τὸν κ. Γ. Σ.) ἀλλὰ ἡ ἔντασις, πὸν τὴν συγγέει μὲ τὸ ἦχος. Σὲ κάθε μουσικὸ μέτρο ἄλλες νότες τονίζονται δυνατὰ κ' ἄλλες λίγο. Στὸ μέτρο λ.χ. τὸν 3/4, κάθε πρῶτον τέταρτον τονίζεται δυνατώτερα καὶ τὸ τρίτον ἀσθενέστερα ἀπ' τ' ἄλλα δύο. Ἐπίσης ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸν τονισμὸν κάθε μέτρον, ὑπάρχει καὶ ὁ τονισμὸς ὀλοκληροῦν μουσικῶν περιόδων (Piano, un poco forte, fortissimo κλπ.). Ἄν λοιπὸν οἱ ἀρχαῖοι μελοποιῶντας στίχους, ἐλάμβαναν ἕπ' ὄψιν τὸν τονισμὸν μιᾶς λέξεως, ἀσφαλῶς θὰ τὸν μετονομοῦσαν ἐκεῖ ὅπου ἦταν ἡ θέσις του, στὴν ἔντασις δηλαδή. Οἱ ἀρχαῖοι ὡστόσο ἀδιαφοροῦσαν γιὰ τὸν τονισμὸν στὴν στιχογραφία τους: οὔτε ἦταν ἄλλωστε πρακτικῶς δυνατόν ὁ ποιητὴς νὰ παίρνει ἕπ' ὄψιν καὶ τὸν τονισμὸν μιᾶς λέξεως, ὅταν καὶ μόνον οἱ προσωδιακοὶ (χρονικοὶ) περιορισμοὶ ἦσαν τόσο πολέπλοκοι (ἰδίως στὰ σύνθετα μέτρα τῶν λυρικῶν, στὰ χορικά κ.ά.), ὥστε συχνὰ οἱ ποιητῆς,—κ' αὐτὸς ὁ Ὀμηρος—ἀναγκάζοντο νὰ κολοβώνουν μίαν λέξην χάριν τοῦ μέτρον καὶ νὰ τῆς δίδουν 3—4 καὶ πλέον μορφῆς ἀνάλογα μὲ τὴς περιστάσεις (π.χ. εἶναι=ἔμεινα=ἔμεινα=ἔμεινα=ἔμεινα=ἔμεινα κλπ.). Τὰ μεμονωμένα παραδείγματα, πὸν μὲ τόσο κόπον συνεκέντρωσε ὁ κ. Γ. Σ. εἶναι σκόρπιες τυχαῖες συμπτώσεις, πολὺ φυσιογενῆς ἄλλωστε, ἂν λάβει κανεὶς ἕπ' ὄψιν τὴν μικρὴ ἀναλογία τους. Τὸ νὰ ὑπάρχουν στοὺς 610 στίχους τοῦ Ἀ Ἰλιάδος 5—6 στίχοι πὸν νὰ μοροῦν νὰ διαβασθοῦν σύμφωνα μὲ τὰ σύγχερα τονικά μέτρα, εἶναι κάτι τὸ πολὺ φυσιολογικόν. Ἄναλογία περὶ τὸ 1%. Διότι ἂν ἀπὸ τοὺς 16 λ.χ. στίχους πὸν ἀναφέρει ὡς τροχαῖους, ἐξαίρεσει κανεὶς ἐξείκτους πὸν μὲ κατάχρηση ποιητικῆς ἀδειας ἢ μὲ παρατονισμοὺς κατανοῦν μὲ

τὸ «ζόρι» τροχαϊκοί, οἱ ὑπόλοιποι μὲν εἶναι 5-6. Ἄλλωστε στίχους σάν τὸ Α 42

...τίσειαν Δαναοὶ ἐμὰ δάκρυα σοῖσι θε-
[λεσαιν...

ποῦ ὁ κ. Γ. Σ. τὸν θέλει ἰαμβικό:

τισεῖ|ἀνδᾶ|ναοῖ|εμὰ|δάκρυ|σοῖ|σιθε|λεσαιν

δὲν δυσκολεύεται κανεὶς νὰ τὸν πεί ἀνα-
παιστικό:

τισεῖαν|δαναοῖ|εμαδά|κρυασοῖ|σιθελεσῖν.

“Οἱ” αὐτὰ ὅμως δὲν μοῦ φαίνονται σοβαρά. Οὔτε ὁ 11/σύλλαβος στίχος θὰ ἔπαινε νὰ ἦταν τὸ κᾶνθημα τῆς Ἰταλι-
κῆς στιχογραφίας, οὔτε ὁ δημοτικὸς 15/
σύλλαβος θὰ ἔπαινε νὰ θεωρεῖται δημι-
ούργημα τῆς βυζαντινῆς καὶ μεταβυζαν-
τινῆς ἐποχῆς, ἀν ἔστω ἀπεδεικνύετο ὅτι
κ’ οἱ ἀρχαῖοι εἶχανε τονική στιχογραφία
καὶ δὴ ἰαμβικό 11/σύλλαβο καὶ 15/σύλ-
λαβο. Διότι ὁ ἐνδεκασύλλαβος δὲν πῆρε
τ’ ὄνομα «ἰταλικὸς» διότι τὸν μεταχειρί-
στηκαν πρῶτοι οἱ Ἴταλοι, ἀλλὰ διότι
τὸν χρησιμοποιοῦσαν καὶ περισσότερον
(ποσόν) καὶ καλύτερα (ποιόν) ἀπὸ τοὺς
ἄλλους” ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Δάντε (δαν-
τέζο) καὶ Πετρούκα ὡς σήμερα, γιὰ
ἔπος, σονέτο, τερτσίνα, σεστίνα, ὀπτάβα
κλπ. αὐτὸς εἶναι ὁ στίχος τῆς ἰδιαιτέρας
προτιμήσεώς τους. Τὰ αὐτὰ ἰσχύουν γιὰ
τὸν ἰαμβικό δεκαπεντασύλλαβο, ποῦ ὁ-
νῆκει δικαιοματικά κ’ ἀναπόσπαστα
στὴν Ἑλληνικὴ δημοτικὴ ποίηση, ποῦ
ἔδωσε τόσα ἀριστοτεχνήματα γυμνά
σπὸ στίχο αὐτό. Ἀλλὰ καὶ γενικά, ἀπὸ
ἀπόψεως μόνο ἱστορικῆς ἀκριβείας θὰ
μᾶς ἦτο πειστικὸς ὁ κ. Γ. Σ. ἀν παρῆ-
θετε ὄχι τόσα πολλά, σκόρπια καὶ μεμο-
νομένων στίχων παραδείγματα ἀλλὰ
πολὺ ὀλιγώτερα, δυὸ τρία μόνο, ἀρκεῖ
νὰ παρουσιάσαν ἓνα τονικό μέτρο συνε-
χές, τὸ αὐτὸ πάντα ἀπὸ στίχο σὲ στίχο
σ’ ἓνα ὀλόκληρο ἔμμετρο ἀρχαῖο κείμε-
νο. Ἀλλὰ ἡ μουσικὴ τῶν ἀρχαίων, αὐτὴ
ποῦ τὴν ἐπικαλεῖται ὡς πειστήριον ὁ κ.
Γ. Σπαταλάς, εἶναι ἐκεῖνη ποῦ καταδι-
κάζει ἀμελῆματα τὴν μελέτη του. Ὡς
παραδειγμα θὰ φέρω τὰ χορικά τῶν
τραγῶδων, ποῦ ἦταν μελοποιημένα καὶ
οὐθμικῶς κατάλληλα γιὰ τὸ χορὸ: ἀν
ἐλαμβάνετο ὑπ’ ὄψιν ὁ τονισμὸς, τότε
ὅπως ἵπταρχει ἀπόλυτη ἀσπῆρη ἀντι-
στοιχία μεταξὺ στροφῆς κ’ ἀντιστρο-
φῆς στὴν προσῳδία, ἔτσι θὰ ἔπρεπε νὰ
ἵπταρχει κάποια ἀναλογία καὶ στὸν τονι-
σμὸ. Αὐτὰ, κ’ ἄλλα ἀρκετὰ σημεῖα τῶν
ἀντιρρήσεών μου, ποῦ δὲν ἐνδιαφύουν
τὸν κάθε ἀναγνώστη, εἶμαι πρόθυμος νὰ

συζητήσω μὲ τὸν κ. Γ. Σ. γιὰ νὰ δι-
καιολογήσω τὴν δυσπιστία μου. Ἄλλω-
στε εἶαν συνεχέντρονα καὶ παρῆθετα
σκόρπιοι στίχοι συγχρόνως ποιητῶν,
ποῦ νὰ παρουσιάζουν τυχαῖα κάποια προ-
σέγγιση στὴν ἀρχαία χροσική στιχογρα-
φία, θὰ μοῦ ἐπέτρπετε τάχα ὁ κ. Γ. Σ.
νὰ βγάλω κατόπιν τοῦτου τὸ συμπέρα-
σμα ὅτι κ’ ἐμεῖς σήμερα, πλὴν τῆς το-
νικῆς, ἔχομε καὶ προσῳδικὴ στιχογρα-
φία;! Ὅχι ἀσφαλῶς.

Θέλω (βάζοντας μὰ μεγάλη παρῆ-
θεση σὲ ὅτι ἀφορᾷ τὸ τελευταῖο βιβλί-
ον) νὰ διαβεβαιώσω καὶ πάλι τὸν κ.
Σπαταλά, ὅτι ἐκτιμῶ καὶ σέβωμαι τίς
μελέτες κ’ ἐργασίεις του, διότι προδι-
δουν μόχθο, ἰδρωτὰ, ἐπιμονὴ κ’ ὑπομο-
νὴ στὴ συγχέντρωση τοῦ ἔλκευ κ’ εὐ-
θερωσίαι στὴν ἐπεξεργασία του” δὲν
γράφει «πτότωνι καλάμω». Γι’ αὐτό, μο-
λονότι ἔχω προσωπικὰ τόσες ἐπιφυλά-
ξεις ὡστόσο (ἐφ’ ὅσον errare humanum)
οὐσιώτῳ ἰδιαιτέρεως τὸ τελευταῖον του
βιβλίον, γιὰ νὰ σχηματίσει ὁ ἀναγνώστης
δι’ ἀμέσου ἐπαφῆς, προσωπικὴ γνώμη.

Ν. ΧΙΟΝΙΔΗΣ

Κώστα Μόντης: Τὰ Τραγοῦδια τῆς
Ταπεινῆς Ζωῆς. Λευκωσία, 1954.

Τὰ «Τραγοῦδια τῆς Ταπεινῆς Ζωῆς»
εἶναι τὸ τέταρτο κατὰ σειρὰν βιβλίον τοῦ
Κώστα Μόντη. Τὰ δυὸ πρῶτα «Γκαμη-
λες κ’ ἄλλα διηγῆματα» καὶ «Ταπεινὴ
Ζοή» εἶναι διηγῆματα. Τὰ «Mimima»,
καὶ τώρα τὰ «Τραγοῦδια τῆς Ταπεινῆς
Ζωῆς», ποιήματα.

Μ’ ὄλη τὴ διαφορά τῆς μορφῆς καὶ
τῶν μέσων τῆς ἔκφρασης, ὁ Κώστας
Μόντης συνεχίζει στὰ ποιητικὰ βιβλία
του τὴν ἴδια ἐπίσθητη γραμμὴ ποῦ χά-
ραξε οὐδὲν δυὸ πρῶτους τίμους τῶν δι-
ηγημάτων του. Ἡ ἴδια ἀγάπη ποῦ πλημ-
μυρίζει τίς πρῶτες του γιὰ τὰ μικρὰ
πράγματα, τίς ταπεινὲς ζωὲς καὶ τὴν ἀ-
δυσώπητη μοῖρα τους, ξεχειλίζει καὶ τῶ-
ρα ἀπ’ ὅλα τὰ ποιήματα τῆς νέας συλ-
λογῆς του, δημονογόντας παντοῦ ἓνα
κλίμα πολιτισμένης μελαγχολίας καὶ λυ-
ρικῆς ἀναπόλ-σης. Μέσα σὸ ἀβρὸ αὐτὸ
κλίμα κινεῖται ὀλόκληρη ἡ ἔμπνευσή του
— πολὺπλευρη καὶ πολὺμορφη, μὲ μὰ
συγκρατημένη φιλσοσοφικὴ — στωικὴ θά-
ρπετα νὰ πῶ — διάθεση ποῦ δ’ εἶναι ὄντο-
τητα ἀζόμη καὶ στὰ πῶ ἀσφῆμαντα θέμα-
τα, καὶ πνευματικὸ περαιοῦμενο στὸν τα-
πεινὸ κόσμο τῶν εὐθωαστων — κατὰ τὰ
ἄλλα — μορφῶν τῆς ποίησός του.

Ὁ Μόντης εἶναι πραγματικὰ ἀριστο-
τέχνης σὸ εἶδος αὐτὸ τοῦ ποιητικῶ λό-

γου. Ὁ ἥρεμος συγκρατημένος τόνος του, μετὰ τὴν ἀλλή ἀφήγησιν, τὴν ἐπιγομματικὴν ἔκφρασιν καὶ τὴ μουσικὴν χροιά του, ἐπιβάλλει καὶ συγκινεῖ. Ἰδιαίτερα τὰ ποιήματα τῶν τριῶν πρώτων κεφαλαίων τοῦ βιβλίου του εἶναι ἀπὸ τὰ καλύτερα τοῦ εἴδους τῶν.

Τὰ δύο τελευταῖα μέρη τῆς Συλλογῆς (τὸ ποίημα «Σκλαβιά» καὶ τὰ Κυπριώτικα καὶ τραγοῦδια του) θὰ μπορούσαν ἴσως νὰ λείψουν χωρὶς ἢ Συλλογῇ νὰ ζημιωθῇ.

Ὁ ποιητὴς θάπρεπε ἀκόμη νὰ προσέξει ν' ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Κασσωτάκη καὶ τοῦ Καβάφη, ποὺ εἶναι ἐμφανῆς σὲ πολλὰ ἀπὸ τὰ ἄλλα τῶν ποιήματα. Ὁ δρόμος ποὺ ἔχει ἀνοίξει μετὰ τὰ δικὰ του μέσα καὶ τὴ δική του ἔμπνευσιν εἶναι τόσο καθαρὸς καὶ ὁρατὸς, ποὺ δὲ θάπρεπε νὰ τὸν ἐγκαταλείπει γιὰ νὰ ἀκολουθήσῃ ἕναν ἄλλο.

Ὁ Μόντης ἔχει πετύχει, πραγματικὰ, μετὰ τὴν συλλογὴν του αὐτῇ, χωρὶς ν' ἀπομακρυνθῇ πολὺ ἀπὸ τὴν παράδοσιν, ν' ἀναανεῖσι τὰ ἐκφρασιτικὰ του μέσα καὶ νὰ δημιουργήσῃ ἕναν ποιητικὸν τρόπον, μέσα ἀπὸ τὸν ὁποῖο προβάλλονται μετὰ καινοῦργον νόημα, ἀκόμη καὶ τὰ πρὸ καινὰ καὶ τραπεῖα πράγματα. Κι' ἐδῶ ἀκριβῶς ἔγκειται ὅλη ἡ ἀξία τῆς ποιητικῆς τέχνης τοῦ κ. Μόντης.

ΝΙΚΟΣ ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗΣ

Γιάννη Μιχαλέτου: Ἡ Ποίησις τοῦ Καβάφη. Αἰσθητικὴ θεώρησις. Ἀθήναι, 1952.

Τὸ βιβλίον αὐτὸ τοῦ κ. Μιχαλέτου ἀποτελεῖ μιὰ ἀξιολογὴν συμβολὴν εἰς τὴν ὀρθὴν κατανόησιν, ἐχτίμησιν καὶ ἀξιολόγησιν τοῦ Καβαφικοῦ ἔργου.

Χωρίζεται σὲ δύο κύρια μέρη. Τὸ πρῶτον μέρος περιλαμβάνει διεξοδικὴν αἰσθητικὴν ἀνάλυσιν τῶν καλύτερων Καβαφικῶν ποιημάτων (Περιεχόμεντος τοῦ Βαρθάραου, Ἐν τῷ μηνί Ἀθῶν κλπ.) καὶ μερικῶν ἄλλων, κυρίως ἱστορικῶν, πρὸ ἀναγκαζοῦν τις αἰτιχες στιγμῆς τῆς Καβαφικῆς δημιουργίας (Chè Fede... il gran rifiuto, Δημοτρίου Σωτήρος κλπ.). Σὰν κύριον χαρακτηριστικὸν τῶν καλῶν ποιημάτων τοῦ Καβάφη, βρῖσκει ὁ συγγραφεὴς τὴν παρουσίαν ἱστορικοῦ μύθου μετὰ περίπλοκην συμβολικὴν ὑφήν, ἐνῶ, ἀντίθετα, στὰ μετρωτέρωτά του ποιήματα ὁ ποιητὴς χάνεται μέσα σὲ ἀσημαντὰς λεπτομέρειας ἀπ' τὴς ὁποίας ἀπουσιάζει κάθε σύνθεσις, περιεκτικότητις καὶ συμβολικὴ ἔκφρασις.

Στὴν πρὸ πάνω αἰσθητικὴν ἀνάλυσιν

διακρίνει τὸν συγγραφεὴν λεπτὴν καὶ διεξοδικὴν αἰσθητικὴν παρατήρησιν, βαθειὰ κατανόησιν τοῦ Καβαφικοῦ ἔργου καὶ σοφὴν μεθοδικότητα εἰς τὴν κατάταξιν καὶ ἀνάλησιν τοῦ ὅλου τοῦ.

Ἡ λεπτομερειαζὴ αὐτῆ ἀνάλυσις συγκεκομημένων ποιημάτων ὀδηγεῖ πολὺ λογικὰ καὶ μεθοδικὰ στὸ δεύτερον μέρος—τὴ Γενικὴ Αἰσθητικὴ Θεώρησις—ποὺ ἀποτελεῖ ἀπαραίτητην προσέτασιν καὶ συμπλήρωσιν τοῦ πρώτου μέρους.

Στὸ μέρος αὐτὸ ὁ συγγραφεὴς προσπαθεῖ νὰ ἐξηγήσῃ τὸ μουσικὸν τῆς γοητείας τοῦ Καβαφικοῦ ἔργου καὶ νὰ καθορίσῃ τὴ βασικὴν τῶν αἰσθητικῶν ὑπόστασιν. Καταλήγει εἰς τὸ συμπέρασμα, πῶς τὸ μουσικὸν τῆς ἐπιτυχίας τοῦ Καβάφη (ὁ συγγραφεὴς ἔχει ὑπ' ὄψιν τὸν μόνον τὰ ἄστια Καβαφικὰ ποιήματα) δὲν ὀφείλεται εἰς τὴν «ιδανικὴν διάταξιν λέξεων», ὅπως πιστεύει ὁ Τίμος Μαλάνος, ἀλλὰ εἰς τὴν πλαστικὴν σύνθεσιν, ποὺ ταυτίζεται μετὰ τὴν συμβολικότητα, στὸ ρεαλισμὸν, εἰς τὴν ἐπιγομματικότητα καὶ εἰς τὴν δραματικότητα τῶν Καβαφικῶν ποιημάτων. Σὰν τάσιν, φυσικὰ, βρῖσκονται τὰ πρὸ πάνω γνωρίσματα καὶ στὰ μέτρια καὶ στὰ κατὰ ἀκόμη Καβαφικὰ ποιήματα.

Ὁ κ. Μιχαλέτος μᾶς ἔχει προσφέρει μετὰ τὸ βιβλίον του αὐτὸ κατὰ τὸ ὀλοκληρωμένον καὶ καινοῦργον εἰς τὴν σειράν τῆς αἰσθητικῆς κριτικῆς γιὰ τὸν Καβάφη.

Δ. ΚΟΥΛΑΣ

Δημ. Κ. Παπακωνσταντίνου : «Ἐκ θαθέων» (ποιήματα) Ἰανουάριος 1954.

Ἦτοτε ἀπὸ πολλῶν διαταγῶν καὶ ἀμπαλιαντεύσεων ἀποφάσισεν ὁ κ. Παπακωνσταντίνου νὰ μᾶς δώσῃ συγκεκομημένα τὰ ποιήματά του σὲ μιὰ πολυσέλιδον καὶ πεκνωτικὴν συλλογὴν, ποὺ κυκλοφόρησε πρὶν ἀπὸ λίγους μῆνας. Πιστεύω, πῶς οἱ διαταγμοὶ του ὀφείλονταν κυρίως στὸ πάθος του γιὰ τὴν ὀλοκληρωμένην καλλιτεχνικὴν ἔκφρασιν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν κάποιαν ἀπογοήτευσίν του γιὰ τὴν ἀδιαφορίαν τοῦ κοινοῦ στὰ ζητήματα τῆς τέχνης· ὅταν μάλιστα ἡ τέχνη αὐτὴ δὲν ἔχει τίποτε τὸ ἐντυπωσιακὸ ἢ πρωτοπορειακὸ, ποὺ νὰ ξαφνιάζει, ἀλλ' ἀποτελεῖ μιὰ σταθερὴ πορεία εἰς τὸ δρόμον τῆς παραδόσεως.

Μὰ ἡ ποιητικὴ οὐσία εἶναι μιὰ· ὁ τρόπος ποὺ ἐκφράζεται διαφέρει· καὶ ὁ τρόπος ποὺ προτίμησεν ὁ κ. Παπακωνσταντίνου, νομίζω, πῶς εἶναι ὁ πρὸ συμφωνοῦς μετὰ τὸν ψυχικὸν του κόσμον καὶ τὴν ἰδιοσυγκρασίαν του.

Ἡ ποίηση τοῦ κ. Παπακωνσταντίνου εἶναι στὴ βάση της συμβολιστικὴ, πλουσιπομένη μὲ μιὰ λεπτότατη φιλοσοφικὴ διάθεση. Ὅμως ἡ φιλοσοφικὴ θεώρηση τῆς ζωῆς δὲν ἔχει καμμιὰν ἀκαδημαϊκὴ τυπικότητα, δὲν γίνεται ποτὲ εἰς βάθος τῆς ποιητικῆς οὐσίας αὐτῆς· εἶναι στὰ περισσότερα ποιήματά του ὁ κ. Παπακωνσταντίνου μένει ὁ λεπτός κ' εὐαίσθητος καλλιτέχνης, ποὺ προσπαθεῖ νὰ ἐκφράσει φυσικὰ κ' ἀβίαστα τὴν Ὀμορφίαν, ποὺ δονεῖ τὴν ψυχὴ του. Ἄς μοῦ ἐπιτραπῆ νὰ μεταφέρω ἐδῶ διὸ μόνονα συσφῆς ἀπ' τὸ ἐξάισιο «Φθινοπωρινὸ» του:

Πάγιασεν ἡ νύχτα στὰ μαλλιά σου
ἦρεμα, γλυκά, νὰ κοιμηθεῖ
μέσα στὴν ἀνούχη ματιά σου
θρόισαν τῆς ρέμβης πικρανοῖ.
Ἔστεφε τὸ μέτωπό σου γύρω,
λύπη μουσκεμένου δειλίου
εἰς ὅλην σὰ χιμαρὰ, σὰ μύρο
μουσικοῦ ξεφύρου, ἔραδου...

Διακοσμητικὸ στοιχεῖο τῆς ποιήσεως τοῦ κ. Παπακωνσταντίνου εἶναι ἡ ἀβρότητα καὶ βάθος τῆς ἡ λίζα:

Ἀπ' τὰ ξανθὰ τὰ καλοκαίρια
μιὰ στάχτη μοῦμεινε στὰ χέρια,
καὶ στὴν ἀλλόφρονη ψυχῇ
μιὰ πικρά κόκκινη, στυφή.
Σπάζουσ κλαδιά, θογοῦν ἀνέμοι
κ' εἶν' ἡ καρδιά, — φλόγα, ποὺ τρέχει.

Περσσότερο ὅμως ἀπ' ὅλα βασανίζει τὴν εὐαίσθητη ψυχῇ τοῦ ποιητῆ ἡ μοναξιά. Μιὰ μοναξιά ποὺ ἀπογυμνώνει τὴν καρδιά κ' ὀδηγεῖ τὴ ζωὴ σὲ θλιβερό ἀδιέξοδο:

Βραδιάζει... Πλήξη νοσηρῇ,
Πένθος μουντὸ στὴν κἀμαρὰ μου,
κ' ἐνὸ μετρώ τὰ θήματά μου,
μιὰ μοναξιά θανατερῇ
σαλεύει μέσα στὴν καρδιά μου.

Ὁ κ. Παπακωνσταντίνου εἶναι ἕνας ἄνθρωπος, ποὺ ἀγάπησε καὶ πόνησε πολὺ. Ἐνας ἄνθρωπος, ποὺ γνώρισε καὶ ποὺ ἔχασε τὴν ὀμορφίαν. Ὅμως αὐτὸ δὲν πρέπει νὰ τὸν καταστήσει δυστυχῆ. Δυστυχισμένος εἶναι μόνονα, ὅποιος δὲ γνώρισε ποτὲ τὴν Ὀμορφίαν.

Δ. Σ. ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΗΣ

Ἡ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ

Ἐκθεση Τερρακότας
κ. Φρόσως Εὐθυμιάδῃ

Ἡ κ. Εὐθυμιάδῃ—Μενεγάκη μᾶς εἶναι γνωστὴ ἀπὸ τὶς πρῶτες τερρακότες ποὺ ἐξέθεσε τὸ 1938 στὴν Πανελληνία Καλλιτεχνικὴ Ἐκθεση. Ἀπὸ τότες μετέχει στίς Πανελληνίας Ἐκθέσεις τοῦ 1939 καὶ 1940 καὶ κάθε φορὰ ἡ κριτικὴ διαπιστώνει τὴν ἀνανέωση τῆς δουλειᾶς της. Τὸ 1940 παίρνει μέρος στὴ Διεθνῇ Ἐκθεσὴ τῆς Νέας Ὑ-

ὀρκης καὶ στὴν Καλλιτεχνικὴ Ἐκθεση Γυναϊκῶν στὴ Νέα Ὑόρκη.

Τὸ 1947 ἐκθέτει στὴ Διεθνῇ Ἐκθεση Συγχρόνου Τέχνης τὸ Κάιρο, στὴν Ἐκθεση Ἑλληνικῆς Τέχνης στὴ Στοκχόλμη καὶ στὴ Διεθνῇ Ἐκθεση Γυναϊκῶν τοῦ Λοῦδίου. Ἐπειτα κάνει δύο ἀτομικὲς ἐκθέσεις στὸ Μπουένος Ἄιρες καὶ παίρνει μέρος στὴν Κριτικὴ Ὀμαδικὴ Ἐκθεση στὴν ἴδια πόλιν.

Τὸ 1952 θρίσκεται στὴν Ἀθῆνα καὶ ἐκθέτει στὴν Πανελληνία καὶ τὸ 1954 στὴ Διεθνῇ Ἀρχιτεκτονικὴ Ἐκθεσὴ Ἀθηνῶν.

Ἡ Ἐκθεση 61 ἔργων τῆς τώρα στὴν αἴθουσα τοῦ «Βήματος», εἶναι μιὰ ἀστρομὴ ἀπὸ τὰ πρῶτα τῆς ἔργα τοῦ 1937, ἴσαμε τὰ τελευταία τῆς τοῦ 1954. Ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ πρῶτα χαριτωμένα τῆς ἔργα, ποὺ παρουσιάζουν διάφορα ζῶα σὲ μεγάλο μέγεθος, (1937—1940), ξεχωρίζουν τὸ «ἀλογάκι», τὸ «γαϊδουράκι» καὶ τὸ «κατοϊκάκι», ποὺ ἔχουν μιὰ κίνηση καὶ μιὰ χάρη μοναδική. Χωρὶς ἀμφιβολία εἶναι ἡ καλύτερη «ἀνιμαλίε» ποὺ ἔχουμε στὴν Ἑλλάδα.

Ἀλλὰ ἡ Εὐθυμιάδῃ ὅσο πᾶει, γίνεται πὺ κάτοχος τῆς τεχνικῆς τῆς τερρακότας, ἀπλοποιεῖ τίς φόρμες τῆς περισσότερο κ' ἀντλεῖ τὰ θεματὰ τῆς ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴ λαϊκὴ τέχνη καὶ ζωὴ (κοκορας, φιγοῦρα—κανάτι) καὶ τὰ ἀγγεῖα τῆς παίρουν ἀνθρωπομορφικὲς φόρμες, γιὰ νὰ καταλήξει στὸ θαυμάσιο «φιγοῦρα—στάμνα» (1954), ποὺ χωρὶς ἀμφιβολία εἶναι ἕνα ἀπὸ τὰ καλύτερα ποὺ μᾶς ἔδωσε ἴσαμε σήμερα. Ἡ πλαστικὴ τῆς στάμνας αὐτῆς ἔχει μιὰν ἔκφραση ἐξαιρετικῆς χάρης καὶ πρωτοτυπίας.

Ἀπὸ τὰ τελευταία εὐρήματα τῆς Εὐθυμιάδῃ εἶναι κ' ἡ ἀπλοποίηση κ' ἀφαίρεση τῶν λεπτομερειῶν σὲ σημε ὀθαυμάσιο, ὅπως τὸ «φιγοῦρε» ἀπὸ τὸ Μαρῶκο» (δὲς φωτογραφία), «Μᾶνα καὶ παιδί» κ.ἄ.

Στὰ ἔργα αὐτὰ ἡ Εὐθυμιάδῃ πλάθει μόνονα τὸ περίγραμμα κ' ἀφίνει κενὸ τὸ πρόσωπο. Ὅμως μέσα σ' αὐτὸ τὸ ἀδειο μέρος, ἐλέπεις ὀλοζῶνταν τὸ πρόσωπο, μὲ τὴν ἔκφραση ποὺ φαντάζεται ὁ θεατῆς κ' αὐτὸ γίνεται μόνονα ἀπὸ τὴν φόρμη τοῦ σώματος.

Μὲ τὰ «Ζῶα τῶν Ἀδενῶν» (σφρηλάτο) ἡ γλύπτρια ἀνεβαίνει σ' ἕνα ἀνώτερον ἀναθεθμὸ τῆς καλλιτεχνικῆς ἔκφρασης· καὶ φτάνει τὰ ἐπίπεδα τῆς μεγάλῆς τέχνης.

ΤΑΚΗΣ ΦΡΑΓΚΟΥΔΗΣ

Ἡ ΙΤΑΛΙΚΗ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΖΩΗ

Βιβλία.—Βραβεῖα.

«Γεῦμα νηστισμοῦ γιὰ τὸν καρδινάλιο», εἶναι ἕνα χαριτωμένο καινούργιο βιβλίον ποὺ τὸ «Δελτίον Βιβλιογραφίας» το ἀναφέρει σαν ἕνα ἀπὸ τὰ βιβλία ποὺ ἔχουν τὴ μεγαλύτερη ζήτηση. Συγγραφεὺς του εἶναι ὁ πολιτικός Ἰούλιος Ἀντρέσσι, ποὺ πρῶτα ἦταν δημοσιογράφος. Στὸ «Γεῦμα νηστισμοῦ γιὰ τὸν καρδινάλιο» περιγράφεται μὲ πολλὴ τέχνη καὶ πηγαῖο χιούμορ ἡ περιπέτεια τοῦ καρδινάλιου Σάμπα της Μπολῶνας ποὺ δέχτηκε τὴν πρόσκληση γιὰ τὸ βασιλικὸ γεῦμα τὸ 1904, ὅταν ὁ βασιλιάς τῆς Ἰταλίας Οὐμβέρτος ὁ Ἐπισκέφθηκε τὴ Μπολῶνια — ἐποχὴ ποὺ τὸ Βατικανὸν μὲ τὸ Κράτος δὲν εἶχαν ἐγκάρβιες σχέσεις.

Το έπεισόδιο αυτό είχε τότε μεγάλη άπηση όχι μονάχα στην Ίταλία, άλλα και στο εξωτερικό. Ο Άντρέοττι σαν παλιός δημοσιογράφος έχει την τέχνη νά μας μεταδίνει άμεσα ένα γεγονός. Το «Γεύμα νηστίσιμο γιά τόν καρδινάλιο» είναι γεμάτο από ανέκδοτα του Πάπα Πιου Χ, του καρδινάλιου — γραμματέα Merry de Val και του καρδινάλιου Σθάμα. Αυτός ο τελευταίος — πρωταγωνιστής του έργου — από κείνο το περιφημο γεύμα που του στείχισε πολλές στενωχίες, άρρώσθησε κι ύστερα από λίγον καιρό πέθανε.

***

Το καλοκαίρι στην Ίταλία είναι ή εποχή των θραβείων. Άρχίζουν μέ το Premio Strega που παίρνει μορφή εκλογών όπου ψηφίζουν οι λογοτέχνες, οι κριτικοί, οι άνθρωποι της Τέχνης. Το θραβείο αυτό ξεχωρίζει γιά την πρωτοτυπία του και μέσα άπ' αυτό ο πνευματικός κόσμος της Ίταλίας παρουσιάζει τό θιβίλο που ξεχωρίζει άπ' όλα τ' άλλα μέσα στό χρόνο.

Από τ' άλλα θραβεία, που σύμφωνα μέ την παράδοση έχουν μιά έπιτροπή που κρίνει τά έργα, ξεχωρίζουν τά θραβεία Val d'Agno και Napoli — όχι μονάχα γιατί έχουν τά μεγαλύτερα χρηματικά έπαθλα, άλλα έξεχωρα γιατί σκοπό τους δέν έχουν την ανακάλυψη νέων ταλεντών, όσο να θραβείοουν μέσα από έργα γνωστά τόν πνευματικό άνθρωπο που έχει άριερώσει τή ζωή του στη Λογοτεχνία. Ένα από τά θραβεία Napoli τό Premio Polmnia γιά την πεζογραφία, δόθηκε φέτος από μισό στον Ντίνο Μπουσάτσι και στον Βικέντιο Καλνταρέλλι — ο' αυτόν τόν τελευταίο γιά τό θιβίλο του «Ταξίδι ένός ποιητή στη Ρωσία» που κυκλοφόρησε φέτος. Τα θραβεία Napoli («Πολυμνια» «Ερωτά» και «Κλειώ») δόθηκαν μέ κάθε έπισημότητα στις αίθουσες τών Άνακτόρων της Νεάπολης.

Το πρώτο «Βραβείο Μαρτζόττο 1954» από τρία έκατομμύρια λιρέτες γιά πεζογραφία τό πήρε φέτος ο Άλιπέτρο Μοράβια. Άπό την εποχή που τό Βατικανό έγραψε τόνομά του στο «Μαύρο Κατάλογο» πριν από δύο χρόνια, τά θιβίλια τού Μοράβια γίνονται άνάρπαστα. Το Βραβείο Μαρτζόττο γιά την Κριτική δόθηκε στον Μάριο Πράς. Γιά τή ζωγραφική, στον Φιλίππο Ντέ Πίζις, μέ ξεχωριστή μνεία μεταξυ άλλων γιά την Άννα Σαλβατόρε — ξεχωριστή καλλιτεχνική φυσιογνωμία. Δόθηκαν ακόμα πολλές ύποτροφίες.

Το Έθνικό «Βραβείο Νέας Άνθολογίας» γιά μιά μελέτη ανέκδοτη, δόθηκε στη μελέτη «Μεσογειακές προβέσεις» τού 1902 τού Έρρικο Σέρρα. Το Β' έραβείο τό πήρε ή μελέτη τού Λουδοβίκου Σαλβατορέλλι «Η Σικελία στην πρώτη δεκαεπταετία τού Βασιλείου της Ίταλίας».

Το «Πρέμιο Σαλέντο 1954» γιά ένα έργο πεζογραφίας μέ θέμα και κλίμα μεσημβρινό, δόθηκε στον Ροδόλφο — Μαρία Ντέ Άντζελίς που γιά τή συνεχή και πολύτιμη προσφορά του στα Γράμματα άξίζει περισσότερο από κάθε άλλον τή διάκριση. Το έργο του αποτελείται από 7 μυθιστορήματα και δύο συλλογές από διηγήματα — ή Ιστορία ένός αγνώστου» και «εμφανίσεις τού Νοτού», που πήραν τό Βραβείο.

ΜΑΡΓΑΡΙΤΑ ΔΑΛΜΑΤΗ

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΑ ΝΕΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Ή Λογοτεχνία.

Ένα διάσημο Άμερικανό συγγραφέα έφιλοξένησε ή χώρα μας γιά λίγες μέρες: Τόν Τζων Στάνιμπεκ, γνωστό από τά θιβίλια του «Άνθρωποι και Πεντικά», «Γορτίλλα Φλάτ», «Σταφύλια της Όργης» και άλλα. Το πρώτο μυθιστορήμα του ο Στάνιμπεκ τό εξέδωσε τό 1929 μέ τόν τίτλο «Χρυσό Ποτήρι». Ο εκλεκτός συγγραφέας έπικοινωνησε μέ τό Έλληνικό κοινό μέ συμεντεύξεις που έδωσε, και πρós τόν τόπο και από τό ραδιόφωνο. Στις όμιλίες του ατέ: τόνισε ότι ή επίδραση τού άρχαίου Έλληνικού πνεύματος στη διαμορφώση της Άμερικανικής ζωής ύπηρεσε πολύ μεγάλη. Ο Στάνιμπεκ ανέφερε ότι σκοπεύει να γυρίσει ένα φίλμ εμπνευσμένο από την Έλλάδα που θα τό σκηνοθετήσει ο Ηλίας Καζάν.

Το πρώτο λογοτεχνικό χειμερινό δείπνο που έδωσε ή Έθνική Έταιρεία Λογοτεχνών τού έστιατοριο «Αθέρωφ», ήταν πρós τιμήν τού Ροβίου — Αιγυπτιώτου ποιητή κ. Κ. Ν. Κωνσταντινίδη, που ύστερα από διααμονή πολλών μηνών στην Άθήνα, έπέστρεψε στην Άλεξάνδρεια. Εκτός από τόν πρόεδρο κ. Στρ. Μυριέηλη, τόν αντιπρόεδρο και την κυρία Σπ. Παναγιωτοπούλου, παρευρέθηκαν πολλοί άλλοι λογοτέχνες και φίλοι τών γραμμάτων, μεταξύ τών οποίων και ο κ. Χαμηούλης που έγάξζε στη Μυτιλήνη τό περιοδικό «Λόγος». Τόν κ. Κωνσταντινίδη προσεφώνησε ο πρόεδρος της Έθν. Έταιρείας, έπειτα ο τιμώμενος άπάγγειλε τρία νεώτερα ποιήματά του, και συνέχισε μετά ή λογοτεχνίδα κ. Βαρία — Μοσκόη, από μέρους τών δωδεκανησιών γυναικών, μίλησε και έιπε λίγα λόγια πάνω στη δράση τού Ροβίου ποιητή.

Το δεύτερο λογοτεχνικό δείπνο της ίδιας Έταιρείας ήταν πρós τιμήν τού ιδιαίτου καθηγητού κ. Μπρούνο Λαβανί, διεθυντού τού Ιταλικού Ίνστιτούτου Άθηνών, ο οποίος μέ τό θιβίλο τού οποίου έπιμελήθηκε την έκδοση, «Έλληνικό Τρίπτυχο» (ποιηματα Πορφύρα, Καθάφη, Σικελιανό, μεταφρασμένα Ιταλικά) προσφέρει σπουδαιότατη ύπηρεσία στην πνευματική προσέγγιση Έλλάδας και Ίταλίας. Σέ τούτο τό δείπνο παρευρέθηκε και ο Ύπουργός Προνοίας και λογοτεχνίας κ. Σολομωνίδης και ή κυρία Σολομωνίδη, ο Διευθυντής Γραμμάτων και Τεχνών κ. Μιχ. Μαυτοδής, ο τ. ύπουργός παιδείας κ. Γ. Μόσης, ο κ. Ν. Λανίτη, και άλλοι πολλοί. Κατά τά έπιδόρτια ο πρόεδρος κ. Μυριέηλης σηκέθηκε πρώτος και εξέφρασε την ευγνωμοσύνη τού λογοτεχνικού μας κόσμου γιά την ευγενική προσάθεια που κάνει ο Ίταλός καθηγητής να διαδώσει την Έλληνική ποίηση στη χώρα του. Μέ πολλή θερμή μίλησε Ίταλικά από μέρους της Κεβέρνωσης και από μέρους τού Συνδέσμου Έλλήνων Λογοτεχνών, ως αντιπρόεδρος, ο ύπουργός κ. Σολομωνίδης, κι ύστερα λεπτομερέστερα αναφέρθηκε στη φιλελληνική εργασία τού κ. Λαβανί ο ποιητής κ. Ν. Σημηριώτης που κατέηξε μ' αυτά τά λόγια, παρμένα από τόν πρόλογο τού κ. Λαβανί στο «Έλληνικό Τρίπτυχο»: «Όταν οι δύο λαοί μας κτυπιόντουσαν σέ πόλεμο, σαν δύο άρματα που ο τυφλός ο-

δηγός έσπρωξε τὸ ἓνα πάνω στ' ἄλλο, καθὸς ἀκολουθοῦσαν τὸν ἴδιο προαιώνιο δρόμο, ἐνῶ ὄνειρευτικὰ σὰς, ποιητὲς τῆς Ἑλλάδας, σάμπως νὰ ξαναγυρίζαμε ἀβελρικὰ στὴν πορεία πού εἶχαμε διακοφεί, ἀκολουθώντας τὸ αἰώνιο νομάτι πρὸς ἓνα κοινό σκοπό. Σὰν ἓνα γερούρι ἀγύρινο ὁ ἀθάνατος λόγος, ἄς ἔνασαι τοῦ μακρυνοῦς καὶ τοῦ ζητημένου. Καὶ τ' ἀβέλφια σ' αὐτὴ τῆ φωνῆ θ' ἀναγνωριστοῦνε, καὶ θ' ἀγκαλιαστοῦνε σὰν πρῶτα, ἀγαθὴ τῆ τύχη. Κι' ἐγὼ—συμπληρώνει ὁ κ. Σημριώτης—μαζὺ μὲ τὸν κ. Λαθανίνο, ξαναλέω: «Ἀγαθὴ τῆ τύχη, τίποτα ἄλλο». Ὁ κ. Λαθανίνο συγκινημένος εὐχαρίστησε οὐ ἀβίαστη ἑλληνικὴ γλῶσσα τοὺς παρευριστόμενος γιὰ τὴν τιμὴ καὶ τὴν ἀγάπη πού τὸν περιέβαλαν, εἶπε πόσο θαυμάσια ἔχει κινήσει τὸ ἐνδιαφέρον του ἡ ἑλληνικὴ ποίηση καὶ πόσο φορές ἡ Ἑλλάδα εἶναι πληγὴ ἐμπνεύσεως γιὰ τοὺς Ἴταλοὺς λογοτέχνες. Μὲ αὐτὴ τὴν ἀφορμὴ ὁ κ. Λαθανίνο δώρησε στὸν κ. Μυριέλλη ἓνα δράμα τοῦ Ντανούτσιο, πού ἔχει τὸν τίτλο «Πιττα-νέλλι» καὶ πού ὁ διάσημος συγγραφέας ἐνεπεύστηκε καθὼς μὰς λέει τὸ κείμενο, ἀπὸ τὸ Κυπριακὸ χρονικὸ Μαχαίρα, καὶ τὴν Ἀροαρινοῦσα. Μετὰ τοὺς λόγους, ἡ θραυὰ ἐκλείει μὲ διάφορες ἀπαγγελίες, ἀπὸ τὸ Ἑλληνικὸ Τρίπτυχο, καὶ ἄλλα ποιήματα τῶν κ.κ. Στ. Παναγιωτοπούλου, Κούλη Ἀλέξη, Κλαυδίου Μαρκίνα κ.ά.

Πληροφοροῦμαι ὅτι στὴ Θεσσαλονικὴ ἰδρύθηκε ἡ «Ακαδημία Ἴωνος Δραγοῦμη» μὲ πολλαπλοὺς πνευματικοὺς καὶ καλλιτεχνικοὺς σκοποὺς μεταξύ τῶν ὁποίων εἶναι ἡ ἰδρυση Λυρικής Σκηνῆς, Συμφωνικῆς ὀρχήστρας, Ἐκθεσὴ μακεδονικῶν περιοδικῶν. Συλλογὴ λαογραφικῶν καὶ ἐπιστημονικῶν κειμένων κλπ. Μεταξὺ τῶν ἰδρυτῶν ἀναφέρονται οἱ κ.κ. Ι. Συροτύχης (διευθυντὴς τοῦ ἐκεῖ Πειραματικῆ Σχολείου), Γ. Δέλιος, Τ. Γκοσιόπουλος, Κ. Λέοντας κ.ά.

Τὸ Θέατρο.

Σπάνια ἡ ἑλληνικὴ πρωτεύουσα εἶχε τόσοσ πολλοὺς θιάσους πρόζας. Ἐννέα θέατρα λειτουργοῦν αὐτῆ τῆ στιγμῆ μὲ πρῶτες τάξεις συγκροτήματα ὅλα. Τὸ Ἑθνικὸ, τοῦ Κώστα Μουσούρη, καὶ τῆς Κατερίνας, κρατοῦν ἀκόμα τὰ ἴδια ἔργα. Αὐτὸ τὸ μῆνα ἄρχισε τὸ θέατρο Τέχνης—τὸ λεγόμενο κυκλικὸ, μὲ ὑποτιμῶδη σκηникά—μ' ἓνα ἔργο τοῦ Θερντ Ουάιλντερ πού ἔχει τὸν τίτλο «Μὲ τὰ δόντια».

—Στὸ νέο θέατρο Ἀθηνῶν εἶχαμε τὴν ἐπιανεμόνιση τῆς μεγάλῃς μας Κυβέλης. Παίξει τῆ «Μαύρη Δαντέλλα» τῆ Λεολλ Στόρμ, καὶ ἔχει κοντὰ τρε ἀνταξιοπαρτέρ τὸν κ. Μάνο Κατράκη.

—Ἡ ἔταιρεία τῶν κομικῶν μας «Φωτόπουλος—Ἡλιόπουλος» παίξει μιά κωμωδία τοῦ Γιαννοῦκακη «Τὸ Σπίτι τῶν Τεσσάρων Κοριτσιῶν».

—Στὸ θέατρο Κοτοπούλη, ἡ Κατίνα Παξινού ἐρμηνεύει ἓνα δυναμικὸ ρόλο μαζὺ μὲ τοὺς Τζένη Καρέη, Χρ. Καλογερίκο, Β. Μεταξά, Β. Σουμπουλακή, Τζόλη Γαρμπή, κ.ά. στὴν τραγωδία τοῦ Ἰσπανοῦ Λόρκα: «Τὸ Σπίτι τῆς Μπριαντῆ Ἀλμπας». Ἡ σκηνοθεσία εἶναι τοῦ κ. Ἀλέξη Μινωτή.

Ἐπὶ πλέον, δύο κωμωδία χειμερινά θέατρα πρόκειται νὰ προστεθοῦν στὰ ὑπάρχοντα. Τὸ ἓνα εἶναι τὸ παλιὸ «Ὀλύμ-

πια» καὶ τὸ ἄλλο τὸ θερινὸ «Ἀκροπόλ», πού θὰ μετατραπεί σὲ χειμερινὸ.

Ἡ Μουσικὴ.

Ἡ πρῆτη Συμφωνικὴ Συναυλία τῆς Ὀρχήστρας Ἀθηνῶν μὲ διευθυντὴ τὸν κ. Φιλ. Οἰκονομίδη δόθηκε σὰν χαριεπιτηρία ἀνταπόδοση στὴν πανηγυρικὴ συναυλία πού εἶναι στὴν πόλη Σόλτ Λέικ τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν πρὸς τιμὴν τοῦ Δήμου Ἀθηνῶν καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Ὁ Πρεσβευτὴς τῶν Ἠν. Πολιτειῶν κ. Κάνον, ὁ τότε δήμαρχος Ἀθηνῶν κ. Κάνον, ὁ τότε διευθυντὴς τῆς Συμφωνικῆς κ. Οἰκονομίδης ἐπρολόγησαν τὴ συναυλία, τὸ δὲ πρῶτο κομμάτι τοῦ προγράμματος ἦταν ἓνα «Δοκίμιο» γιὰ ὀρχήστρα τοῦ Ἀμερικανοῦ συνθέτου Σάμουελ Μάρμπερ. Στὸ ἴδιο πρόγραμμα παίχτηκε καὶ ἡ Συμφωνία ἀρ. 3 τοῦ Γιάννη Παπαϊωάννου πού θραυετικὴ τὸ Δεκεμβρίου τοῦ 1953 στὸν Διεθνή Μουσικὸ Διαγωνισμὸ «Βασίλισσα Ἐλισάβετ τοῦ Βελγίου» καὶ παίχτηκε σὲ πρῶτῃ ἐκτέλεση στὸ «Palais des Beaux Arts» τῶν Βρυξελλῶν ἀπὸ τὴ Μεγάλη Συμφωνικὴ ὀρχήστρα τοῦ Ἑθνικοῦ Ἰδρύματος Ραδιοφωνίας τοῦ Βελγίου, ὑπὸ τὴν διεύθυνση τοῦ Frantz Andre.

—Τὴν Τετάρτη 17 Νοεμβρίου ἔδωσε στὸ Κεντρικὸ ἓνα ρεσιτάλ πιάνου ὁ πιανίστας Γεώργ. Θεμέλης, ἀπολειπτικὰ μὲ ἔργα Σοπεν.

—Ἐνας 12τῆς πιανίστας κατέπληξε τὸ ἀθηναϊκὸ κοινό. Ὀνομάζεται Ντανιέλ Μπαρενμπουιν, ἔδωσε δύο συναυλίες πού ἐξετέλεσε τεχνικὰ ἀψογα καὶ τὸ Ἀθηναϊκὸ κοινό τὸν καταξιοκρότησε. Ἐμαθα ὅτι αὐτὸ τὸ «Παιδί θαῶσος» ἔχει ἔτοιμο ἀπὸ μνήμης ἓνα ρεπερτοάρι 120 κομματιῶν γιὰ πιάνο!

—Τῆ δευτέρῃ συμφωνικῆ συναυλία τῆς ὀρχήστρας διευθενο ὁ Ρώσος διευθυντὴς ὀρχήστρας κ. Ἰγκορ Μάρκεβιτς, γνωστός ἀπὸ τὴ συμμετοχὴ του σὲ διάφορα διεθνῆ μουσικὰ φεστιβάλ τῆς Εὐρώπης.

ΛΟΥΛΑ ΙΕΡΩΝΥΜΙΔΟΥ

ΠΡΟΚΗΡΥΞΗ ΤΟΥ ΔΕΥΤΕΡΟΥ ΠΟΙΗΤΙΚΟΥ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΥ Ζ. ΕΥΣΤΑΘΙΟΥ

Τὰ «Κυριακὰ Γράμματα» προκηροῦσαν τὸ δεῦτερο «Ποιητικὸ Διαγωνισμὸ Ζ. Εὐσταθίου», μὲ ἔπαθλο πενήντα λίρες (£50).

Τὸ Διαγωνισμοῦ μπορεῖ νὰ μεταῖχει πᾶς Ἑλλῆν μὲ ἀνέκδοτη ποιητικὴ συλλογῆ, πού νὰ περιλαμβάνει ὄχι λιγότερα ἀπὸ 400 στίχους. Τὸ θέμα, ἡ τεχνικὴ καὶ γενικὰ ἡ μορφὴ τῶν ποιημάτων ἀφήνονται στὴ διάκριση τῶν διαγωνιζομένων.

Γλῶσσα: Ἡ πανελλήνιος Δημοτικὴ. Τὰ ὑποβαλλόμενα ἔργα πρέπει ἀπωρητικῶς νὰ εἶναι δακτυλογραφημένα καὶ νὰ ἀποστέλλονται εἰς διπλοῦν.

Στὰ ὑποβαλλόμενα ἔργα δὲν θὰ ἀναγοράφεται τὸ ὄνομα τοῦ συγγραφέα,

άλλα μόνο ένα ψευδώνυμο. Το πραγματικό όνομα και η πλήρης διεύθυνση του συγγραφέα πρέπει να εσφαλώνονται σε ένασφράγιστο φακελάκι, στο εξωτερικό του οποίου θα αναγράφεται άπλως ο τίτλος του έργου και το ψευδώνυμο που χρησιμοποιήθηκε.

Τά Έργα πρέπει να αποσταλούν στη διεύθυνση των «Κυπριακών Γραμμάτων» (Σανταροζία 5, Λευκωσία—Κύπρου), το βραδύτερο μέχρι της 31ης Ιουλίου 1955.

Λευκωσία, 20 Δεκεμβρίου 1954.

Η ΚΡΙΤΙΚΗ ΓΙΑ ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ Ν. ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗ «ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥ ΜΥΘΟΥ»

Ο Έλληναδίκος και Κυπριακός ημερήσιος και περιοδικός τύπος αφιέρωσεν ευμενείς κριτικές για τον τόμο διηγημάτων του κ. Νίκου Κρανιδιώτη «Μορφές του Μύθου», που κυκλοφόρησε τελευταία.

Μεταξύ άλλων έγραψαν οι εξής: Ο Κηφισός στην «Έλευθερία» της 19 Σεπτεμβρίου 1954, ο Γλαυκός Χρήστης στο «Έθνος» της 19 Σεπτεμβρίου 1954, ο Κ. Ληδραϊός στην «Κυπριακή» της 20 Σεπτεμβρίου 1954, ο Κ. Κύρρης στην «Πρωτεύουσα» της 27 Σεπτεμβρίου 1954, ο Π. Φασουλιάτης στον «Παρατηρητή» της 21 Οκτωβρίου 1954, ο Άρης Χατζιδάκης στην εφημερίδα του Ήρακλείου «Δράσις» της 27 Οκτωβρίου 1954, ο Πέτρος Χάρης στην εφημερίδα των Αθηνών «Έλευθερία» της 30 Οκτωβρίου 1954, ο Λευτέρης Γιαννίδης στην «Κυπριακήν Επιδείξησιν» Οκτωβρίου 1954 (Έλληνική και Άγγλική έκδοση), ο Τάκης Δόξας στην εφημερίδα του Πύργου—Ηλείας «Αυγή» της 1 Νοεμβρίου 1954, ο Θ. Σοφοκλέους στην «Έλευθερία» της 3 Νοεμβρίου 1954, ο Γιάννης Καραλής στην εφημερίδα των Πατρών «Πελοπόννησος» της 5 Νοεμβρίου 1954, ο Ν. Χιονίδης στην «Κύπρος» της 15 Νοεμβρίου 1954, ο Π. Σ. Σπανδωνίδης στην εφημερίδα των Αθηνών «Καθημερινή» της 17 Νοεμβρίου 1954, ο Γιάννης Αναπλιώτης στην εφημερίδα των Καλαμών «Σημεία» της 21 Νοεμβρίου 1954, ο Γιώργος Πράτσικας στα «Κυπριακά Γράμματα» Δεκεμβρίου 1954, κ.ά.

ΕΙΔΗΣΕΙΣ

Το περιοδικό των Αθηνών «Ακτίες», σχολιάζοντας στο τεύχος Νοεμβρίου 1954 τα «Κυπριακά Γράμματα», γράφει τα εξής: «Στα «Κυπριακά Γράμματα» βρίσκει κανείς πάντα (και κάθε φορά ανανεωμένο) το ανώτερο πολιτιστικό πνεύμα. Στο τεύχος Σεπτεμβρίου—Οκτωβρίου ο κ. Νίκος Κρανιδιώτης με το άρθρο του «Η μοίρα του σημερινού ανθρώπου: Είναι ο άνθρωπος κύριος της τύχης του;» ανεβάζει τον αναγνώστη σε γενικότερες θεωρήσεις της ζωής και των σπράχνει στην ανάληψη της σωστής πορείας. Και στις σελίδες της φιλολογικής κριτικής ο κ. Γιώργος Πράτσικας προβάλλει στην Τέχνη το αίτημα της ουσιαστικότερης συμβολής στην πνευματική αγωγή του ανθρώπου».

—Την 1ην Δεκεμβρίου ο κ. Κ. Σπυρι-

δάκις προέβη στην πρώτη ανακοίνωση της εφετηνής περιόδου της «Εταιρείας Κυπριακών Σπουδών» με θέμα «Ο Ήγούμενος Κύκκος Χαράλαμπος και ο χειρουργός κώδις της όπ' αυτού οικονομικής διαχειρίσεως της Ί. Μονής Κύκκου». Εύρεια περιληψής της ανακοινώσεως ταύτης δημοσιεύεται σε άλλη σελίδα του παρόντος τεύχους.

—Στις 8 Δεκεμβρίου πέθανε στο Λονδίνο, όπου ένοσηλεύετο, ο Ζήνων Σάωος, δικηγόρος, διασητής και δημοσιογράφος, ιδρυτής και διευθυντής της εφημερίδος «Πυρρός».

—Στις 8 Δεκεμβρίου κατόπιν προσκλήσεως της κ. Ισμήνης Χατζηκώστα ή όπ' αυτής φιλοξενουμένη δ. Μαριέττα Α. Πάλλη, ανέλυσε σε στενό κύκλο το έργο της «Tableaux in Greek History».

—Ο Θάσος Λαμπτή—Παπά—Χόρν έ συνεχίσει τις παραστάσεις του στην Κύπρο μέχρι των τελευταίων ημερών του Δεκεμβρίου.

—Στις 27 Δεκεμβρίου έγιναν στις αίθουσες του Παρθενώναγειού Φανερωμένης τά έγκαίνια της Έκθεσεως Κυπριακού Βιβλίου, που ώργάωσε ο Έλληνικός Πνευματικός Όμιλος Κύπρου.

—Στις 26 Δεκεμβρίου έγινε στη Σεβέριο Βιβλιοθήκη του Παγκυπρίου Γυμνασίου ή έστριας Γενικής Συνέλευσης της Έταιρείας Κυπριακών Σπουδών.

—Την ίδια μέρα έγινε στη Σεβέριο Βιβλιοθήκη ή τακτική Γενική Συνέλευσις του Έλληνικού Πνευματικού Όμιλου Κύπρου.

—Κυκλοφορεί σε λίγες μέρες το νέο βιβλίο του κ. Νίκου Κρανιδιώτη «Η ποίηση του Γ. Σεφέρη», το όποιο αποτελεί αναλυτική εισαγωγή στη νέαν ποίηση και λεπτομερικαν ανασκόπηση του ποιητικού έργου του Σεφέρη.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

Μ. Κ α λ ο ρ ζ ή ν, Λάμπηον: Πολύ καλά τά νέα σας ποιήματα θα δημοσιευθούν.
—Ν. Β ω ν ι ά τ η ν, Λευκωσιαν: Το «Ο δρόμος πρός τη Θούλη» καλό ως ιδέα, μέτρο όμως στην έκτέλεση. Το «Παλιό και νέο Κροίσσο» εξάσθενει πολύ στη δεύτερη στροφή. Θα δημοσιεύσουμε την πρώτη στροφή (που είναι πολύ καλή και στέκει μόνη της) με τον τίτλο «Οι Μήδοι».—Π ρ. Λ ο ι ζ., Λευκωσία: Το «Σούρουπο» καλύτερο από τά προηγούμενα σας.—Ρ. Χ ρ ι σ τ ο φ ι δ η ν, Λεμεσό: Το «Είναι καιρός» και το «Θαλασσινός ρεμβασμός» άπληχών Σεφέρη. Είναι όμως άρετά καλά στο είδος τους και θα τά δημοσιεύσουμε. Το «Μοναξία» άδύνατο. Τά «Λυρική στιγμή», «Ο Αίώνας μας» και «Σαν το Σίσυφο» καλά. Αντιλαμβάνομεθα ότι είστε το ίδιο πρόσωπο με το Σόφα.—Δ. Γ ε ω ρ γ., Λευκωσία: Το «Καταστροφή» πολύ καλό θα το δημοσιεύσουμε. Τά «Κατάδικος» και «Πεπρωμένο» καλύτερα.

Παρακαλούνται όσοι άπό τους συνδρομητές δέν διηυθέτησαν άκόμη την συνδρομήν των να την έμβάσουν διά ταχυδρομικής ή τραπεζιτικής έπιταγής εις την διεύθυνσιν του περιοδικού: όδός Σανταροζία 5, Λευκωσιαν.

«Οι δύο φίλοι» της δ. Χαράς Βιένα, όπως γράφει σε άλλη στήλη του παρόντος τεύχους ο συνεργάτης μας κ. Τ. Μ. Φ., «είναι ένα πίνακας από τους ωραιότερους της έκθεσής της. Το σώμα του μικρού κοριτσιού είναι απλούστατα σχεδιασμένο σε ροδίνους τόνους, χωρίς φωτοσκιάσει; και λεπτομέρειες, με φόντο τις καμμένες σιένες του θράχου. Ο ούρανός άπάνω δεξιά και το νερό κάτω άριστερά του πίνακα, σε μία πολύ σοφή αντίστοιχη συζυγία, δένονται άρμονικά με πράσινο Πώλ Βερονέζ, που ξεχωριστά αγαπά ή ζωγράφος και σπάταλα το άπλώνει σχεδόν σ' όλα τά έργα της».

Ή δ. Χαρά Βιένα έξέθεσε τον περασμένο μήνα στη μικρή αίθουσα του «Παρνασσού» Άθηνών.

ΧΑΡΑΣ ΒΙΕΝΑ:

Οι Δύο Φίλοι.